

IONI

Ioniva Iesusiva nruorara tura

Iesusira osarara tura

¹ Haaru toharero quavano varura. Mwi quava Kotisantiro varura. Mwi quava nai Kotiva varura.

² Tauraa toharero mwi quava Kotisantiro variqiro vura.

³ Mwiva Kotisantiro variqi vigo mwo inraisa mwo inraisa esaa inraisa utu sero vatora. Mwovanovata mwo inraisa utuariva sia varuvaro qua mwivaqai esaa inraisa utu sero vatora.

⁴ Mwi quava qaqi variqi vi variara tuqavanoma variro. Mwi quava ova votima sero itamaqiro vigoroma nraase qora suqema sero ntuvahama natero.

⁵ Ovavano rupi hiraqi itamaqiro visaro siama enta hi inraisava mwira qipa saariva vahiro.

Nramari ni varuva, Ioniva Iesusirara tiva nura

⁶ Kotiva vaiti mwo titora mwira nrtu Ioniva.

⁷ Nraase qoravano Iesusirara mwiva quqaa ovanove tiate tiro, Ioniva mwirara tiva nireraro nri ntora.

⁸ Ioniva nai sia mwi ovava variraitiro, mwiva ova mwirara tiva nireraro nrura.

⁹ Mwiva nri ntovaro mwira naatiara quavano nri ntero ova votima sero itamaqiro vigoroma esaa mwaa mwataraqaa nraase qora ntuvahama natero.

Iesusira qoririma mwatora

¹⁰ Iesusiva nai mwaa mwatara utu sero vatova mwatani tuvuvata mwaa mwatanaasa sia mwira ntapihise taqaraitita, mwirara sia mwivave tita.

¹¹ Mwiva nai nravunaasa hunani nri ntovata mwira nravunaasa sia mwira sasama mwataraitita, mwira qoririma mwatora.

¹² Mwitaahuvatavata mwo husa mwira sasama mwateta mwirara quqaa mwivave tura. Mwitaa tusa mwisa mwiva nroraqama sovata mwisa Kotira nraaqiaragama vita varura.

¹³ Sia nraasevano nraaqiara mwataintema sero mwisa mwata taisata Kotira nraaqiaragama vita variara. Sia qumina vaiti sasa hiraqaa Kotira nraaqiaragama vita variara. Nai Kotira sasa hiraqaa mwisa Kotira nraaqiaragama vita variara.

Iesusiva vaiti tuora

¹⁴ Kotira quavano vaiti tuero tirivata varireraro tuviro. Mwiva tuviro mwaa mwataraqaa varuvata te mwira kepusa osara taqaavanara. Te taqaavararo mwi vaitiva suqe hiro vaitiara mwoqama sero po se tiva nateqaro quqaa quaqai ti varuva varura.

¹⁵ Ioniva nraase qora tiva niro tiqaro, Ne haaru ini tiva nina tiqana, vaiti mwovano ni naatiara nriariva ni naataraanarove, tuva so mwaa mwi vaitivave. Ne sia qovara hiava entara mwiva haaru qaqi variqiro vurave. Mwitaama variqarora tiro, mwi vaitiva ni naatara sero mwiva nroravano variso, tiro. Ioniva mwitaa tura.

¹⁶ Iesusiva mwoqama sero tiriara nraamwunriqa taisaro mwiva tiriara po se tiva timwatero airi nani tiri suqema timwate varira.

17 Haaru Kotiva nai qua mwaara nraase qoravano sia nteqa saraitita, qaqiqai riemwaqita vuate tiro, Mosesira mwura. Mate mwaa entara Iesusi Karaisiva Kotiva hinatairo uto Kotiva po se tiva timwatai osarara, quqaa osara tiri timwira.

18 Sia qumina vaiti mwovano Kotira taqairave. Mwira mwaaquvano nai qora tataaqani variva, mwivaqai nai qora osara qovarama saisata te taqeta ntapihunara.

*Ioniva sia ne mesaiaa vaitive tura
(Matiu 3:1-12; Maaki 1:1-8; Ruku 3:1-18)*

19 Ioniva Iesusirara tiva nu quava mwataamama vahiro. Ioniva nri ntovata Iutaa vaiti nroranravuvano Ierusalemmini varusa vaiti mwonravu titovata Kotira nraavuqi Kotira saiqa vara mwate varusavata, Rivaira kuaa osara mwonravuvanovata, mwisa uro nteta Ionira sapara hita tiqata, E ta vaitivave? (E quqaa tiri mesaiaa vaitivanove variaro?) tita.

20 Mwisa mwitaa tuvaro Ioniva sia qua quqetaraitiro, vutu sero tiva niro tiqaro, Qaqao, sia ne Kotiva titai vaitiva mesaiaavano varuqo, tiro.

21 Tuvata mwisa mwira qaiqaa sapara hita tiqata, E sia mwivave tiqara, e mwo tavave hiaro? E tiri haivaqava, Iraisaaavave variaro? tita.

Tuvaro Ioniva qaqao, Ne sia mwivave, tiro. Tuvata mwisa qaiqaa mwira sapara hita tiqata, E ta vaitivave? Te poropeti vaiti mwo mwira vesama varuro. E mwivave hiaro? tuvaro Ioniva qaqaoqai tiro.

22 Mwitaa tuvata mwisa tiqata, E tavave hiaro? Tiva timwiraqe te nrima ntanteta tiri titaa vaitisa

iara uro tiva niare. E enara tavaveve tira hiaro? tita.

²³ Mwisa mwitaa tuvaro Ioniva tiva niro tiqaro, Ne qumina sata variqana aasara nteqana tiqana, Aara avuqavuqama taivaro nroravano nri-arive, ti varuvama varuqo, tiro. (Ais 40:3) Haaru poropeti vaiti Asaiaava tu quara Ioniva-vata tura.

²⁴ Ioniva mwitaa tuvata Parisi vaitinravuvano titosa tiqata,

²⁵ E tiriara ne sia mesaiaa vaitivano varuqo tiaro. Sia ne Iraisavave tiaro. Sia ne poropeti mwivave tiaro. So naraqamave qumina vaiti varuqo tiarava nramari ni variaro? tita.

²⁶ Tuvaro Ioniva mwinravusa tiva niro tiqaro, Ne qumina nramariqaima nraase qora ni varuqo. Mwovano ini vutaqaa varira né sia mwira taqaar-ave.

²⁷ Mwiva ni naatiara nrivave. Ne pata vaiti varuqaro mwiva nrora vaiti varisanara tina, ne siana so mwiva suqu nraavu rupa tai saantara avantu mwataanirave, tura.

²⁸ Ioniva Betaani mwaata Sotaani nramari qarahi hini variqaro nramari ni varu entara mwi quara tura.

Ioniva Iesusirara Kotira sipisipi nraative tura

²⁹ Mwira qararaara Ioniva variqaro taqovaro Iesusiva mwitairo nri varuvaro mwiva tiqaro, So taqaate. Mwiva Kotira sipisipi nraative. Mwiraqaama Kotiva mwatani variasa uqa hi saiqara utira taiqa nataanarove.

³⁰ Ne haaru tiqana, vaiti mwovano ni naatiara nriariva ni naataanarove. Ne sia qovara hi-ava entara mwiva haaru qaqi variqiro vurave.

Mwitaama variqarora tiro, mwiva ni naatara sero nroravano varianarove, tu vaitiva, mwaa mwivave.

³¹ Tauraa sia ne mwira ntapihi taqaurave. Né Isareri nraase qoravano mwira ntapihise taqaate tina, ne mwaini nrima variqana nramari ini ni varurave, tiro.

³² Mwitaa tiva sero Ioniva Iesusirara mwisa vutusero tiva niro tiqaro, Ne taqauqaro Kotira Mwaraguravano mwuku voti hiva atantiro tuviro uto mwiraqaa varirave.

³³ Tauraa ne sia Iesusira ntapihi taqe varuqaro Kotiva ni titaisana ne nramari ini ni varuqaro Kotiva ni tiva miro tiqaro, E taqairaro ni mwaraguravano vuariva uto mwiraqaa variyani vaitira so mwirara mwivave tiane. Mwiva sia qaqi nramari nianarove. Mwiva nraase qora ni mwaragura niarivave, tirave.

³⁴ Kotiva ni mwi quara tiva misana ne mwi inraisara suqema sena taqena ne mwirara mwaavama Kotira mwaquve tuqo, tiro.

Iesusiva vuniqama sero erahiamuaantema vaiti vitora

³⁵ Mwira qararaara Ioniva nai nraaqiara taaratana mwira vataqita nruotनावता tiviro varuvaro

³⁶ Iesusiva nritarero vuvaro Ioniva mwira vutu taqero, mwitana tiva niro tiqaro, Taqaate. Mwiva Kotira sipisipi nraative, tiro.

³⁷ Mwitaa tuvata Ionira vataqita nruotana Ioniva tu quara rieta, mwiraqaatai tuqataa vita Ionira mwini seta Iesusira vataqita vura.

³⁸ Vuvaro Iesusiva tuqataa viro taqovata mwitana mwira vataqita nruvaro mwiva tiqaro, Nétana nararave nriavo? tuvata mwitanasa tiqata, *Rapai* — Mwaanra ti variara vaitio, e taraqi variaravave? tuvaro

³⁹ Iesusiva tiqaro, So nrita taqaate, tiro.

Mwitaa tuvata mwitanasa mwira vatama seta uro mwiva varuraqi varita. Mwitanasa Iesusira vatama seta variqi vita erovata nrima ntanteta vura.

⁴⁰ Mwitanasa Ioniva Iesusirara tu quara rieta Iesusira vataqi vuraqitairo mwo Enturuva, Saimoni Pitaara qatavano varura.

⁴¹ Mwitana Iesusira mwini setatana Enturuva nai vasaara huaama sero mwira tiva mwiro tiqaro, Tetana mesaiaa, Kotiva titai vaitira huaama sauro, tiro. (*Mesaiaave, Karaisivave, kuaa nrutuma vaiso.*)

⁴² Mwi vaitira huaama seta taqauro, tiva sero Enturuva nai vasaara vita varero Iesusiva hunani uro sovaro Iesusiva mwira taqero tiqaro, E Ionira mwaaqu Saimonivave. Ne qaraaha nrotu nteqana iara Sipaasirave tirerave, tiro. *Sipaasirave, Pitaarave*, kuaa nrotuma vahiro. (Mwaa quaraqitai mwi nrotura tirerata *Orivave* tita.)

Iesusiva Piripisa Nataanierisa nraarora

⁴³ Mwira qararaara Iesusiva Karirini virerave tiva sero, uro Piripira huaama sero mwirara tiqaro, Ni naatiara nriane, tiro.

⁴⁴ Piripiva Vetasaitaniaavama variro. Enturusa Pitaasavata kuaa mwatusa mwiqinaasa varura.

⁴⁵ Iesusiva Piripirara ni vataqira nriane tuvaro Piripiva Nataanierira huaama sero mwira tiva mwiro tiqaro, Haaru tiri haivaqava

Mosesiva mwaara qua gara ntigaro mwi vaitirara tivatovata, poropeti vaitinravuvata, mwi vaitiva naatiara qovara hianarove tiva seta gara ntumwato vaitira, so mate mwi vaitirama taqauqo. Mwiva Iesusiva Iosepira mwaaquvano Nasaretiniaavave, tiro.

⁴⁶ Tuvaro Nataanieriva tiqaro, Qaqao, sove suqe vaitivano mwi mwatusaraqitairo qovara hianarove? tiro. Tuvaro Piripiva tiqaro, Enavano nrima taqaane, tiro.

⁴⁷ Mwitaa tiva sero vuvaro Iesusiva taqovata mwitanasa nri varuvaro tiqaro, Taqaane. Quqaama mwi vaitiva Isareri vaitivano variso. Sia mwi vaitiraqi unra qua vahivave, tiro.

⁴⁸ Mwitaa tuvaro Nataanieriva Iesusira sapara hiro tiqaro, Nataama serave e ni osara ntapihira hiaro? tuvaro Iesusiva tiqaro, Piripiva sia i uro nraarai vasa e fiki osarani variarana ne i taqaurave, tiro.

⁴⁹ Mwitaa tuvaro Nataanieriva tiqaro, Mwaara ti variara vaitio, e Kotira mwaaquve. E Isareriqaa ntaqaihiaravave, tiro.

⁵⁰ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, E fiki osarani variarana ne i taqaurave, turaqaatairave niara quqaa mwivave tiaro? Naatiara nrora inraisa, mwo inraisa mwo inraisa mwira nraatarama taqenarave.

⁵¹ E quqaama taqairaro naavuvano qatua virage ne mwatani mwatatai nraaqiarava variarita niqaara naavuniaasa vita tuvita hi varivaqe varianirave, tiro. Iesusiva mwitaa turama.

2

Mwatusa mwo Kenaqi nraase ntuvura

¹ Taara enta nritarovata mwatusa mwo Kena, Karirini mwi mwatanaasa nraase ntuvirera hura.

² Mwitaa huvaro Iesusira nrovavata mwini varuvata mwi mwatanaasa Iesusiravata, mwira nraaqiaranravuvata, nraanrovata mwiravusavata mwini vita.

³ Mwiravusa uro variqata sara nre varuvaro uainivano taiqa vuvaro Iesusira nrova Iesusira tiva mwiroti qaro, Uaini taiqama viso, tiro.

⁴ Tuvoro Iesusiva qaqao tiro, Mwaa nraasevao, i saiqa mwo saiqa vaisaro ni saiqa mwo saiqama vahiso. Ne saiqa varaani entava siama nri ntaiso, tiro.

⁵ Mwitaa tuvoro Iesusira nrova mwi mwatanaasa saiqa vaitinravu tiva niroti qaro, Mwiva nara quave iniara tirata mwiva tiarinte tiarinte hiate, tiro.

⁶ Iutaavano niari mwaara qua riegata mwitaa mwitaama seqata niari mwavanta hiqama sora. So mwirara riegaro nramari taqu 6 nrovu nrora tave voti hura mwi nraavuraqi vatovaro vahura. (Tave nrora kuaa mwiqi soma nramari taqu qataara 10 vano vuanaro.)

⁷ Vahuvaro Iesusiva saiqa vaitinravu tiva niroti qaro, Esaa mwi taqura qaqi nramariqotaita kuraama saate, tuvata qaqi nramari saqaqita uro tave nrora mwinravura kuraama sovaro vaiqaara hura.

⁸ Kuraama sovaro Iesusiva qaiqaa tiqaro, So mwiqitai saqaqita uro saraqaa ntaqaihra mwivaro nreqaro taqaarive, tiro.

⁹ Mwitaa tuvata mwiqitai mwi nramarira saqaqita uro mwuvaro mwi vaitiva qaqi nramarivano uaini utu vura nreqaro taqovaro suqe huvaro mwiva sia qaqi nramari saqora mwirara ntapihuvata saiqa vaiti mwiravusaqai mwirara ntapihura. Mwitaa huvaro saraqaa ntaqaihuva nreqaro taqovaro suqe uaini vahuvaro qamwata sero nraase varo vaitira nraarama sero

¹⁰ mwira tiva mwiro tiqaro, Qike, mwo hiasa suqe uaini nraante nraase qora niavata nraiva taiqa saavata naatiara uqa hi uainira ni variarave. E sia mwitaa hiaro. Ne taqauqara e mwo uaini vuni nira suqe uaini mwira naatiarama nira hiaro, tiro. Mwitaa turama.

¹¹ Iesusiva Kenaa mwatusa Karirini variqaro qaqi nramari vara sero uaini utu sero nura. Mwiva mwi saiqara nraante hoqarama tero mwiraqaatairo mwo saiqa mwo saiqa nrora saiqa varaqiro vura. Iesusiva mwi saiqara varovata mwira nraaqiaranravuvano mwira saiqa taqetama Iesusira kepusa osarara ntapihita mwirara so quqaa mwivave tura.

¹² Mwiraqaatai mwivavata, mwira nrovavata, mwira qatanravuvata, mwira qua riosavata, mwini seta vusa Kapeniaani uro mwo entanravu varura.

Iesusiva Kotira nraavu nroraqi vura

(Matiu 21:12-13; Maaki 11:15-17; Ruku 191:12:45-46)

¹³ Vesahu nato sarara nro entava qaumatoqa huvaro Iesusiva Ierusaremini vuva

¹⁴ uro Kotira nraavu nroraqi vera ntero taqovata mwo husa soqaa saiqa vare variqata munima

vareqata purimakauve sipisipive kurive ni varuvata mwo vaitinravu tainta tataaqani variqata kamanira munima vareqata Kotira nraavuqinaa munima ni varura.

¹⁵ Mwitaamaqita viqata soqaa saiqa vare varuvaro Iesusiva mwisa taqero sapipi vara sero mwiraqotairo purimakauvata, sipisipivata, vataqiro veva Kotira nraavuqitairo mwaatani sero munima tuqataaqi varu vaitisa tainta tu varero vara rauru sero mwi munimaravata rauru sero,

¹⁶ kuri niqata munima vare varu vaitisara tiqaro, Né mwi inraisara mwi inraisara mwaqitaita vare vuate. Né sia ni qora nraavu maaketi nraavuqama taate.

¹⁷ Iesusiva mwitaa tuvaro mwo qua Kotira vukuqi qara ntuvato quava mwira nraaqiaranravu nraatoqi ntuva vuvata riora. Mwi quava mwitaama tiro:

Ne i nraavuara nroraqama sena riemwaqi vuariva tia itaintema sero niqi ite variso, tura.
(Sng 69:9)

Mwi quara mwitaama sero qara ntuva tora.

¹⁸ Iesusiva mwitaa huvata Iutaa vaiti nroranravuvano tiqata, Qaqao, tava iara tisarave e mwitaa hiaro? E nara nrora saiqa mwo tiri vuqaa utiraqe te mwira taqetave iara mwiva so mwitaa hianarove tianarave? tita.

¹⁹ Mwisa mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Né mwaa nraavura ntapaira saivaqe ne taaramwo entara qaiqaa hoqa saanirave, tiro.

²⁰ Mwitaa tuvata Iutaa vaiti nroranravuvano tiqata, Qaqao, mwaa nraavura hoqeqata 46 ihi airi ihi hoqaqi vita uro hoqa taiqa saarave. Sove

e taaramwo entaraqai mwi nraavura hoqa taiqa senarave? tita.

²¹ Mwitaa tuvaro Iesusiva sia vutu sero qaqi nraavuara tiraitiro, mwiva nai mwavantaqaa ntuva sero tiro. (Né ni rusaivaqe ne taaramwo enta vari sena qaqi tivuanirave, tiro.)

²² Iesusiva mwi quaraqaa ntuva sero tuvata naatiara Iesusiva qaqi tivi varu entaraqaa mwira nraaqiaranravuvano variqata Iesusiva nraavuara tu quava mwisa nraatoqi ntuva vura. Kotira vukuqi qara ntuvato quaravata riegata, Iesusiva mwi entara tu quaravata riegata mwisa Iesusirara quqaave tura.

Iesusiva esaa vaiti ntapihi saira

²³ Vesahu nato sarara nro entaraqaa Iesusiva Ierusaremini varuvata nraase qora airivano mwira saiqa nrora saiqa taqeqata Iesusirara so quqaa mwivave tita.

²⁴ Nraase qoravano mwirara qamwateqata mwitaa ti varuvaro Iesusiva nraase qora osarara ntapihi sero riegarora tiro, mwiva sia mwisa turara quqaave tura.

²⁵ Iesusiva nai vaasa nraase qora vu nraatoqi vahu inraisara ntapihi sorara tiro, sia qumina mwovano mwisa osarara mwira tiva mwiariva varura.

3

Nikotimaasiva Iesusira uro taqora

¹ Parisi vaiti mwovano mwira nrotu Nikotimaasiva varura. Mwiva Iutaa vuniaa vaiti mwovano varura.

² Mwo enta mwiva entaqi uro Iesusira taqero tiqaro, Mwaara ti variarao, te taqauraro Kotiva i titaisarara tira, e mwaara qua ti variaravama nrira hiaro. Sia Kotiva i saahaqa hiase titiri, e siama so nrora saiqa varaaratirio, tiro.

³ Mwiva mwitaa tuvaro Iesusiva mwira tiva mwiro tiqaro, Ne quqaa qua tianira riaane. Vaiti nrora tuemwa vuanira sia qaiqaa mwata tairaro mwiva siama so Kotiva ntaqaihi mwatusara taqaanarove, tiro.

⁴ Tuvaro Nikotimaasiva sapara hiro tiqaro, Nataama serove nrora tuemwa vuani vaitira qaiqaa mwata saanarove? Sove mwiva nai nrora visosaqi qaiqaa viqe tairaro mwira nrova qaiqaa mwata saanarove? tiro.

⁵ Mwitaa tuvaro Iesusiva nai tiva mwiro tiqaro, Ne quqaama tuqo. Nramarivata mwata taariva variraro sia Kotira Mwaraquravano mwira qaiqaa mwata sairaro mwiva siama so Kotiva ntaqaihi mwatusaraqi vuanarove.

⁶ Mwavanta vataava nai mwavanta vahiraqai mwatairave. Mwaraquravano nai mwaraquraqai mwatairave.

⁷ Ne ini qaiqaa qaraahaqama sero mwata saarive tu qarara sia e mwi qarara nrharama vuane.

⁸ Ne mwo quaqaa ntuva sena i tiva mwirerave. Toqavano tiqaro nai vuataa hiraqaa virave. Toqavano nrisara e sia mwira taqaraitira, e mwira nruquaqai riaanarave. E mwiva viro nrro hi osarara sia ntapihianarave. So Kotira Mwaraquravano mwatatai osarava kuaa qarama seroma vahiso, tiro.

⁹ Iesusiva mwitaa tuvaro Nikotimaasiva mwira sapara hiro tiqaro, Nataama serove mwitaa hianarove? tuvaro

¹⁰ Iesusiva tiqaro, E Isareri nraase qora mwaara tiva ni variarava e siave ntapihiaro?

¹¹ Ne quqaama tuqo. Te ntapihi seta rie tage hunara ini tiva ni varurata né sia tiri qua riaarave.

¹² Ne mwataniaa inraisara ini tiva nuqata né mwirara sia ntapihita quqaave tiarave. Né mwitaa hiavana ne naavuniaa inraisara tiarita nataama setave né mwi quara so ntapihi rievvarave?

¹³ Sia vaiti mwovano Kotiva varira naavuni virave. Ne mwatani mwatatai nraaqiarava neqai naavuni variavava mwitaina tuvurave.

¹⁴ Haaru ini haivaqava Mosesiva qumina mwataqaa variqaro ori vara sero memaru utu sero mwira satariqaa rupa sero tuaahera sorave. (Nraase qoravano mwira taqeta sia qutu vuata tiro, Mosesiva mwitaa hurave. (Nam 21:6-9)) Qio ne mwatani mwatatai nraaqiarava variarita haaru Mosesiva memaru utu sero tuaahera son-tema seta nivata satariqaa vateta tuaahera sevarave.

¹⁵ Mwitaa hirata nraase qora niara quqaa mwivave tisa sia qutu viraitita, esaa enta esaa enta qaqi variqi vivarave, tiro. Iesusiva turama.

¹⁶ Kotiva mwatani variasara mwoqama sero mwutusa ntisarora tiro, mwiva nai mwaaqu kuaiga vataira tiri timwira. Mwitaa hirara tita, nraase qoravano mwira mwaaquara quqaa mwivave tisa sia qutu viraitita, mwisa esaa enta esaa enta qaqi variqi vivara.

17 Kotiva sia nai mwaaqu ko riasa waitisa vovima sero variqaro nraase qora tusa hiarive tiro mwatani titaisaro tuvirave. Mwiva nraase qora sitaarive tiro, Kotiva mwira titaisaro tuvirave.

18 Mwovano mwira mwaaquara quqaa mwivave tiariva, mwiva siama qua varaanaro. Mwovano sia mwira mwaaquara quqaa mwivave tiariva, mwiva vaasama qua varero. Mwiva Kotira mwaaqu kuaigara sia quqaa mwivave tira saarama, Kotiva mwirara quqaa iqaa qua vaiso tiva sero, mwiraqaa qua vatero.

19 Mwaa inraisara saara qua vahianaro. Ovavano mwatani tuvisata nraase qoravano sia mwira qamwata mwataraitita, mwisa enta hiraraqai qamwateqata variara. Mwisa saiqavano qora saiqa vaisatara tita, mwisa sia mwi ovara qamwata mwateta.

20 Qora saiqa uti variva nravutaaqa hiqaroma sia omwavano varinani viro. Ovavano iteqaro ni uaqaa hi saiqara govarama saaso tiro, sia ovavano varinani viro.

21 Mwiva mwitaama varisaro quqaa saiqaa vare vari waitiva sia aatu hiraitiro, ovavano varinani viro. Mwiva visaro ovavano itero mwira saiqaa govarama saisata nraase qora taqaavaro mwi waitiva Kotira qua riegaro Kotira saiqaa vare varira.

Nramari ni varuva Ioniva esaara qua Iesusirara tiva nura

22 Mwiraqaataita Iesusivavata mwira nraaqiaranravuvata (Ierusaremi seta) Iutaa mwata mwo qumina mwatani vura. Iesusiva

nai nraaqiaranravu sapata variqaro nraase qora nramari nura.

²³ Nuvaro Ionivavata mwatusa mwo Serimi tataaqa Aionini variqaro nramari ni varura. Ioniva nramari nrora vahunani variqaro nraase qora mwini uairama vusa nramari nura.

²⁴ Mwi entara sia Ionira karavuuqi vitaqita uro so entara varura.

²⁵ Mwi entara Iutaa vaiti mwovano Ionira qua riosa sapata nramari vare osarara irora huvata mwisa Ioniva hunani uro nteta tiqata,

²⁶ Mwaara ti variarao, tauraa e Sotaani qarahi vutura hini vaiti mwovata variqarama e mwirara mwivave tunarave. So taqaane. Mwi vaitiva mwivavata nramari ni varisata airivano mwiva hinani vi variavo, tita.

²⁷ Mwitaa tuvaro Ioniva tiqaro, So Kotiva naayuni variva vaiti mwo sia mwo inraisa mwirera, mwi vaitiva siama mwi inraisara varaarove.

²⁸ Névata vuni ne tura riarave. Ne tiqana, Siama ne ini saahaqa hiariva varuqo. Ni titaisana ne nraante mwira vuni nruvave, turave.

²⁹ Nraase vararera hi vaitiva nraase varairave. Mwi vaitira totivano qaqi tivi variqaro mwira qua rieqaro qamwata sero varirave. So mwira totivano qamwataintema sena ne Iesusirara qamwatauqo.

³⁰ Iesusira nrutu virini nriviraro ni nrutu mwatani tuvi vuarive. (Airivano mwira vataqita vivarave. Siama ni vataqita vivarave. Mwisa Iesusira vataqita virara siama ne Iesusira saru ntuva mwataanirave. Ne mwira qamwata mwataanirave,) tiro. Ioniva turama.

Iesusiva naavutairo tuvivara tiro

³¹ Iesusiva viritairo tuvivara tiro, esaasa nraatara saivama variro. Mwataniaava mwatatairo nri-
vara tiro, mwiva mwataniaa inraisaraqai ti
varira. Iesusiva naavutairo tuvivara tiro, esaasa
nraatara saivama variro.

³² Mwiva nai taqero riero hi inraisara qoqaa
tiva ni varisata nraase qoravano mwira quara
sia quqaave tiraitita, mwira qua qoririma mwate
variara.

³³ So vaiti mwovano sia Iesusira qua qorir-
ima mwataraitiro, mwira quara quqaave ti vari
vaitiva, mwiva mwitaa tiqaroma Kotira quara-
vata quqaa qua vaiso tiro.

³⁴ Kotiva Iesusira titaisaro mwiva Kotira quaqai
ti varira. Kotiva mwira titarera hiro sia nai
mwaraqura pataqa pataqa mwiraitiro, mwira
nroraqama sero mwisarora tiro, so Kotira quaqai
ti varira.

³⁵ Mwira qova nai mwaaquara mwoqama sero
mwutusa ntisaro esaa inraisa nai mwaaqu mwis-
aro mwiva mwi inraisaraqaa ntaqai hiqiro vi
variro.

³⁶ Mwovano mwira mwaaquara quqaave
tiariva sia esaara qutu viraitiro, mwiva qaqi
variqiro vuanaro. Mwovano sia mwira
quara quqaave tiariva variraro Kotira raraqa
tairaro mwira irora hiraro quavano mwiraqaa
vahanaro.

4

Iesusiva Sameriaa nraasevata qua tura

¹ Mwi entara Parisi vaitinravuvano riovaro Iesusiva airi nraase qora nai hunani vita sero vateqaro mwisa nramari niqaroma Ionira nraatara sora.

² Iesusiva sia naivano mwisa nramari nura. Mwira nraaqiaranravuvano nraase qora nramari nura.

³ Parisi vaitinravuvano mwi quara riovarora tiro, Iesusiva mwiraqaatairo Iutia mwini sero Karirini viro.

⁴ Karirini virera mwiva Sameriaa mwata vutaqaama tero vuariva vahura.

⁵ Mwiva viqaroma mwatusa pata mwo mwira nrutu Saikaa mwini uro ntoro. Mwata mwo haaru Sekopuva nai mwaaqu Sosepira mwu mwatara mwira tataaqa vahura.

⁶ Sekopuva haaru nramariara quvutova mwini vahuvaro Iesusiva niara aara nri sovaro pupohovaro mwiva nramariara quvutora tataaqa mwatasaa viro varura. Varuvaro huarivano nriri virira qiataqaa vahuvaro

⁷ Sameriaa nraase mwovano nramari saqareraro nruvaro Iesusira nramari nraataa huvaro mwi nraaserara tiqaro, Nramari saqa sera ni miraqe nraase, tiro.

⁸ Iesusira nraaqiaranravu vaasa sara vararerata mwatusani vuvaro

⁹ Iesusiva mwiraqaa variqaro mwitaa tuvaro Sameriaa nraase mwiva qaqaqo tiro, E Iutaavano variarana ne Sameriaavano varuqo. Nataamaqirave niara nramari saqa miraqe nraase tira hiaro? tiro. Iutaavanovata Sameriaavanovata nai nunurama mwate nai nunurama mwate hi varusara tiro, mwi nraaseva mwitaa tura.

10 Mwitaa tuvaro Iesusiva nai tiva mwiro tiqaro, E Kotiva qaqi niani inraisarara e riera ni osararavata ntapihiaratirio, e ni sapara hiarana ne qaqi variqi vi nramarira i mwutirio, tiro. (Mwi mwatanaasa nrumwuqinaa nramariara tiqata, Qaqi variqi vi nramarirave,) tura.

11 Iesusiva ne qaqi variqi vi nramarira i mwirerave tuvaro mwi nraaseva sia ntapihi sero riaraitiro, mwiva rumwu nramariara tiso tiro. Mwiva tiqaro, Nrorao, nramarivano vevato vaisara e siama nramari taqu vatera hiaro. Taraqitairave qaqi variqi vi nramarira saqenarave?

12 Tiri haivaqava Sekopuva nrora vaitivano varurave. E mo? E mwira nraatara saaravave iso? Mwiva nramari varaanira mwata quvu sero naivata nai nraaqiaravata nai quaravatama sero mwaa nramarira saqa sero nrorave, tiro.

13 Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Mwovano mwaa nramarira nrairaro qaiqaqaqi nraataa hiaro nrima nreqaro varianarove.

14 Ne mwiani nramarira mwovano nrairaro mwira siama qaiqaavata nraataa hianarove. Ne nramari mwiariro mwi nramariva vaiti vutaqitairo rumwuqitairo tuvi nramarira votima sero vi variraro mwi vaitiva sia qutu viraitiro, qaiqai variqiro vuanarove, tiro.

15 Mwitaa tuvaro mwi nraaseva tiqaro, Nrorao, so mwi nramarira ni miraqe ne nraariro sia qaiqaa ni nraataa hiraqe qaiqaavata nrima mwaaqitaina saqa segana nraase, tiro.

16 Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, So, uro ena vaativata nraaramase vita varera uro ntantera mwaini nriane, tiro.

¹⁷ Tuvaro mwi nraaseva tiqaro, Qaqao, sia ni vaati varivave, tiro. Tuvaro Iesusiva tiqaro, E quqaama tiqara sia ni vaati variso tiaro.

¹⁸ E sauquru nani vaati varaaravave. Mate e vaiti mwovata variarava, mwiva sia quqaa i vaativano variso. E quqaama tira hiaro, tiro.

¹⁹ Mwitaa tuvaro nraase mwiva tiqaro, Nrora, ne taqauqara e poropeti vaitima varira hiaro. Kotiva i saahaqa isarama e mwitaa tira hiaro.

²⁰ So Sameriaa tiri haivaqasa Kotira nrtu tuaahererata mwaa taaqiraqaa variqata Kotirara aasara nte varurave. Mwitaa turata né Iutaavano tiriara tiqata, Qaqao né Ierusareminiqa variqata Kotira nrtu tuaaheraataarave, tiarave. Né tiriara mwitaa ti variarave, tiro.

²¹ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Ni quara e quqaave tiane. Mwo enta nri ntairata né mwi entaraqaa ni qora nrtu tuaahererera hiqata, siana mwaa taaqiraqaa variqata aasara ntevarave. Siana Ierusaremini variqata Kotirara aasara ntevarave.

²² Né Sameriaavano sia Kotira osarara ntapihiraitita, apiqama seqata aasara nte variarave. Tiri Iutaaqitairo nraase qora avantu nitaariva qovara hianirara tita, te ntapihise Kotira osarara riegata mwira nrtu tuaahereqata mwirara aasara nte varunarave.

²³ Mwo enta nriariva qaumaqa iso. Mwi entava mate qovarama viso. Mwi entaraqaa Kotira Mwaraquravano nraase qora saahaqa hiarata mwisa ntapihise Kotira osarara riegatama mwisa quqaaqama seta Kotira nrtu tuaaherevarave. Mwitaaamase Kotira nrtu tuaaheresara Kotiva huaa hi variso.

24 Kotiva mwaraquravano varirave. Mwitaama varirara tita, mwira mwaraquravano saahaqa hi nraase qorasa mwisaqaima Kotira osara ntapihita quqaaqama seta Kotira nrtutu tuaaherevarave, tiro.

25 Mwitaa tuvaro nraase mwiva tiqaro, Mesaiaa vaiti Kotiva titaanira, ne mwirara ntapihi sauqo. Naatiara mwo enta mwi vaitiva nri ntero esaa inraisara tiri tiva timwianarove, tiro.

26 Mwitaa tuvaro Iesusiva mwirara tiqaro, So ivata qua ti varuva ne mwaa mwivave, tiro.

27 Iesusiva mwitaa ti varuqaraqiqi Iesusira nraaqiaranravuvano uro ntanteta nrima taqovaro Iesusiva Sameriaa nraasevata qua ti varuvata mwisa nriharama vita. Mwis nriharama vitavata sia mwi nraaserara tiqata, Nara inraisarave mwiravata qua ti variaro? tiraitita, sia Iesusiraravata tiqata, Nara inraisarave nraase mwiravata qua ti variaro? tura.

28 Tirema varuvaro nraase mwiva nai nramari taqu mwini sero tiviro nrima ntantero mwatusaqi nraase qora uro tiva nireraro vuva nrintero tiqaro,

29 Né vaiti mwo nrita taqaate. Mwiva ne utu inraisara esaa ni tiva miso. Quqaa mwiva Kotiva titarera hiva, mwivave iso? tiro.

30 Mwitaa tuvata mwisa mwatusa mwira seta Iesusiva varunaniara vura.

31 Mwi nraaseva vuvata Iesusira nraaqiaranravuvano Iesusirara tiqata, Mwaara ti variarao, qaqi sara mwaa vara sera nraane, tuvaro

³² mwiva mwisara tiqaro, Ne sara nraanira vatauqo. Né mwi sarara siama ntapihi saavo, tuvata

³³ mwira nraaqiaranravu nai tiva mwi nai tiva mwi hita tiqata, Vaasa mwovano sara mwisaro nrerove mwitaa tiso? tuvaro

³⁴ Iesusiva mwinravusa tiva niro tiqaro, Ni titaira mwutusa vahi saiqara vareqana mwiva saiqa mitairavata varaqina uro taiqa saariva so mwi saiqava ni sarama iso, tiro.

³⁵ Iesusiva mwitaa tiva sero tiqaro, Né mwo quaqaa ntuvase tiqata tiarave. Tora taaratana taaratana vara saariro sara keko tiqe antuanirave, tiarave. So sara vara tutaaraqi aitutu hiqata taqaate. Mate saravano naitarama viso. Né soma antivarave.

³⁶ Sara antiva nai saiqa varairara soqaa varairave. Mwiva sara antu tairaro mwi sarava esaa enta esaa enta qaqiqai vahiqiro vuanarove. Mwitaa hirata sara vara tuarivavata, sara antuarivavata, mwitanasaqama qamwateqata varivarave.

³⁷ Mwo quavata tiava quqaa quama vaiso. Vaiti mwovano sara vara tutaira mwovano mwi sarara antirave.

³⁸ Ne ini titena tiqana, Mwovano saiqa vareqaro vara tutai sarara uro antuate, tuqo. Mwo hiasa tutoqauha tuseti saiqa vara seta sara vara tutaara, né mwisa sara antivarave, tiro.

Sameriaa airivano Iesusirara quqaave tura

³⁹ Iesusiva mwitaa ti varuvaro mwi nraaseva uro nai nravunaasara tiqaro, Mwiva ne utu inraisara esaa tiva miso, tuvata Sameriaa nraase qora mwi

mwatusaraqinaasa airivano Iesusirara so quqaa mwivave, tita.

⁴⁰ Mwitaa tiva seta Sameriaa qinaasa Iesusiva varunani nri nteta Iesusirara po tita tiqata, So sia qamwanrama vuane. E tirivata vari sera vuane, tuvaro Iesusiva mwisavata taara enta vaitero vurama.

⁴¹ Saatavanoqai Iesusira qua riegata so quqaa mwivave tita.

⁴² Mwisa mwi nraaserara tiqata, Sia vaasa e tianaraqaataitavauma te mwirara quqaa mwivave, turo. Mate tetavano nai nroqitalta rietama mwirara quqaa mwivave turo. Te taqauraro Kotiva mwira tita saru mwiva tiri mwaa mwataraqaa varurasa saahaqama tiva tero avantu tiva taarivama variso, tita. Mwitaa turama.

Iesusiva nrora vaiti mwo nraaqiara saahaqama sora

⁴³ Iesusiva mwini taara enta vaitero mwiraqaatairo nai mwaata Karirini viro.

⁴⁴ Iesusiva nai tiqaro, Poropeti vaitivano nai mwaatani varisaro mwira nrutuvano sia virito vahirave, tura.

⁴⁵ Iesusiva Karirini vuvata mwi mwatanaasa mwirara qamwateqata varura. Mwi mwatanaasavata vesahu nato sarara nro entara Ierusalem uro variqata Iesusiva nrora saiga varovata taqorara tita, mwisa mwirara qamwatora.

⁴⁶ Mwira qamwata mwatovaro Iesusiva qaiqaa Kenaani tauraa mwini variqaro qaqi nramari vara sero uaini nramariqama sonani nrura.

Nruvaro kamanira saiqa vaiti mwovano varuvaro mwira mwaaquvano nroraqama sero nriqa vuvaro Kapeniaani varura.

⁴⁷ Iesusiva Iutiatairo Karirini nriso tuvaro riero, mwi vaitiva Iesusiva varunani nrintero tiqaro, Sove e nrira ni maaqu nriqa vira saahaqama sairaro qaqi varianarove, tiro. Mwi vaitira nraaqiaravano qutu vuariva qaumaqa huvaro mwiva mwitaa tuvaro

⁴⁸ Iesusiva mwirara tiqaro, Né sia nrora saiqa suqe hira taqaraitita, siama né quqaave tivarave, tiro.

⁴⁹ Tuvaro nrora vaiti mwiva tiqaro, Nrora, ni maaquvano qutu vuasorave. Qamwanrama nrane, tuvaro

⁵⁰ Iesusiva tiqaro, So ena mwaatani vuane. I mwaaquvano qaqi varianarove, tiro. Mwitaa tuvaro mwi vaitiva Iesusiva qua tiva mwurara quqaa quave tiva sero, nai mwaatani viro.

⁵¹ Mwi vaitiva aarana vi varuvata mwira saiqa vaitinravuvano uro hunta seta mwira tiva mwita tiqata, I nraaqiaravano suqema viso, tita.

⁵² Tuvaro mwiva mwinravusa sapara hiro tiqaro, Nara huari vuqaave mwira nriqa viva taiqa visaro mwiva suqema viso? tuvata mwisa tiqata, Enta huari vu vitini tuvi viro 1 kirokuqa hisaro mwira nriqa viva taiqa virave, tura.

⁵³ Mwitaa tuvaro mwira qova ntapihii sovaro huari vu mwiqaraqaa Iesusiva mwira tiva mwiro tiqaro, I mwaaquvano soma varianarove, tura. Mwitaa turara tiro, mwi vaitivavata mwira nrvunaasavata Iesusirara quqaa mwivave turama.

⁵⁴ Iesusiva Iutiatairo nrima Karirini variqaro mwi saiqara varova tauraa varova kuaiqa vahu-raqa mwiva viro taaraqaga hura.

5

Iesusiva mwaaraqaa vaiti mwo saahaqama sora

¹ Mwiraqaatairo Iutaavano omwata nro entava mwo nri ntovaro Iesusiva Ierusalemni viro.

² Ierusalemni vasaavura qeti mwo sipisipi qeti vahura. Mwira tataaqa nramari nruka mwira nrutu Vetasaitaave tuva vahura. Nramari tosasataa haraara nraavu sauquru vahuvata

³ haraara mwiqi nriqa vusa airinti varura. Vu qipa vusave, suqu uaqama vusave, suqu sauqu tapara vusave, mwisa variqata nramarivano qasaa hianira mwira vesa varura.

⁴ [Kuaa enta kuaa enta naavuniaava mwovano uto nramari qasaa huvaro mwisaqitairo mwovano nraane nramariqi vuvaro mwira nara mwavantave nriqa vuva suqema vura.]

⁵ So mwisa nramari qasaa hianira vesa varuvaro vaiti mwovano airi ihi 38 ihia nriqa vuvaro varuvavata mwiqi variro.

⁶ Varuvaro Iesusiva mwira taqero ntapihi sovaro mwi vaitiva airi ihi nriqa vuvaro varura mwira sapara hiro tiqaro, I nriqa vuariva taiqa vuarive tira, e mwirara qamwaterave hiaro? tiro.

⁷ Mwita tuvaro nriqa vu vaitiva tiqaro, Nro-rao, nramarivano qasaa hisaro mwovano ni saahaqamaqiro uto nramariqi saariva sia varisana ne nraante virera huqata mwosa nraante vuavo. Mwitaamaqi vi variqana varuqo, tiro.

8 Nriqa vu vaitiva mwitaa tuvaro Iesusiva mwira tiva mwiro tiqaro, Tivira ena taarivata tu varera nruaane, tuvaro gamwanrama mwira mwavantavano suqema vuvaro

9 mwi vaitiva tiviro nai taarivata tu varero so nruora. Mwi entara mwaaraqaa mwitaama sora.

10 Mwaaraqaa mwitaama sorara tita, mwira saara Iutaa vaiti nroranravuvano vaiti suqema vura mwira irora hita tiqata, Mate mwaaraqaaave. Ena taari tu vare vinarara tiri mwaara quavano qao tirave, tita.

11 Tuvaro mwi vaitiva tiqaro, Qaqao, vaiti mwovano ni suqema saiva niara ena taari tu varera nruaane tisanama ne mwitaa hugo, tiro.

12 Tuvata Iutaa vaiti nroranravuvano tiqata, Ta vaitivave iara tivira ena taari tu varera nruaane tiso?

13 tuvaro mwira mwavantavano suqema vu vaitiva sia mwira nrutu ntapihura. Mwini nraase qora airivano varuvaro Iesusiva gamwanrama vi vuvaro mwi vaitiva sia Iesusira nrutu ntapihura.

14 Mwira nrutu sia ntapihiraitiro varuvaro Iesusiva naatiara variqaro taqovaro mwi vaitiva nraavu nrora Kotira nraavuqi varuvaro Iesusiva mwira tiva mwiro tiqaro, So taqaane, i mwavantavano suqema viso. Mwo inraisavano mwira nraataraariva i ru saaso tira, siama qaiqaa uqa hi saiqara utuqira vuane, tiro.

15 Mwitaa tuvaro mwi vaitiva mwiqitairo veva ntero uro Iutaa vaiti nroranravu tiva niro tiqaro, Mwira nrutu Iesusiva mwivama ni mwavanta suqema saiso, tiro.

16 Tuvata mwisa riovaro Iesusiva mwaaraqaa mwira sugema sorara tita, mwisa mwira saara mwi entaraqataita Iesusira qoraqama mwate varura.

17 Mwitaa huvaro Iesusiva mwisa tiva niro tiqaro, Ni qova esaa enta saiqa vare varisanama nevata saiqa vare varuqo, tiro.

18 Tuvata mwi quara saara Iutaa vaiti nroranravuvano mwoqama seta Iesusira ru sarerata uti varita tiqata, Tauraa Iesusiva te mwaara entara tuna quara nteqa saiso. Mwira naatiara mwiva Kotirara ni qorave tiso. Mwiva qumina waitivano variqaro mwiva Kotira votima sero Kotisantiriro kuaaqaa varireraro uti variso, tita.

Ni qova varai saiqarama nevata varauqo tura

19 Iutaa vaitinravuvano mwitaa tuvaro Iesusiva mwisa tiva niro tiqaro, Ne quqaa qua tianira riaate. Ne mwira mwaaquvano variqana siama nena nraato tusena mwi inraisara varaanirave. Ni qova saiqa varaisana ne taqaura mwi saiqaraqaima vare varuqo. Ni qova mwitaa mwitaa isana ne mwira mwaaquvanovata mwitaa mwitaa hi varuqo.

20 Ni qora mwutusavano ni nai mwaaquara vaisarora tiro, mwiva nai vare vari saiqara esaa saiqa ni tiva miso. Naatiara ni qova ni tiva miraqe ne mwaa saiqara nraatara saani saiqarama varaanirave. Ne mwi saiqara mwi saiqara varaarita né mwira taqetama mwoqama seta nriharama vivarave.

21 Ni qova qutu vuasa qaiqaa vara tivumase varivave. Ni qova mwitaa hintema sena ne mwira mwaaquvanovata variqana ni mwutusa

vahiani nraase qorasa qaqi vara tivuma saarita mwisa qaqi variqita vivarave.

²² Ni gova nai siama nraase qora ko tianarove. Mwiva mwi saiqara ni mitaisana ne mwira mwaaquvano variqana so ko tianirave.

²³ Mwiraqaataita nraase qoravano ni qora nrutu tuaaheraantema seta mwisa ni mwira mwaaqu nrutuvata tuaaherevarave. Mwovano sia ni mwira mwaaqu nrutu tuaaheraariva siama ni gova ni titaira nrutuvata tuaaheraanarove.

²⁴ Ne quqaa qua tianira riaate. Mwovano ni qua riero quqaama Kotiva mwira titaivave tiariva, mwivama esaa enta esaa enta qaqi variqiro vuanarove. Mwi vaitiva siama qua varaanarove. Mwiva mwaa entara sia esaara qutu viraitiro, mwiva esaa enta qaqi variqiro vuarivama variso.

²⁵ Ne quqaa qua tianira riaate. Mwo enta nriariva qaumaqa iso. Mwi entaraqaa qutu virera utisa, mwisa Kotira mwaaqu ni qua rieverave. Ni qua riesa soma qaqi variqita vivarave.

²⁶ Qaqi variqita qua osarava ni qoraqi vaisaro ni gova nai mwaaqu ni nroraqama saisaro mwiraqi vahintema sero qaqi variqita qua osarava niqivata vahiso.

²⁷ Ni mwatani mwatatai nraaqiarara tiro, ni gova ni nroraqama saisana ne mwatani vari nraase qorasa so ko tianirave.

²⁸ Né sia ne qua tianirara nriharama vuete. Mwo enta nri ntairage ne mwisa nraaraarita mwataqi quntama te nraase qorasa ni qua rieta,

²⁹ mwisa quntama teraqitaita tivivarave. Hini hisa suqe saiqva varesa tivita qaqi variqita vivar-

ave. Hini hisa uaga hi saiqara utisa tivita nrora quama varevarave.

Vaiti mwo husavata Iesusira osarara tura

³⁰ Ne variqana siama nena nraato tusena mwo in-raisa varaanirave. Kotiva tiva mi varisana mwira qua rieqanama ne nraase qora so ko tianirave. Siama ne nena mwutusa nti saiqara vare varuqo. Ne ni qora mwutusa nti saiqarama vare varuqo. Mwitaamaqi vi varuvara tina, ne nraase qora qua ntapihi sena ko tianirave.

³¹ Ne nenavano nena osarara tiariro mwovano ni quara sia quqaa quave tiasorave.

³² So mwovano variqaro ni osarara tiva ni variso. Ne ntapihi sauqaro mwiva niara tiva ni quava quqaa quama vaiso.

³³ Né tauraa vaiti mwonravu titovata mwisa uto Ionira sapara huvaro Ioniva ni osarara ntapihi mwisa tiva nurave.

³⁴ Vaitivano ni osarara tianira sia ne mwirara nroraqama sena riauqo. Kotiva ini vitaarive tina, ne mwi quara tiva nuqo.

³⁵ Ioniva variqaro ova votima sero ite varuvata né variqata mwiva itorara sia muahaama seta qamwata mwatorave.

³⁶ So ni osarara tiariva Ionira nraataraarivama variso. Ni saiqavano niara tiva ni variso. Ni qova saiqā ni mitaira ne mwi saiqara vare varuva, so mwi saiqava ni osarara tiva ni variso. Nraase qoravano ni saiqā taqeqatama soma ni qova ni titairave tivarave.

³⁷ Ni qova ni titaiva, mwivama ni osarara tiva ni variso. Né sia mwira qua rieta, sia mwira viri taqaarave.

³⁸ Mwiva ni titaisana tuvugata né sia niara quqaa mwivave tiavo. Né sia mwitaa tiavarora tiro, Kotira quavano sia ini vu nraatoqi vaisata variavo.

³⁹ Né tiqata, Saiqe Kotira vukuqi aitutuma seta taqeta esaa enta esaa enta qaqi variqita vuare, ti variarave. So mwi vukuraqi vahi quava ni osarara ti varisata

⁴⁰ né sia ne varunani nriavana ne qaqi variqi vi inraisara ini nurave. Ne hunani nriataara vaisata né sia nriarave.

⁴¹ Siana ne vaitiqaatina nrora nrutu varaanirave.

⁴² Ne ini ntapihi sauqo. Ini mwutusavano sia Kotirara vaisata variavo.

⁴³ Kotiva ni qova ni titaisana ne nena qora nrutu varena nruqatavata né sia ni qamwata seta vitaarave. Mwovano nai riemwa sero nai nrutu tuaahereraro hirata né qamwanrama seta mwira qamwata mwatevarave.

⁴⁴ Né nai nrutu nai nrutu tuaahererara nroraqama seta rieqata sia Kotiva ini nrutu tuaaheraanirara nroraqama seta riaavo. Mwitaa hi variqata né nataama setave niara quqaa mwivave tivarave?

⁴⁵ Naatiara nena qora vuqaa variqana sia nevano iniqaa qua vataanirave. Mosesiva nita haivaqava, mwivama iniqaa qua vataanarove. Né Mosesirara mwiva tiri saahaqa hianarove tiarave. So naatiara mwivama iniqaa qua vataanarove. Mosesiva qara ntuva to quava niara tisata né mwira quara sia quqaa quave tiarave.

⁴⁶ Né Mosesiva tu quarara quqaa quave tiatirio, né ni quaravata quqaa quavema tiatiri.

⁴⁷ Né mwira quara sia quqaa quave tiqata nataama setave né ni quaravata quqaa quave tivarave? Né sia so mwitaa hivarave, tiro. (Iesusiva mwi quara lutaa nrora vaitinravu tiva nura.)

6

Iesusiva sara airiqama sero tusama nura

(Matiu 14:13-21; Maaki 6:30-44; Ruku 9:10-17)

¹ Mwiraqaatairo Iesusiva uro Kariri nruka, mwira nrutu mwo Taipiriaasi nruka vara mwaini sero votuqi nruka mwiraqaa qarero hini tosani uro variro.

² Uro varuvata nraase qora airivano taqovaro Iesusiva nriqa vusa suqema sovatarata tita, mwisa Iesusira vataqita vita.

³ Mwira vataqita vuvaro Iesusiva nai nraaqiaranravu sapata uro taaqisataa mwatasaa viro varura.

⁴ Mwi entara Iutaavano vesahu nato sarara omwata nro entava qaumaqa hura.

⁵ Iesusiva nai nraaqiaranravu sapata mwatasaa viro variqaro taqovata nraase qora airivano mwira vataqita nrusa nrima uairama vita varuvaro Iesusiva Piripira sapara hiro tiqaro, Te taitaitave sara soqaama seta mwi nraase qorasa niarata nrevarave? tiro.

⁶ Iesusiva nai mwisa sara niani osarara vaasa ntapihiro mwiva Piripira qaqi mwataara hiqaro mwitaa tura.

⁷ Tuvaro Piripiva tiqaro, Qaqao, sarara 200 kinaa nrora munima seta vara ntuaqama niarata mwisa pataqa pataqapai varevarave. Airi nraase qoravano variavo, tiro.

⁸ Tuvaro Iesusira nraaqiara mwovano Enturuva Saimoni Pitaara qatavano tiqaro,

⁹ Naako mwovano mwaini variso. Mwiva mpereti hini sauquruvata tavusa taaratanavataqai vataiva vaiso. Nataama serove mwiqatanava airi nraase qoraqi so vahianarove? tiro.

¹⁰ Mwitaa tuvaro Iesusiva nai nraaqiaranravu tiva niro tiqaro, Nraase qorara tivata mwatasaa vita variate, tiro. Iesusiva mwitaa tuvaro mwini mwusauvano vahuvata vaiti 5,000 nravu airivano mwatasaa vita varuvata (nraasevata airivano mwatasaa vita varura.)

¹¹ Mwisa mwatasaa vita varuvaro Iesusiva mpereti mwira vara sero Kotirara suqeve tiva sero, nraase qora mwatasaa vita varusa tusama sero niro. Tusama niro tavusavata vara sero kuaa qarama sero mwatasaa vita varusa tusama sero nuvata mwisa vara seta so nrora. Mwisa niari nraataa huntema mwi sarara so nrora.

¹² Mwisa so nrovaro Iesusiva nai nraaqiaranravuara tiqaro, Mwisa nreqata viti vaatise sarara tuntu ntuvaantua hiate. Saravano qumina viro raupiri hiasorave, tuvata

¹³ mwira nraaqiaranravuvano nraase qoravano sauquru mpereti nreta viti vaati sora tuntu seta ntutantutoraqi 12 nravu kuraama sora.

¹⁴ Kuraama sovata so nraase qora mwini varusa taqovaro Iesusiva nrora saiqa vara sovata mwisa tiqata, Poropeti vaitivano mwatani tuvuariva so quqaa mwaa mwi vaitivave, tita.

¹⁵ Mwitaa ti varuvaro Iesusiva ntapihi sovata nraase qoravano sai mwira nroraqama saararo tiri vuniaa vaiti nroravano variarive

tiqata Iesusira tu vararera uti varuvaro Iesusiva mwira ntapihi sero mwisa mwitaa hivorave tiva sero, qaqira sero uto ntantero taaqiqaa nariaraa uro varireraro vura.

*Iesusiva nruka turuqaa suqu ntavaqiro vura
(Matiu 14:22-33; Maaki 6:45-52)*

¹⁶ Iesusiva taaqiqaa uro varuvaro enta hireraro huvata mwira nraaqiaranravuvano nruka tosasata uto nteta

¹⁷ votuqi mwaari nteta nrima ntanteta Kapeni-aaminiara vita. Mwisa mwiniara vuvaro anoma entama vuvaro

¹⁸ Iesusiva sia tuvuvata mwisa nrukaqaa vi varuvaro toqa vauruvuvano nroraqama sero tiqaroma nruka nramari raaqutaqiro nri varura.

¹⁹ Mwitaa huvata mwira nraaqiaranravuvano nrukaqaa satariqo votu raaqutaqita viqata 5 kiromitave iso 6 kiromitave mwisa vara seta nruka vutaqaa nrita taqovaro Iesusiva nramari turuqaa suqu ntavaqiro viqaroma votu qaumato nruvata mwisa mwira nraatu mwoqama seta aatu hi varura.

²⁰ Aatu hi varuvaro Iesusiva mwisa tiva niro tiqaro, Sia aatu hiate. Nema nruqo, tiro.

²¹ Tuvata mwisa so votuqi mwaari ntaane tuvaruvaro mwaari ntovaro votuvano qamwanrama mwisa virera hunani uro ntoro.

Nraase qoravano Iesusirara huaa hi varura

²² Mwira qararaara nraase qora nruka tosa hini varusa taqovaro votu kuaiqavano vahuvata mwisa ntapihi sovaro Iesusiva sia mwitairo nai nraaqiaranravu sapata mwaari ntero vuvata mwisa niariaraa votuqi mwaari nteta vura.

²³ Mwisa mwitaama rieta varuvata Taipiriaa-sitaita votu mwonravuvano nrima tauraa Iesusiva sarara sugeve tiva sero, tusama nuvata nraase qoravano nro mwatara qaumato nruvata

²⁴ mwo nraase qora mwini varusa taqovaro Iesusiva sia mwini varuvata mwira nraaqiaran-ravuvata sia varuvata mwisa votuqi mwaari nteta Kapeniaani Iesusirara huaa hirerata vura.

Iesusiva naavuniaa mperetiara tura

²⁵ Mwisá Iesusira huaa hirerata vusa uro nruka tosa hini Iesusira huaama seta mwirara tiqata, Mwaara ti variara vaitio, taireve e mwaini nrira hiaro? tuvaro

²⁶ Iesusiva tiqaro, Ne quqaa qua tianira riaate. Né mpereti airiqama nraarara rieqatama niara huaa hi variavo. Né sia ni saiqa osara ntapihi paahimase rieqatavauma niara huaa hi variavo.

²⁷ So siana qaqi sara tapitaani sarara vararerata saiqa varaate. Né mwitaa hira qaqira seta esaa enta qaqi variqi vuani sarara vararerata saiqa varaate. Mwi sarara ne mwatani mwatatai nraaqiarava variqana soma ne ini nianirave. Kotiva ni qova mwivama ni nroraqama saisana ne so mwitaa hianirave, tiro.

²⁸ Iesusiva mwitaa tuvata mwisa mwira sapara hita tiqata, Te Kotira saiqa vararera hiqata, nataa nataave hianarave? tita.

²⁹ Tuvaro Iesusiva tiva niro tiqaro, Kotiva iniara mwaa saiqara varaate ti variso. Mwiva titai vaitirara né quqaa mwivave tiate tiso, tiro.

³⁰ Mwitaa tuvata mwisa tiqata, So nara saiqave tiri tiva timwiraqe te mwira taqeta i osarara quqaave tianarave?

³¹ E nara saiqa nrora saiqave varenarave? Tiri haivaqasa haaru qumina mwatani variqata naavuniaa sara nrorave. Mwisā *manaa* nrorave. Mwirara Kotira vukuqi qara ntuva tova mwitaama tiro: Mwiva naavuniaa sara nurave, turave, tita.

³² Mwisā mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Ne quqaa qua tianira riaate. Haaru mwi entara Mosesiva ini haivaqasa sara niqaro sia quqaa naavuniaa sara mwisā nurave. Ni qova, mwivama naavuniaa sara quqaa sara niarivama variso.

³³ Mwatani variasa mwisā qaqi variqi vuate tiro, naavutairo uto vari vaitiva, mwi vaitivama Kotira saravano variso, tiro.

³⁴ Mwitaa tuvata mwisā tiqata, Nrora, so e mwi sarara tiri timwiqira vuane, tita.

³⁵ Tuvaro Iesusiva tiva niro tiqaro, So ne qaqi variqi vi sarava mwaa mwivama varuqo. Ne hunani nriariva siama sara nraataa hianarove. Niara quqaa mwivave tiariva siama mwira nra-mari nraata hianarove.

³⁶ Ne vaasa iniara tiqana, Né ni taqetavata sia niara quqaa mwivave tiavo, turave.

³⁷ Ni qova ni miari nraase qorasa, mwisā ne hiarinani nrivarave. Mwisā ne hiarinani nrivagena ne siama mwisā qoririma nataanirave.

³⁸ Ne naavusaina sia nena vu nraato tusena saiqa vararera tuvuvave. Ne ni titaira mwutusa vahi saiqara vararera tuvuvave. Ni titaira Kotira mwutusa vahiva mwitaamama vahirove.

³⁹ Mwiva nraase qora ni misa ne mwoku raupirima saasorave. Ne mwisāqaa ntaqaihiqi

vina esaara entaqaa vara tivuma saarita qaqi variqita vivarave.

⁴⁰ Qaiqaa ni titaira mwira mwutusa vahiva mwitaamama vahirove. Esaa nraase qora ni mwira mwaaqu taqeta quqaa mwivave tisa, mwisama qaqi variqita vivarave. Ne esaara entaqaa variqana mwisa tivuma saarita qaqi variqi vivarave. So ni qora mwutusa vahiva mwitaamama vahiso, tiro.

⁴¹ Iesusiva tiqaro, Ne naavutaina tuvu mpere-tivave, turara tita, Iutaa nroranravuvano nrutu nrauru tita tiqata,

⁴² Qaqao, mwi vaitiva Iesusiva Sosepira mwaaquvanove. Mwira nrosa qosa te taqaunarave. So naraqamave mwiva ne naavutaina tuvuvave tiso? tita.

⁴³ Mwisaa mwitaa ti varuvaro Iesusiva tiqaro, Eqaate. Né sia nrutu nrauru tiate.

⁴⁴ Ni qova ni titaiva sia vaiti mwo vitairera, mwi vaitiva siama ne hunani so nrinarove. Ni qova vitaarisa mwisaqaima ne hunani nrivarave. So mwisa nrivaqe ne esaara entaqaa mwisa vara tivuma saarita mwisa qaqi variqi vivarave.

⁴⁵ Haaru poropeti vaiti mwovano mwitaama gara ntuva tero tiqaro,

Naatiara Kotiva esaa nraase qora tiva ni varirata mwira saiqa ntapihivarave, turave. (Ais 54:13)

Ni qova saiqa tiva nirata mwisa ni qora qua riesa mwisaqaima ne hunani nrivarave.

⁴⁶ So sia vaiti mwovano ni qora taqaiva varirave. Ne Kotiva hinataina tuvuva, neqai mwira taqaurave.

47 Ne quqaama tuqo. Niara quqaa mwivave tiariva qaqi variqiro vuanarove.

48 Nraase qoravano sara nreta qaqi variqi viva ne mwaa mwi saravama varuqo.

49 Ini haivaqasa qumina mwatani variqata naavuniaa sara, mwira nrutu *manaa* mwi sarara nravaqi viqatavata uro gutu vurave.

50 So mwo saravano naavutairo tuvirave. Mwi sarara nraariva siama esaara gutu vuanarove.

51 So ne qaqi variqi vi sarava mwiva naavutaina tuvuvave. Mwovano mwi sarara nraariva, mwiva qaqi variqiro vuanarove. Ne sara mwirera nena mativata nena mwavantavata mwianirave. Mwatani variasa qaqi variqita vu-ate tina, ne mwira nianirave, tiro.

52 Tuvaro Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa vaiti nroranravuvano niariqai irora hita tiqata, Mwiva nataama serove nai mwavanta tiri timwiraqe nraanarave? tita.

53 Iesusiva mwisa tiva niro tiqaro, Quqaama ne tuqo. Ne mwatani mwatatai nraaqiarava ne variarita né sia ni mativata nraarevata nraivera, né siama qaqi variqita vivarave.

54 Ni mativata ni nraarevata nraariva qaqi variqiro viraqe ne esaara entaqaa mwira qaqi vara tivuma saanirave.

55 Ni mativano sara tanarama vaisaro ni nraarevanovata nramari tanarama vaiso.

56 Ni mativata ni nraarevata nraariva niqi vari-ragena ne mwiraqima varianirave.

57 Ni qova mwiva qaqi variqiro viva variqaro mwiva ni titaisanama ne mwiva qaqi variqiro viraqaatana nevata mwaini uto qaqi variqina vuqo. So mwira votima sero vaiti mwovano

ni nravaqiro vuariva niqaatairo qaqi variqiro vuanarove.

⁵⁸ So ne mwi sarava naavutaina tuvuvave. Ini haivaqasa haaru mwo sara manaa nravaqita vita uro qutu vurave. So sia ne mwi sarara voti huvama varuqo. Ni sara mwaa nraariva esaa enta qaqi variqiro vuanarove, tiro.

⁵⁹ Iesusiva Kapeniaani mwaara nraavuqi variqaro mwi quara tura.

Iesusira vataqita vusa mwonravuvano mwira qaqira seta vura

⁶⁰ Iesusiva mwi quara tuvata mwira vataqita nruosa mwonravu variqata mwi quara rieta qaqaqo tita, Mwi quava muaara ntai quarama tiso, Tavave mwi quara so ntapihianarove? Sia te so ntapihianarave, tita.

⁶¹ Mwisa tirema seta mwitaa ti varuvaro Iesusiva ntapihuvata mwira vataqita nruo vaitisa mwirara nrtutu nrauru tiqata mwira irora hi varuvaro Iesusiva tiqaro, Mwi quara saarave niara nrtutu nrauru ti variavo?

⁶² So ne mwtani mwtatai nraaqiarava varuqo. Ne naatiara uto ntantena nena variavara qoqaraanani uro variarita né mwira taqeta nataave hivarave?

⁶³ Vaitivano mwaraqura vataava varisaro mwira mwaraquravano mwiraqi varisarora tiro, mwi vaitiva qaqi varirave. Mwira mwaraquravano mwi vaitiraqi sia varirera, sia mwira mwavantavano mwira so saahaqa hiraro mwiva qaqi variqiro vuanarove. So ne vaasa turara sia ne qumina mwavantara turave.

Ne qaqi variqi vi mwaraqura osarara ini tiva nurave.

⁶⁴ Ne qaqi variqi vi osarara ini tiva nurave. Ne mwitaa tuqata né hininravuvano sia ni quara quqaa quave tiavo, tiro.

Iesusiva haaru hoqaro entaraqatairo vaiti mwonravuvano naatiara mwirara sia quqaa mwivave tisa ntapihi sora. Vaiti mwovano mwira nrvutaasa uro tiva niro mwira qovarama saaniravata ntapihi sora.

⁶⁵ Mwisá mwitaa mwitaa hirara ntapihi sero Iesusiva mwisa tiva niro tiqaro, Mwirara rieqanama ne vuni tiqana, Sia ni qova sove tirera, sia mwovano ne hianirani so nrinarove, turave, tiro.

⁶⁶ Mwitaa tuvata mwira saara Iesusira vataqita vusa airivano mwira esaara qaqira seta nrima ntanteta vura.

⁶⁷ Mwitaa huvaro Iesusiva nai nraaqiara 12 nrvu sapara hiro tiqaro, Névata mo? Né ni qaqira seta viretatave hiavo? tiro.

⁶⁸ Tuvaro Saimoni Pitaava mwira tiva mwiro tiqaro, Nroraó, tirenravu ta vaitiva hinanive vuanarave? Ema qaqi variqi qua osarara tiaravama variaro.

⁶⁹ Tirenravu iara quqaama mwivave tiqatama ntapihise taqaurara eqaima Kotira sotata vaitivano Kotiva hinataira tuvuaravave, tiro.

⁷⁰ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwisa tiva niro tiqaro, So ne ini 12 nrvu nraarama sena vitaurave. Ne 12 nrvu ini nraarama turaqitairovata mwokuvano uqa hi vaanavama variso, tiro.

⁷¹ Iesusira nraaqiara 12 nrvuqitairo Iutaa-siva Saimoni Isikeriotira mwaaquvano naatiara

Iesusira qovarama saanirara rieqaro Iesusiva mwitaa tura.

7

Iesusira qatanravuara tura

¹ Mwiraqaataita Iutaa vaiti nroranravuvano mwira ru sarerata uti varuvarora tiro, Iesusiva sia Iutiaani nruaraitiro, qaqira sero Kariri mwatani variqaro mwiniqai nruve varura.

² Mwi entara omwata nro entava mwo qaumatoga hura. Mwira nrotu *Haraara Nraavu* omwata. (Haaru mwisa haivaqasa gumina mwatani variqata haraara nraavuqi varu entarara rieqatama omwata nrora.) Omwata nro entava qaumato vahuvata

³ Iesusira qatanravuvano tiqata, So mwaini sera vetara Iutiaani virata i vataqita visa i saiqa taqaate.

⁴ Nai nrotu viriniqa hiarive tiro, mwovano sia nai saiqa uqeta sasa hirave. E quqaa mwi saiqara mwi saiqara vare varirera, so uro ntera qoqaa variqara mwi saiqara mwi saiqara varairata esaa mwisa i taqaate, tita.

⁵ Mwira qatanravuvano Iesusirara sia quqaa mwivave tiqatara tita, mwisa mwitaa turama.

⁶ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiva niro tiqaro, Ne mwini vuari entava siama nri ntaiso. Né soma api enta vivarave.

⁷ Mwatani variasa sia ini nravutaaqa hivarave. Ne mwisa saiqara uqqa hi saiqarave tiva seqana ntapihi tiva nurave. Mwitaama vutu seqana tiva nuqata mwisa ni nravutaaqa hi variavo.

8 Nénravu omwata nrarera hianani vuata. Ne mwini vuari entava sia nri ntaisana ne mate sia vuanirave, tiro.

9-10 Iesusiva mwitaa tiva sero Karirini varuvata mwira qatanravuvano omwata nrarera hunani vuvaro Iesusiva vari sero naatiara mwivavata mwini viro. Mwiva sia qoqaa viraitiro, uqeta sero mwini vura.

11 Vuvata Ierusaremini omwata nroraqi Iutaa vaiti nroranravuvano mwirara aitutu hi varita tiqata, Mwiva tanave variso? ti varura.

12 Mwitaa ti varuvata qaqi nraase qoravano Iesusirara tirema seta mwo qua mwo qua tura. Hini husa mwirara tiqata, Mwiva suqe vaitivanove, tuvata hini husa mwirara tiqata, Qaqao, mwiva nraase qora api aaraqai tiva ni vari vaitivave, tita.

13 Iutaa nrora vaitinravu nraatu aatu hiqata mwisa sia Iesusirara vutu seta mwitaa tura. Mwisagaitairo sia mwovano vutu serovata tura.

14 Mwitaamaqita vuvaro omwata nro entava hininravu taiqa vuvaro Iesusiva nrintero Kotira nraavu nroraqi variqaro Kotira qua nraase qora tiva ni varura.

15 Mwiva tiva ni varuvata Iutaa vaiti nroranravuvano mwira qua rieta nriharoma vita tiqata, Qike, mwiva sia tirivata sikuru tivave. Nataama serove mwiva mwo qua mwo qua osara so ti variso? tita.

16 Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Siana ne nena qua mwasaasa ini tiva ni varuqo. Kotiva ni titaiana ne mwira qua mwasaasama ini tiva ni varuqo, tiro.

¹⁷ Iesusiva mwitaa tiva sero mwiva tiqaro, Kotira mwutusa vahirara rieqaro mwira saiqa varaataa hiariva, mwivama ni qua tusama sero tiqaro, Mwiva Kotira quama ti variso, mwiva nai quama ti variso, tianarove.

¹⁸ Mwovano nai vu nraato tusero qua ti vari vaitiva, mwi vaitiva nai nrutuaragai rieqaro varirave. Mwovano nai titaira nrutuaragai riemwaqiro vi vari vaitiva, mwi vaitiva quqaa quaqaima tisarosiama unra qua mwiraqi vahirave.

¹⁹ So quqaa ini haivaqava Mosesiva qua mwaara Kotiva mwitaa mwitaa hiate tu quara ini tiva nurave? So sia iniqitairo mwovano mwi quara vataqiro vi varirave. Mwitaa hiqata né naraqamave ni ru sarerata uti variavo? tiro.

²⁰ Iesusiva mwitaa tuvata mwini uairama yita varusa tiqata, E ueraqama vuaro. Tavave i ru sarera uti variso? tita.

²¹ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Ne (mwaara entaqaa) nrora saiqa kuaiqa varauqata né mwirara nriharoma vuavaroma sia ini sasa iso.

²² Ini haivaqava Mosesiva mwaara qua tiqaroma qoraisi nraaqiarara mwira mwavanta toqa saate. (Qoraisi nraaqiara mwatataivata 8 enta nritarairata mwira mwavanta toqa saate,) turave. So sia Mosesiva tauraaqama mwi quara turave. Mosesira haivaqasavara mwi quara vuniqamase turave. So né mwi quara rieqatama 8 enta nritarairata qaqi entaqaaave, mwaara entaqaaave, né qoraisi nraaqiara mwavanta toqa nate variarave.

²³ Mosesira qua nteqa saarorave tiqatama né mwaara entaqaa qoraisi nraaqiara mwavanta

toqa nate variarave. Mwitaa hi variavana ne mwaara entaqaa nriqa vi waitira suqema sauqata né naraqamave mwira saara ni irora hi variavo?

²⁴ Né niqaa qua vatarera hiqatama, hauri qumina néta vu nraato tiraqa niqaa qua vatevovave. Né quqaa vahiani inraisaraqaara niqaa qua vataate, tiro.

Jesusiva mwiva Kotiva titai waitivave? tura

²⁵ Iesusiva mwitaa ti varuvata Ierusaremiqinaasa mwonravuvano Iesusirara mwo waitinravu sapara hita tiqata, Mwi waitirave mwisa ru sarerata uti variavo?

²⁶ So taqaate. Mwiva qoqaa variqaro qua ti varisata mwisa sia nrima mwiraqaa mwirara mwo qua tiavo. Quqaave mwisa Iesusirara mwiva mesaiiaa vaitive tiavo?

²⁷ So te Iesusiva mwitairo nri osarara ntapihuro. Mwiva mwi mwatusaraqitairo nrivave. Mesaiiaa vaitivano qovarama viraro siama tiriqitairo mwokuvano mwiva mwitairo nriani osarara so ntapihianarove, tita.

²⁸ Mwitaa ti varuvaro Iesusiva Kotira nraavu nroraqi mwasaasa tiva ni variqaro aasara ntava sero mwisa saparama natero tiqaro, Quqaa né ni ntapihi saarave? Quqaa né ne mwitaina nru osarara ntapihi saarave? So sia ne nena vu nraato tusena nruvave. Ni titaiva mwiva quqaa saiga vare varivave. Né sia mwira ntapihiarave.

²⁹ Ne mwira ntapihurave. Mwivama ni titaiana ne mwiva hinatana tuvuvave, tiro.

³⁰ Iesusiva mwitaa tuvata mwi quara saara mwira ntavaaqavu saare tiqatavata sia so mwira

tu varora. Iesusira ruse entava sia nri ntovatarata tita, mwisa sia so mwira tu varora.

³¹ Mwitaa huvata nraase qora mwisaqitaita airivano Iesusirara quqaa mwivave tita. Mwisa mwataama tita, Iesusiva nrora saiqa vare variso. Mesaiaa waitivano nriariva mwiva Iesusira saiqa sove nraatarata saanarove? Sia so mwira nraatarata saanarove. Iesusiva mwivama mesaiaa waitivano variso, tita.

Parisi waitinravuvano niari porisi vitora

³² Parisi waitinravuvano variqata riovata nraase qoravano uairama vita Iesusirara tirema seta mwitaa ti varuvata Parisi waitinravuvata, Kotira saiqa vara mwate varu waitisa mwisa nron-ranravuvata, mwisa niari porisi titovata mwisa Iesusira ntavaaqavu seta karavuqi sarerata vita.

³³ Mwisa vuvaro Iesusiva tiqaro, Ne ini sapata pataqa vari senama mwata mwaaqaataina ni titaiava hinani virerave.

³⁴ Mwi entara né ni huaama saare tira, siama so ni huaama sevarave. Né sia soqamase virera hinani ne virerave, tiro.

³⁵ Mwitaa tuvata Iutaa vaiti nroranravuvano nai sapara hi nai sapara hita tiqata, Mwiva taini virageve te sia so mwira huaama saanarave? Mwiva Kiriki mwatusa mwonravuqi Iutaa mwonravuvano variananive uro qua tiva nireraro virerarove?

³⁶ Mwiva nariara tiqaro, Né ni huaama saare tira siama so ni huaama sevarave, tiso. Né sia soqamase virera hinani ne virerave, tiso. Mwiva mwitaa tiqaro nara quave tiso? Siama te mwira qua ntapihita huro, tita.

Ini mwutusaqitairo qaqi variqi vuani nramariva ntavaqiro vuanarove tura

³⁷ Mwitaa tuvaro omwata nro entava esaara enta nri ntora. Mwi entarara nrora entave tura. Esaara enta nri ntovaro Iesusiva mwi entaraqaa tiviro paatiro tiqaro, Nramari nraataa hiariva ne hunatairo soma nrima nraanarove.

³⁸ Kotira vukuqi qara ntuva to quava niara mwitaama tiro:

Niara quqaa mwivave tiariva variraro mwira mwutusaqitairo rumwu votima sero qaqi variqi vuani nramariva ntavaqiro vuanarove, turave, tiro. (Ais 44:3)

³⁹ Iesusiva tiviro variqaro mwi quaraqaa ntuva sero Kotira Mwaraqura nianirara tiro. Nraase qoravano Iesusirara quqaa mwivave tisa Kotira Mwaraqura varerara tura. Mwi entara Iesusiva sia qutu viro qaiqaa qaqi tiviro naavuni vurara tiro, sia Kotira Mwaraqura nu entava vahura.

Nraase qoravano niari tusama vura

⁴⁰ Iesusiva mwitaa tuvata nraase qora uairama vusa airivano tiqata, So quqaama Iesusiva poropetivano variso. Kotiva mwira saahaqa hi varisaro mwiva mwira qua ti variso, tita.

⁴¹ Tuvata mwonravuvano tiqata, Mwiva mesaiaavanove. Mwiva Kotiva titai vaitiva tiri saahaqa hiarivave, tita. Tuvata mwonravuvano qaqaqo tita, Mesaiaavano siama Kaririqitairo nri-anarove.

⁴² Kotira vukuqi mesaiaa vaitiara qara ntuva tova mwitaama tiro:

Mesaiaavano Devitira kuaa osarama variraro Vetarahemi Devitiva varu mwatusaraq

mwira mwata taanarove, turave, tita.
(Maika 5:2)

⁴³ Mwitaa tiqata nraase qora ntuvaaquama vita varusa hininravuvano Iesusirara qamwateqata varuvata hininravuvano sia mwirara qamwateqata varura.

⁴⁴ Hininravuvano Iesusira karavuqi sarerata uti varura. So mwi entara sia mwisaqitairo mwokuvano Iesusira tu varora.

Porisi vaitinravuvano qaqi uro ntanteta nrura

⁴⁵ Porisi vaitinravu vaasa titosa nrima ntanteta Kotira saiqa vara mwate varusa mwisa nronranravuvata, Parisi vaitinravuvata, mwisa hunani uro ntovata mwisa tiqata, Qaqao, né mwira vita vareta nriataara vaisata naraqamave qaqi nriavo? tuvata

⁴⁶ porisinravuvano tiqata, Te riauraro mwiva sia qumina vaitivano qua tintema sero qua ti variso, tita.

⁴⁷ Tuvata Parisi vaitinravuvano tiqata, So nevata mwira unra quara quqaa quave tita hiavo?

⁴⁸ Né ntapihitave hiavo? Tavave tiri nrora vaitinravuqitairove, Parisi vaitinravuqitairove, Iesusirara quqaa mwiva mesaiiaa vaitivano variso tiso? Siana tirinravuqitairo mwovanovata mwitaa tiso.

⁴⁹ Qaqi qumina nraase qora uairama vita variasa sia Mosesira qua mwaara so ntapihi riarara tiro, mwira saara Kotiva mwisa qoraqama nataanarove, tita.

⁵⁰ Parisi vaitinravuvano mwitaa tuvaro Parisi vaiti mwokuvano Nikotimaasiva mwiva entaqi Iesusira uro taqova, mwiva qaqao tiro,

⁵¹ Te teta qua mwaara rieqatama sia ko tiraitita, vaitiqaa qumina qua vataarorave. Te ko nraan-teta tiataarave, tiro.

⁵² Mwitaa tuvata mwisa tiqata, E mo? E Kariritaira nriaravave? E Kotira vukuqi taqaane. E mwiqi taqairaro siama Kariritairo poropeti vaitivano qovara hianarove, tita.

⁵³ [Mwitaa tiva seta niari nraavuni niari nraavuni vuvaro Iesusiva Oripì taaqìqaa uro varura.

8

Api nruo nraaserara tura

¹⁻² Mwira qararaa toqa entaqi Iesusiva uro ntantero Kotira nraavu nroraqi vuvata nraase qora airivano uairama vita varuvaro Iesusiva mwatasaa viro variqaro qua tiva ni varura.

³ Tiva ni varuvata mwaara osara ti varu vaitisavata, Parisi vaitinravuvata, mwisa nraase mwo vita vareta nrura. Mwi nraaseva vaati vataava mwo qoraisivata nrue varuvata mwisa taqama seta mwira viteta Iesusiva hunani uro nraase qora vuqaa mwira sovaro tiviro varuvata mwisa Iesusirara tiqata,

⁴ Mwaara ti variarao, mwaa nraaseva vaati vataava mwo qoraisi vatama sero nrue varisata te mwira taqeta tu vareta nruro.

⁵ Mosesira mwaara quavano mwitaama tiro: Nraasevano mwitaa hirera, oriqotaita ntuqutu saivaro qutu vuarive, turave. So e mo? Nara quave mwirara tinarave? tita.

⁶ Iesusirara api qua tiraqe te mwiraqaa qua vataare tiqata mwisa mwitaa tuvaro Iesusiva

sia qua tiraitiro, kakataama viro nai vukahiqo mwataqaa qara nti varura.

⁷ Qara nti varuvata mwisa tivita variqata mwo qua mwo qua Iesusira sapara hi varuvaro Iesusiva mwaaviara viro mwisara tiqaro, Iniqitairo mwovano sia uaq̄a hi saiq̄ara utuariva, mwiva nraante ori vara sero mwira ntuqutu saarive, tiro.

⁸ Iesusiva mwitaa tiva sero mwiva qaiqaa kakataama viro mwataqaa qara nti varuvata

⁹ mwisa mwi quara rieta kuaiq̄a kuaiq̄avano mwiq̄itaita qaq̄ira seta veva nteq̄ata vura. Naapainravu nraante veva nteta vuni vuvata qaraaha vaitinravu mwisa naatiara veva nteta vita mwisa Iesusira mwini seta vuvaro Iesusiva nariaraa variro.

¹⁰ Iesusiva mwaaviara viro taqovaro mwi nraaseva vaasa tiviro varunani nariaraa varuvaro Iesusiva tiqaro, Mwisa tainive variavo? Siave mwovano iq̄aa qua vataariva variso? tuvaro nraase mwiva tiqaro,

¹¹ Nrora, sia mwovano mwitaa iso, tuvaro Iesusiva mwira tiva mwiro tiqaro, So nevata sia iq̄aa qua vatarerave. So ena vuane. Virava siama naatiara qaiqaavata uaq̄a hi saiq̄ara utuante, tiro. Turama.]

Iesusiva ne mwataniaa ovavanove tura

¹² Iesusiva qaiqaa nraase qora tiva niro tiqaro, Ne mwataniaa ovavano varuqo. Ni vataqiro nriariva siama rupi hiraqi nruaanarove. Mwiva ntuvaahaaniraq̄a nrueqaro qaq̄i variqiro vuanarove, tiro.

13 Iesusiva mwita tuvata Parisi vaitinravuvano tiqata, So e enara variqara ena nrtutu tuaahere varianarara tiro, i quavano qumina quama vaiso, tita.

14 Mwitaa tuvaro Iesusiva qaqaqo tiro, Ne variqana nena saiqara tiqana siama qumina qua tuqo. Ne nena mwitaina nru osarara ntapihi saurave. Ne nena vuani osarara ntapihi saurave. Mwitaa hurara tiro, ni qua quqaa quama vaiso. Ne mwitaina nru osararave, ne vuani osararave, né sia ntapihivarave.

15 Né ko tiqatama né vaiti vu nraato vahiraqa ko ti variarave. Mate ne sia vaiti mwo ko tiva sena mwiraqaa qua vatauqo.

16 Ne ko tiataa hiraqena soma ne ko avuqavuma sena tianirave. Ne ko tiqana siama nenaraa ko tianirave. Ne ko tiariro ni gova ni titaiva variqaro ni saahaqa hiraqe ne avuqavuma sena ko tianirave.

17 Ini mwaara qua qara ntuva tova mwitaama tiro: Vaiti taaratanavano qua tiqatama kuaa quaqai tivera, so mwitana quavano quqaa quama vahianarove, turave.

18 So ne nena quara quqaa quave tiariro ni titaiva ni gova, mwivavata ni quara quqaa quaqaima tianarove, tiro.

19 Iesusiva mwitaa tuvata mwisa tiqata, I gova tana varisarave ti variaro? tuvaro Iesusiva tiqaro, Né sia ni ntapihi saasara tita, né ni qoravata siama ntapihiavo. Né ni ntapihi saatirio, né soma ni qoravata ntapihiatirio, tiro.

20 Iesusiva Kotira nraavuqi munima se varuraqi variqaro mwi quara tiro. Tuvaro mwira

ruse entava sia nri ntovarora tiro, sia mwovano mwira ntavaaqavuuqiro karavuuqi sora.

Iesusiva nai qorara tura

²¹ Iesusiva qaiqaa tiva niro tiqaro, So ne vuarita né qumina niara huaamaqi vita uro néta qora saiqa rirante qaqi qutu vivarave. Mwitaa hiqata ne vuanirani né siama so vivarave, tiro.

²² Mwitaa tuvata Iutaa vaiti nrora nrauvvano tiqata, Mwiva nara quave tiso? Mwiva nai tiqaro, Ne vuanirani né sia so vivarave, tiso. Mwiva naivano nai ru sareraro uti variqarove mwitaa ti variso? tita.

²³ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Ne vir-itaina tuvuuqata né miataita nriasave. Né mwaa mwataraaqataita nriasave. Ne sia mwaa mwataraaqataina nruvave.

²⁴ Ne vaasa iniara tiqana, Né néta qora saiqa rirante variqi vita qutu vivarave, turave. Ne qaqiqai variqi vurave tuqo. Né sia mwi quarara quqaa quave tivera, quqaa né néta qora saiqa mwira rirante qutu vivarave, tiro.

²⁵ Mwitaa tuvata mwisa mwira sapara hita tiqata, So e ta vaitivave hiaro? Tuvaro Iesusiva mwisa tiva niro tiqaro, Ne vuni ini tiva nuva ne mwivama huqo.

²⁶ Ne iniqaa qua vataari quava, mwo qua mwo qua vaisana mate sia ne mwi quara tirerave. Ni titaiva ni tiva mi quara, ne mwi quaraqai mwatani varisavata tiva ninerave. Ni titaiva quqaa quaqai ti varivave, tiro.

²⁷ Iesusiva mwitaa tuvata mwisa sia ntapihi seta Iesusiva nai qorara tu quara riora.

28 Mwisa sia ntapihuvaro Iesusiva qaiqaa tiqaro, Ne mwatani mwatatai nraaqiaravama varuqo. Ne variarita né ni tuaahera saivaro mwiraqaatairo ini vu nraato ntapihirata né ni osarara ntapihi rietama niara so mwiva qaqiqai variqiro vivave tivarave. Né mwi entarama ne sia nenaqamase mwo saiqa varaura ntapihita ni qova tiva mi quara mwi quaraqai tiva nuravata ntapihivarave.

29 Ni titaiva ni vatama sero variqaro mwiva sia ni qaqira saanarove. Ni titaiva ni vatama sero varisana ne mwira mwutusa vahi saiqara vare varuqaro mwiva niara qamwateqaroma sia ni qaqira saiso, tiro.

30 Iesusiva mwi quara ti varuvata airivano mwi quara riosa mwirara quqaave tita.

Quqaa quavano ini avantu saanarove tura

31 Lutaa mwonravuvano mwirara quqaa mwivave tuvaro Iesusiva mwisara tiqaro, So né ni qua riemwaqita vivera, né quqaama ni vataqita nrisa varivarave.

32 Né quqaa qua ntapihise riaivaro quqaa quavano ini avantu sairata né qaqi varivarave, tiro.

33 Mwitaa tuvata mwisa qaqao tita, Te teta haivaqara Evarahaamura nraaqiarama varuro. Sia mwovano tiri rupa taisata te mwira saiqa vare varuro. So naraqamave e tiriara ini avantu sairata né qaqi varivarave tiaro? tita.

34 Mwisa mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Ne quqaa quama tuqo, Né uaqa hi saiqara uti variavaro ini uaqa hi saiqava rupa taisatara tita, né mwira saiqaqai vare variavo.

³⁵ Nraavu gova variraro rupataari vaitiva siama esaa enta mwiravata variqiro vuanarove. Nai mwira mwaaquvanoma mwiravata mwaa-sota variqiro vuanarove.

³⁶ Ne mwira mwaaquvano ini avantu saarita né quqaaqama seta qaqi varivarave.

³⁷ Né Evarahaamura nraaqiara variara mwira ne ntapihi saurave. Mwitaama variqatavata né ni quara gumina quave tiva seta, ni ru sarerata uti variavo.

³⁸ Ne nena qosantiri variqana mwi inraisara taqaurara ini tiva ni varuqo. Né néta qora vatama seta variqata taqaa saiqara né mwi saiqarama vare variavo, tiro.

³⁹ Iesusiva mwitaa tuvata mwisa tiqata, Tiri gova Evarahaamuvave, tita. Tuvaro Iesusiva tiqaro, Né quqaa Evarahaamura nraaqiara variatirio, né mwiva varo saiqarama névata varaatirio.

⁴⁰ Kotiva quqaa qua tisana ne mwi quara riaura ini tiva nuqata né ni ru sarerata uti variavo. Evarahaamuva sia né hiante hurave.

⁴¹ Né néta gova varai saiqaraqaima vare variavo, tiro.

Mwitaa tuvata mwisa tiqata, Sia te sapa nraative. Tiri gova mwiva Kotivave, tita.

⁴² Tuvaro Iesusiva tiqaro, Kotiva ini gova variatirio, ne mwiva hinataina uto inivata mate mwaa varura niara ini mwutusa ntisata variatirio. Sia ne nena vu nraato tusena nena saiqa vararerana tuvuvave. Kotiva ni titaisana tuvuvave.

⁴³ Ne mwitaa tuqata né naraqamave ni qua sia ntapihiavo? Saivaqe ne ini tiva niase. Né ne tu quara sia riaasama variavo.

⁴⁴ Saataaniva ini qova varisata né mwira mwutusa vahiraqai utuqita vi variarave. Haaru vuniqama sero Saataaniva variqaro vaiti ruse varuvaqai varurave. Qutaaqama vahi inraisavave, quqaa saiqavanove, sia mwiraqi vaisarora tiro, mwiva sia quqaa qua ti varirave. Mwiva unra tiqaro unra tiara mwira qova variqarora tiro, unra qua mwira nai qua tanarama tirave.

⁴⁵ Mwira saiqa mwitaama vaisana ne quqaa qua tuqata né ni quara sia quqaa quave ti variavo.

⁴⁶ Iniqitairo tavave niara uaqaaahi saiqara varaiso tianaro? Né siama so niqaa qua vatevarave. Ne quqaa qua ti varuqata naraqamave né ni quara sia quqaa quavave ti variavo? Sai ne ini tiva niase.

⁴⁷ Kotira nraaqiaravano Kotira qua rie varirave. Né sia mwira qua riaasara tita, né sia mwira nraaqiarama variavo, tiro.

Evarahaamuva sia varuvana ne variavarave tura

⁴⁸ Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa nroranravuvano tiqata, Te iara Sameriaaniaava ueraqama viso turava, mwi quava quqaa quama vaiso, tita.

⁴⁹ Tuvaro Iesusiva qaqao tiro, Siama ne ueraqama vuqo. Ne nena qora nrtutu tuaahere varuqatama né ni nrtutu qoraqama mateta hiavo.

⁵⁰ So sia ne nena nrtuara nroraqama sena riauqo. Ni nrtutu tuaaheraiva variso. Mwiva ntapihi sero ko ti varivave.

⁵¹ Ne quqaa qua tianira riaate. Ni qua riemwaqiro vuariva siama qutu vuanarove, tiro.

⁵² Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa nroranravuvano tiqata, Mwitaa tiarata te i taqaurara e ueraqama vuaro. Tiri haivaqava Evarahaamuva variqiro viro uro qutu vurave. Poropeti vaiti mwosa mwosa variqita vita esaa qutu vurave. Mwisa esaa qutu vuavara e tiqara, Ni qua riemwaqiro nruaariva siama qutu vuanarove, tiaro.

⁵³ Tiri qova Evarahaamuva nrora vaitivano variqiro viro uro qutu vurave. E sia so Evarahaamurara tiqara, Ne mwira nraatara saarivave, tinarave. Poropeti vaitinravuvata nrora vaiti variqita vita uro qutu vurave. E nataa hira vaitiva varirera hiqarave mwitaa ti variaro? tita.

⁵⁴ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Ne nena nrotu tuaahere variarirovauma ni nrotuvano qumina vahianarove. Ni nrotu tuaaherese variva, mwiva ni qovave. Né mwiarama Kotiva tiri mwariqavano variso tiarave.

⁵⁵ Né sia mwira ntapiharave. Ne mwira ntapihurave. Ne tiqana, Ne sia mwira ntapihi saurave, tiarirovauma ni quavano ini qua votima sero unra qua vahianarove. So ne Kotira ntapihina mwira qua riemwaqina vurave.

⁵⁶ Ne mwatani tuvirera hiava entara ini haivaqava Evarahaamuva ni qamwata matorave. Ne mwatani tuvavaro mwiva ni taqovaro mwira mwutusavano suqe huvaro varurave, tiro.

⁵⁷ Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa nroranravuvano tiqata, Qaqao, e sia 50 ihi vara saraitira, qaraaha vaitivano variqarama ne ini haivaqara Evarahaamura taqaurave tira hiaro, tita.

⁵⁸ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Haaru ini haivaqava

Evarahaamuva sia varu entara ne qaqi variqina vuavavave, tiro.

⁵⁹ Iesusiva mwitaa tuvata mwisa ori vara seta mwira ntuqutirerata huvaro Iesusiva quqeta sero Kotira nraavuqitairo veva ntero vurama.

9

Vu qipa vu vaitira Iesusiva ntapairi mwatora

¹ Iesusiva viqaro taqovaro vaiti mwovano nai nrora visosaqitairo vu qipa vuva varura.

² Mwira taqeta Iesusira nraaqiaranravuvano Iesusira sapara hita tiqata, Mwaara ti variarao, tava Kotira qua nteqa sairaqaarave mwi vaitira vu nai nrora visosaqitairo qipa viso? Naive iso, mwira nrosa qosave iso? tita.

³ Mwitaa tuvaro Iesusiva qaqaqo tiro, Siana nai Kotira qua nteqa sairaqaarave, mwira nrosa qosa Kotira qua nteqa saaraqaarave, mwira vu qipa viso. Né mwi vaitiraqaataita Kotira kepusavano saiqa varaanira taqaate tiro, mwira vu qipa virave.

⁴ Kotiva ni titaira saiqa te qataa hianiraqaa varaqita virerave. Entama viraro sia mwovano so saiqa varaanarove.

⁵ Ne mwatani variqana ne ovavano itaintema sena itamwaqina vuarita mwatani variasa so tagevarave, tiro.

⁶ Mwitaa tiva sero Iesusiva mwataqaa taara vihi sero horaqama sero viti vu qipa vu vaitira vuqaa ntaaqau mwatero tiqaro,

⁷ Uto *Siromi* nrukaqi — *Titai* nramariraqi — ena viri hiqaane, tiro. Mwitaa tuvaro mwi vaitiva Iesusiva tuntema sero uro nai viri hiqama sovaro

mwira vu ntapairi vuvaro mwiva mwitairo uro ntantero so taqamwaqiro nriro.

⁸ Mwiva so taqamwaqiro nri varuvata mwira nraaqani varusa taqovaro aara tosani variqaro mwitaa inraisa miate ti varu vaitiva qaqi nruvata mwisa mwira taqeta tiqata, Mwaa ta vaitivave iso? Mwiva aara tosani mwatasaa viro variqaro mwitaa inraisa miate ti vari vaitiva, mwaa mwivave iso? tita.

⁹ Tuvata mwo husa tiqata, So mwira mwivave, tita. Tuvata mwo husa qaqao nai mwo vaiti mwira viri voti hivama nriso tita. Tuvaro mwi vaitiva nri ntero nai tiqaro, Ne mwaa mwivama iso, tiro.

¹⁰ Mwitaa tuvata mwisa mwira sapara hita tiqata, Nataama saararo i vu ntapairi visarave e taqaaro? tita.

¹¹ Tuvaro mwiva mwisa tiva niro tiqaro, Vaiti mwo mwira nrutu Iesusiva taara vihi sero horaqama sero ni vuqaa ntaaqau matero niara tiqaro, Siromi nrukaqi uto ena viri hiqaane, tisana ne uto hiqama sauqaro ni vu ntapairi visanama ne so taqamaqina nruqo, tiro.

¹² Mwitaa tuvata mwisa mwira sapara hita tiqata, Mwiva taini visarave nriaro? tita. Tuvaro mwiva tiqaro, Nai tainive viso? Sia ne mwira taqauqo, tiro.

¹³ Tuvata mwisa haaru vu qipa vu vaitira mwira vitaqita uro Parisi vaitinravuvano varunani sora.

¹⁴ Iesusiva mwaara entaqaa hora ntaaqau sero mwi vaitira vu ntapairi sora.

¹⁵ Mwisa Parisi vaitinravu varunani mwira uro sovata Parisi vaitinravuvano mwi vaitira sapara

hita tiqata, Nataama saisarove i vuvano ntapairi viso? tuvaro mwiva tiqaro, Mwiva hora vara sero ni vuqaa ntaaqau taisana ne uto nena viri hiqama sauqaro ni vu ntapairi visana ne so taqauqo, tiro.

¹⁶ Mwiva mwitaa tuvata Parisi vaiti hini husa tiqatama, Mwi saiqara varaiva mwaaraqaa qua nteqeqaro varaivara tiro, mwiva sia Kotiva hinatairo tuvivave, tita.

Tuvata hini husa tiqata, Qaqao, nataama serove uqa hi vaitiva nrora saiqa mwira so varaanarove? tita. Mwitaa tiva seta mwisa niari vutaqaa tusama vita taara qua ti varura.

¹⁷ Qaiqaa Parisi vaitinravuvano mwira sapara hita tiqata, E tiqara mwiva ni vu ntapairi saiso tianarave. Mwi vaitirara e nareve tinarave? tuvaro mwi vaitiva tiqaro, Kotiva mwira saahaqa hi varisaro mwiva mwi saiqara vare variso, tiro.

¹⁸ Mwitaa tuvata Iutaa vaitinravuvano sia mwira quara quqaave tiraitita, mwi vaitirara tiqata, E unra tiqarama ni vu ntapairi viso tira hiaro. Haaru sia i vuvano qipa vurave, tita. Mwitaa tiva seta mwi vaitira nrosa qosa nraarora.

¹⁹ Nraarovata nruvata mwitanasa sapara hita tiqata, Mwaa vaitiva initana mwaacquve iso? Quqaa mwira nai nrora visosaqitairo vu qipa vurave? Nataama saisarove mwira vuvano ntapairi visaro so taqaiso? tita.

²⁰ Tuvata mwira nrosa qosa tiqatama, Mwaa vaitiva tiritana mwaacquve. Mwira vuvano haaru visosaqitairo qipa vurave.

²¹ Nai nataama saisarove mwira vu ntapairi viso? Nai tavave mwira vu ntapairi saiso? Mwiva

nrora tuaivama iso. Né néta mwira sapara hiqata taqaivaro mwiva soma nita tiva nianarove, tita.

²² Mwitanasa Iutaa vaiti nroranravu nraatu aatu hiqata mwitaa tura. Iutaa vaiti nroranravu vano vaasa qua tiva teta tiqatama, Vaiti mwovano Iesusirara mesaiaa vaitivano tiri saahaqa hiariva nrivave tirera, mwira saara te mwira irora hiqatama mwaara nraavuqitaita titama saararo veva ntero esaara vuarive, tita.

²³ Mwitaa tiva seta qua tiva torara tita, mwira nrosa qosa Iutaa vaiti nroranravu nraatu aatu hita tiqata, Mwiva nrora tuairave. Néta mwira sapara hiqata taqaate, tura.

²⁴ Tuvata mwisa qaiqaa haaru vu qipa vu vaitira nraama seta tiqata, E Kotira vuqaa variqara quqaa quaqai tiane. Te taqauraro Iesusiva Kotira qua nteqa sai vaitivave, tita.

²⁵ Tuvaro mwi vaitiva tiqaro, Iesusiva Kotira qua nteqa sai vaitivave iso suqe vaitive iso ne sia mwira osara ntapihi sauqo. Ni vu qipa vura ntapairi saira mwiraqaima ntapihuqo, tiro. Tuvata mwisa mwira sapara hita tiqata,

²⁶ Mwiva i nataave iso? Mwiva nataama serove i vu ntapairi saiso? tita. Tuvaro mwiva tiqaro,

²⁷ Ne mwi quara vaasa ini tiva nuqata né siave ntapihiavo? Naraqamave né mwi quara qaiqaa sapara hiavo? Névata mo? Névata mwira nraaqiara varireratave qaiqaa mwi quara ni sapara hiavo? tiro.

²⁸ Tuvata mwisa mwira nroraqama seta irora hita tiqata, Enama mwira nraaqiara variqara mwira qua riaravave. Te teta haivaqara Mosesira qua riemwaqita vurasave.

29 Kotiva Mosesirara qua tiva tora te riemwaqita vunarave. Iesusiva mwi vaitiva gumina vaitivanove. Te siama mwiva mwitairo nri osarara ntapihuro, tita.

30 Mwisā mwitaa tuvaro mwiva sauqu ntukiki-raaqata sero tiqaro, Qike, ni vu ntapairi matai vaitiva, mwiva mwitairo nri osarara né siave ntapihavo?

31 Te ntapihī sauraro Kotiva sia uaqā hi vaitira qua rie varirave. Kotiva nai qua rieqata nrue varia vaitisa mwisa quaqai rie varirave. Mwira nrutu tuaahere variāsa mwisa quaqai Kotiva rie varirave.

32 Haaru mwaa mwatara hoqarato entaraqatairo sia vaiti mwovano nai nrora visosaqitairo vu qipa vura ntapairi sorave.

33 Iesusiva sia Kotiva hinatairo tuviva hitirio, mwiva siama so ni vu ntapairi mataitirio, tiro.

34 Mwi vaitiva mwitaa tuvata mwisa tiqatama, I mwatatoraqaataira e uaqā hiara vaitivama variqira nriaro. E mo? E tirivata mwaara qua tiva timwirerave hiaro? tita. Mwitaa tiva seta mwisa vaiti mwira ntarauqita mwaara nraavuqitaita veva mwaatani sora.

Kotirara sia quqaave tiāsa vu qipa visa nraantantama setama varita

35 Mwira so quara riero Iesusiva mwi vaitira huaama sero mwirara tiqaro, Mwatani mwatatai nraaqiarara e quqaa mwivave tira hiaro? tiro.

36 Tuvaro mwi vaitiva sapara hiro tiqaro, Nro-rao, mwiva ta vaitivave iso? E ni tiva miraqena ne mwirara quqaave tiase, tiro.

³⁷ Tuvaro Iesusiva mwira tiva mwiro tiqaro, E taqe variara vaitiva, ne mwaa mwivama iara ti varuqo, tiro.

³⁸ Mwitaa tuvaro mwiva tiqaro, Nrora, quqaama e mwivave, tiro. Tiva sero mwiva Iesusira vuqaa tori sauru raviro mwira qamwata mwatero varura.

³⁹ Mwitaa huvaro Iesusiva tiqaro, Ne nraase qora tusa hirera mwatani tuvuvave. Vu qipa visa qaiqaa taqaate tina, tuvuvave. Qaqa taqe variasa vu qipa vuarive tina, tuvuvave, tiro.

⁴⁰ Mwitaa tuvata Parisi vaitinravuvano mwi quara rieta Iesusira sapara hita tiqata, Tiri vuvatave qipa viso? tita.

⁴¹ Tuvaro Iesusiva mwisa tiva niro tiqaro, Ini vu qipa visata variasa varivarovauma sia iniqaa quavano vahianarove. Né ni osara sia ntapihise taqaraitita, né tiqata, Te Kotira osara taqaunarave, ti variarave. Mwitaa ti variarara tiro, mwira saara iniqaa qua vahirove, tiro. Iesusiva mwitaa turama.

10

Iesusiva sipisipiqaa ntuva sero tura

¹ Iesusiva mwo quaqaa ntuva sero tiva niro tiqaro, Ne quqaa qua tianira riaate. Vaiti mwovano sipisipi vataa urisaraqi virera sia qetiana vera ntaraitiro, qurisa mwona mwaati ntero vi vari vaitiva mwi vaitiva muara uti vaitivave, mwosa riqaro mwisani muara vare vari vaitivama variso.

² Vaiti mwovano sipisipi qetiana vera nteqaro vi variva, mwi vaitiva quqaa sipisipi qovama variso.

³ Qetiqa vaivaraara ntaqaihi vari vaitiva mwira taqero so qeti qatua mwataisaro mwiva nai sipisipiara aasara nteqaro nai sipisipi nrutu ntavaqiro visata mwira sipisipinravuvano mwira nrunta ntapihi riaavaro mwisa vitero mwaaqani virave.

⁴ Mwiva mwaaqani nai sipisipi uro sero mwiva nraante vuni vi varisata mwira sipisipinravuvano niari qora nrunta ntapihi seta rieqatara tita, mwira vataqita vi variarave.

⁵ Mwira sipisipinravuvano sia mwo vaiti vataqita vivarave. Mwisu mwo vaiti nrunta sia ntapihi seta rieqatara tita, mwisa mwira nraatu aatu hiqata aatu vivarave, tiro.

⁶ Iesusiva mwitaa tiva sero sipisipiqa ntuva sero tiva nuvata mwisa mwi quara osara sia ntapihiraitita varura.

Iesusiva ne suqema sena sipisipiqa ntaqaihu-yave tura

⁷ Sia ntapihiraitita varuvaro Iesusiva qaiqa tiva niro tiqaro, Ne quqaama tuqo. Ne sipisipi mwisa qetivanoma varuqo.

⁸ Ni vuni nria vaitisa mwisa muara utuasave, mwosa riqata mwisani muara vare variasa variavata sipisipivano sia mwisa nrunta riaarave.

⁹ Vutaqi vua qetiva nema mwi qetiva varuqo. Niqaamatero nritaraani vaitira ni qova mwira vi-taanarove. Niqaamatero tuvitare nritare hiariva soma sara huaama sero nraanarove.

¹⁰ Muara varai vaitiva muara vareqaro sipisipi ru taiqa sareraro nrirave. Ne sipisipiara rieqanama sipisipi mwisa qaqi variqita viqatama suqema seta variate tina, ne nruvave.

¹¹ Ne sipisipi qova suqevave. Sipisipi qova suqeva variqaro nai sipisipi rusevorave tiqaro antuaqiro viro sai ne mwisara riegana qutu vuase tiva sero qutirave.

¹² Mwovano sia sipisipi qova, mwiva qaqi saiqa waitivano variqaro taqaisaro qaasau vairivano nrisaro mwiva aatu hiqaro qaqira sero santero visaro qaasau vairivano sipisipi rusero hini ru vata saisata mwisa niariara nariara mwona mwona vuarave.

¹³ Mwira saiqa waitivano qaqi saiqa waitivano variqarora tiro, mwiva sia sipisipiara nroraqama sero riaraitiro, aatu virave.

¹⁴ Ne sipisipi qova suqeva variqana ne nena sipisipi ntapihi sauqata ni sipisipinravuvano nivata ntapihi seta taqaarave.

¹⁵ Mwira votima sero ni qova ni ntapihi saisana nevata mwira ntapihi saurave. So ni sipisipi rusevorave tina, ne mwisara riegana qutu virerave.

¹⁶ Sipisipi mwonravu mwisa sia mwaa vutaraqi variasa mwisavata ni sipisipive. Mwisa ni nrunta riaivaqe ne mwisa vitaqina uro saarita ni sipisipi hini mwisavata kuaaqi varivarave. Mwisa kuaaqi varivaqe ne mwisa qova kuaiqavanoqaima varianirave.

¹⁷ Ne mwisara riegana qutu vina qaiqaa qaqi tivuanirave. Ne mwitaa hianirara tiro, ni qora mwutusavano niara vaiso.

¹⁸ Ne sia sove tiariro mwovano siama so ni rusaanarove. Ne nena qutu vuataa hiraqena qutu vuanirave. Ne qutu vuani osararave, ne qaiqaa qaqi tivuani osararave, nina saiqaqaima

vaiso. Ni gova niara mwitaa mwitaa hiane ti quara, ne mwi quara vararerave, tiro.

¹⁹ Mwitaa tuvata Iutaa vaiti nroranravuvano mwi quara rieta vutaqaa ntaira vita hininravu mwo qua tuvata hininravuvano mwo qua tura.

²⁰ Airivano tiqata, Ueravano mwiraqi varisaro mwitaa tiso, Mwiva ueraqama viso. Naraqamave né mwira qua riaavo? Sia mwira qua riaate, tuvata

²¹ mwonravuvano tiqata, Qaqao, ueraqa hiari vaitiva siama so mwi quara tianarove. Ueravano siama so vu qipa vuani vaitira ntapairi saanarove, tita. Mwitaa tura.

Iutaa vaiti nroranravuvano qaiqaa Iesusira ru sarerata uti varura

²² Ierusalemimi omwata mwo nro entava nri ntora. Kotira nraavu qamwata mwato omwatava vahuvano huarivano sia nroraqama sero ite varu entaraqaa mwi omwatara nrora.

²³ Mwi entaraqaa Iesusiva Kotira nraavu nroraqi variqaro mwo rumuqi mwira nrutu Soromonira rumuqi nrue varuvata

²⁴ Iutaa vaiti nroranravuvano mwiqi uairama vita Iesusirara tiqatama, E mwo qua vaasa tiri tiva timwiataarave. Taireve tiri tiva timwinarave? E mesaiaa vaitivano varirera, vutu sera tiva timwiraqe te riaare, tita.

²⁵ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Ne vaasa ini tiva nuqata né sia ni quara quqaa quave tiavo. Ni gova ni nroraqama saisana ne mwira saiqa vare varurave. So ne varau saiqava ni osarara ntapihima ti variso. Né ni saiqa taqaarara rieqata ni osarara ntapihiataarave.

²⁶ Né sia ni sipisipi variqatara tita, né sia ni quara quqaave tivarave.

²⁷ Ne nena sipisipi ntapihi saurave. Mwisá ni nrunta riegatama ni vataqita nrue varivarave.

²⁸ Ne esaa enta qaqi variqi vira niarita mwisa sia qutu vivarave. Siama mwovano ni sauquqitairo ni sipisipi ntavihi sero varaanarove.

²⁹ Ni qova ni sipisipi mitaiva, mwiva kepusavano esaa inraisa nraataraiwa variqaro ni sipisipiqaá ntaqaihi varisarora tiro, sia mwovano mwira sauquqitairo so ntavihise varaanarove.

³⁰ Nevata ni qovavata kuaikuvanoma varuro, tiro.

³¹ Iesusiva mwitaa tuvata Iutaa vaiti nroranravuvano mwira ru saare tita, ori tu varovaro

³² Iesusiva tiqaro, Ne ni qora suqe saiqa, mwo saiqa mwo saiqa ini tiva nuqata nara saiqa varaura saarave né niqaa ori tuto sarerata uti variavo? tiro.

³³ Tuvata Iutaa vaiti nroranravuvano tiqata, Te sia i saiqa suqera saara i ru sarerave. E Kotirara qora qua tiaro. E qaqi vaitivano variqarama Kotisantiro kuaaqaa varirera uti variaro. Mwira saarama te ori vara seta i ru sarerave, tita.

³⁴ Mwisá mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Né Kotira vuku vataaraqí qua mwo qara ntuva tova vaiso. Né siave mwi quara taqaavo? Kotiva vaiti mwo usara mwitaama tiro: Né mwariqavanove, turave.

³⁵ Te ntapihi sauraro Kotira qua sia unra qua vahirave. Kotiva nai qua tu vaitisa qaqi qumina vaitiara mwariqavanove turave.

³⁶ So Kotiva ni mwatama sero ni titaisana ne mwatani uto variqanama iniara ne mwariqa

Kotira mwaaquve tuqata né tiqata, Kotirara qora qua tiaro, tiavo.

³⁷ Ne sia nena qora saiqa varaaritavauma né sia niara quqaa mwivave tivarave. Ne nena qora saiqama vare varuqo.

³⁸ Né sia niara nroraqama seta riaivera, né ne saiqa vare varianirara nroraqama seta rieqatama niara quqaa mwivave tiate. Né mwitaa tivaro ini vu nraato ntapihirata né ni qova niqi varirara ntapihivarave. Ne mwiraqi varianirara né ntapihivarave, tiro.

³⁹ Mwitaa tuvata mwisa qaiqaa mwira karavu hirera uti varuvaro Iesusiva veva ntero viro.

⁴⁰ Veva ntero vuva uro Sotaani nramari hini tosani Ioniva tauraa variqaro nramari nunani uro varura.

⁴¹ Varuvata airi nraase qoravano mwiva varunani nri nteta tiqata, Ioniva sia nrora saiqa varova variqaro Iesusirara tiri tiva timwurave. So te taqauraro Ioniva quqaa qua mwaa waitirara tiva timwurave, tita.

⁴² Mwitaa tiva seta mwini varusa airivano Iesusirara quqaa mwivave tura.

11

Rasarusiva qutu vura

¹ Vaiti mwovano mwira nrutu Rasarusiva Vetaaniniaava nroraqama sero nriqa vuvaro varuvata mwira nrutatana Mariaavavata Mataavavata mwini varura.

² Mariaava vahavera suqera Iesusiraqaa qu mwatero nai qiata saahiqotairo mwira suqu nruka mwataariva varura.

Mwi nrure nrasetana variqata taqovaro mwisa vasaava nriqa vuvaro varuvata

³ mwitanasa vaiti mwo titeta Iesusirara uro mwitaama tiane tita, Nrora, i mwutusa nti vaitiva nroraqama sero nriqa visaro variso tiane, tita.

⁴ Mwitanasa mwitaa tiva seta titovaro vevani uto tiva mwuvaro Iesusiva mwi quara riero tiqaro, Rasarusiva nroraqama sero nriqa visaro variso. So mwiva siama qutu vuanarove. Né Kotira kepusa taqaate tiro, mwira nriqa visaro variso. Ni Kotira mwaagu ni kepusa osara taqaate tiro, mwira nriqa viso, tiro.

⁵ Iesusiva Mataararavata mwira nruraravata Rasarusiraravata mwoqama sero mwutusa ntuva variqaro

⁶ mwi quara rierovata sia qamwanrama vi-raitiro, qaqira sero taara entavata mwini varura.

⁷ Vari sero mwiraqaatairo nai nraaqiaranravuara tiqaro, So varaivaqenravu uto ntante Iutiaani vuare, tiro.

⁸ Tuvata mwira nraaqiaranravuvano qaqao tita, Mwaara ti variarao, nanauma Iutaa vaiti nroranravuvano ori vara seta i ru sarerata uturave. E qaiqaa mwini uto ntantera virerave hiaro? tita.

⁹ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Mwo enta mwo enta huarivano ihara so itairave. Vaitivano qataahiraqaa nrue variva huarivano itairaqaa nrueqaro aara so taqeqaro sia huntavaivaimaairo saavu ntirave.

¹⁰ Huarivano sia itaisaro entaqa nrue variva huntavaivaimaairo saavu nti varirave, tiro.

11 Mwitaa tiva sero Iesusiva qaiqaa tiqaro, Tiri toti Rasarusiva vaitama viso. Ne uro mwira huruma sarerave, tiro.

12 Mwitaa tuvata mwira nraaqiaranravu tiqata, Nrora, mwiva qaqi vaite varirera, mwiva soqa hianarove, tita.

13 Mwitaa tiva seta mwisa sia ntapihuvoro Iesusiva mwi quaraqaa ntuva sero Rasarusiva qutu vurara tura. Mwisa tiqata, Iesusiva Rasarusirara qaqi vaitairama tiso, tita.

14 Mwitaa riegata varuvaro Iesusiva vutu sero tiva niro tiqaro, Rasarusiva qutuma viso.

15 So ne iniara rieqanama né niara quqaa mwivave tiate tina, ne Rasarusira sia qamwanrama uro taqaurara qamwateqama varuqo. So varaivaqenravu mwiva qutu vinani vuare, tiro.

16 Tuvoro mwira nraaqiara mwovano Tomaa-siva, mwira mwo nrutu Kaapiva, mwiva nai hena vaitinravuara tiqaro, So varaivaqenravu mwaara ti vari vaitiravata vuare. Iutaa nroranravuvano mwira ru saivage tirenravuvata mwira vatama seta qutu vuare, tiro.

Nraase qora qutu vuasa qaqi vara tivumase varuva ne mwaa mwivave, tura

17 Tuvoro Iesusiva vuva nrintero riovata Rasarusira quntama tovaro erahiamuaantema enta nritarora.

18 Vetaani Ierusalemi qaumato 3 kiromitaa vortima mwiraqaatairo vahuvaro

19 Ierusalemaita mwi mwatanaasa airivano Mariaaravata Mataaravata mwutusa qihaasama nateqata Rasarusirara ntatarerata nrura.

²⁰ Nri varuvaro Mataava riovaro Iesusivavata mwitairo aarana nri varuvaro mwiva Iesusira hunta sareraro viqaro Mariaara nraavuqi sero vuva nrintero

²¹ Iesusirara tiqaro, Nrora, e mwaini variaratiri, ni vasaava siama qutu vitirio.

²² So mate e Kotirara mwo inraisa mwo inraisara naaru tiraro Kotiva mwi inraisara soma i mwianarove. Ne mwira ntapihi sauqo, tiro.

²³ Tuvaro Iesusiva mwira tiva mwiro tiqaro, I vasaava qaqima tivuanarove, tiro.

²⁴ Tuvaro Mataava tiqaro, So esaara entaqaa mwiva esaa nraase qora sapata tivuanarove. Ne mwira ntapihi sauqo, tiro.

²⁵ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Nraase qora qutu vuasa qaqi vara tivumase varuva, ne mwaa mwivave. Nraase qora qaqi variqi vi varia inraisara ni varuva ne mwaa mwivave. Niara quqaa mwivave tiariva qutu viro mwiqitairo qaqi variqiro vuanarove.

²⁶ Qaqi variqiro viqaro niara quqaa mwivave tiariva siama qutu vuanarove. E mwirara quqaaveve tira hiaro? tiro.

²⁷ Tuvaro Mataava tiqaro, Quqaama tira hiaro. Mesaiaa Kotira maaquvano mwatani tuvirera hiarava, e quqaa mwivama hiaro, tiro.

Iesusiva Rasarusirara ntatora

²⁸ Mwitaa tiva sero Mataava nrima ntantero uro nai nrura tirema sero tiva mwiro tiqaro, Mwaara ti vari vaitiva nri ntaiso. Mwiva iara sapara iso, tiro.

²⁹ Tuvaro Mariaava mwi quara riero tiviro santero uro Iesusira hunta sareraro viro.

³⁰ Iesusiva vaasa Mataava uro qua mwantonani variqaro sia mwatusani nri ntovaro

³¹ Mariaava mwira huntareraro vuvata Iutaa nraase qora mwira mwutusa qihaasama mwatarerata nrusa taqovaro Mariaava nraavuqitairo santero vuvata mwisa tiqata, So mwira quntama taanani ntatareraro virerarove, tiva seta mwisavata tivita Mariaara vata vareta vura.

³² Mwisu Mariaara vata vareta vuvaro Mariaava vuva Iesusiva hunani nrintero Iesusira taqero uro mwira vuqaa uto ntiro variro tiqaro, Nrora, e variaratiri, siama ni vasaava qutu vitirio, tiro.

³³ Tuvaro Iesusiva taqovaro mwiva ntate varuvata Iutaa nraase qora Mariaaravata nrusa mwisavata ntate varuvaro Iesusira mwutusavano qoraqama sero nraamwunriqa tovaro mwiva po se tiro tiqaro,

³⁴ Mwira taraqive quntama teta hiavo? tuvata mwisa tiqata, E nrira uro taqaane, tuvaro

³⁵ Iesusiva ntate varura.

³⁶ Ntate varuvata Iutaa nraase qoravano tiqata, So taqaate. Mwiva mwoqama sero Rasarusirara mwutusa ntisaro variso, tita.

³⁷ Tuvata mwonravuvano tiqata, Mwiva vu qipa vi vaitiravata so ntapairise varivave. Iesusiva mwaini varitirio, Rasarusiva qutuve vitirio, siave qutu vitirio? tita.

Iesusiva Rasarusira tivuma sora

³⁸ Tuvaro Iesusira qaiqaa ua huvaro mwiva mwira quntama tonani vura. Mwisu ori vauru-toraqi Rasarusira veta vateta ori mwo vara seta qetiana tita torara tiro, Iesusiva tiqaro,

³⁹ Ori mwira qaḡinani vara saate, tuvaro Mataava qutu vu vaitira nruravano qaḡao tiro, Mwira quntama taavaro erahiamuaantema enta nrirtarisaro ntera viva mwutama vuanarove, tiro.

⁴⁰ Tuvaro Iesusiva Mataarara tiḡaro, Ne vaasa i tiva mwu quarara riaane. E niara quḡaa mwivave tirera, e Kotira kepusa taḡenarave turave. Siave ne vaasa iara mwitaa tina huḡo? tiro.

⁴¹ Tuvata mwisa ori qaḡinani raaqu sovaro Iesusiva virini taḡero tiḡaro, Kaa, e ne tu quara rie varianara ne mwirara suḡeve tuḡo.

⁴² E esaa enta ni qua rie varianara ne ntapihi saurave. E ni titaanarara nraase qoravano ntapihiate tina, ne mwisara rieḡanama iara aasara ntauḡo, tiro.

⁴³ Iesusiva mwitaa tiva sero mwiva aasara ntero tiḡaro, Rasarusio, tivira veva ntaane, tuvaro

⁴⁴ Rasarusiva qutu vuva qaḡi tiviro mwira suḡu sauḡu quḡutama teta mwira qiatavata mpuḡaḡo qaḡuḡamatova mwiḡitairo veva ntero. Veva ntovaro Iesusiva mwisa tiva niro tiḡaro, Mwira avantu saivaro qaḡi vuarive, tura.

*Iutaa nroranravuvano Iesusira ruse quara tura
(Matu 26:1-5; Maaki 14:1-2; Ruku 22:1-2)*

⁴⁵ Tuvata Iutaa nraase qora airivano Mariaara taḡarerata nrusa mwi saiḡara taḡeta Iesusiva so quḡaa mwivave, tita.

⁴⁶ Tuvata mwonravuvano qaḡira seta Iesusiva mwi saiḡara varorara uro Parisi vaitinravu tiva nuvata

⁴⁷ Parisi vaitinravuvata, Kotira saiḡa vara mwate varu vaitisa mwisa nrora vaitinravuvata, mwisa

niari kaanasori vaiti sapata uairama vita tiqata, Mwi vaitiva mwo saiqa mwo saiqa nrora saiqa vare variso. Qike, te mwira nataamave saanarave?

⁴⁸ Te mwira qaqi saarera, mwiva mwitaamaqiro virata esaa nraase qora mwirara quqaa mwivave tivarave. Mwisaa mwitaa tivata tiriqaa ntaqaihi variasa Romenivano tiri ntaqiqata Kotira nraavu ntapairi seta tiri nraase qora esaa ru taiqa sevarave, tita.

⁴⁹ Tuvaro mwi vaitinravusaqitairo mwovano mwira nrtutu Kaiapaasiva tiviro. Kaiapaasira mwira nroraqama sovaro mwi ihiraqi Kotira saiqa vara mwate varu vaitisaqaa ntaqaihiqaro vuniaa vaitivano varuva, mwiva tiviro tiqaro, Sia né vu nraatovata vahisave.

⁵⁰ Romeni mwatanaasa tiri esaa ru taiqa sevarave. Tiri saahaqa hineraro vaiti kuaiqavanoqaima qutu viraro suqe hianarove, tiro.

⁵¹ Kaiapaasiva mwi quara tiqaro ne nena nraato tusena tuqo, tiro. Mwiva sia ntapahi sovaro Kotiva mwira saahaqa huvaro mwiva Iesusiva Iutaa nraase qorara riegaro qutu vuanirara tura.

⁵² Iesusiva sia Iutaa mwatanaasaraqai riegaro qutu vuariva varura. Kotira nraaqiara esaa mwoqi mwoqi apiqama variasa mwisavata vita sero uro kuaaqi uairama tareraro Iesusiva qutu vuariva varura.

⁵³ (Kaiapaasiva tiqaro, Vaiti kuaiqavano tiri Iutaa saahaqa hineraro qutu viraro suqe hiarive, tuvata) mwi entaraqaaita Iutaa nrora vaitinravuvano Iesusira ruserara tivaqita vura.

⁵⁴ Mwitaa ti varuvarora tiro, Iesusiva Iutaa mwatani sia qoqaa nruaraitiro, qaqira sero uro Eparaimi mwatusa qumina mwata tosani uro nai nraaqiaranravu sapata varura.

⁵⁵ Mwini varuvaro Iutaavano vesahu nato sarara omwata nro entava qaumaqa huvata itai itaita nraase qora verara nrora mwatusa Ierusareminiqa vura. Mwini uro variqata nrora enta mwira vesa variqata mwisa niari mwaara qua rieqata nramari ntuva seta tuavaaqa hiqama seta varura.

⁵⁶ Mwisa mwini variqata Iesusirara aitutumaqita nrueqata uro Kotira nraavu nrora nraavuqi uairama vita nai sapara hi nai sapara hita tiqata, Iesusiva sove nrima omwata nraanarove? Mwiva aatu hiqaro siave nrinarove? tita.

⁵⁷ Mwitaa ti varuvata Parisi vaitinravuvanovata, Kotira saiqa vara mwate varu vaitisa mwisa nroranravuvanovata, mwisa nraase qora tiva nita tiqata, Né taqaivaro Iesusiva nrirera né nrima tiri tiva timwivaqe te mwira rupaqi karavuqi saare, tura.

12

Mariaava Iesusiraqaa mwunta vu vahaverara qu mwatora

(Matu 26:6-13; Maaki 14:3-9)

¹ Vesahu nato sarara omwata nro entava qaumaqa huvaro 6 entanravu qaqi vahuvaro Iesusiva qaiqaa Vetaani mwini Rasarusiva varunani vura. Rasarusira mwira haaru qutu vura Iesusiva qaiqaa qaqi tivuma so vaitiva varura.

² Mwini vuvata mwi mwatanaasa Iesusirani sara uta mwatovaro Mataava mwi sarara varaqiqaro uro nuvaro Rasarusiva Iesusisantiriro sara tainta mwira tataaqa mwatasaa viro varura.

³ Varuvaro Mariaava taqu mwo varero nrura. Mwi taquraqi nrora munima so vahaverara mwira nrtu *naanti* vahuvoro Mariaava mwi taqura varero mwi vahaverara Iesusira suquqaa qu mwatero mwiraqaatairo nai qiata saahiqotairo Iesusira suqu nruka mwatovaro vahavera suqe hu mwuntava nraavu mwira kuraama sora.

⁴ Kuraama sovaro Iesusira nraaqiaranravuqitairo mwovano Iutaasi Isikeriotiva Iesusira qovarama saariva, mwiva qaqaqo tiro,

⁵ Mwi vahaverara mwosa niro munima 300 kinaa vara sero mwi munimara vehi nraase qora niataara vaisaroma, qumina i suquqaa qu mwatero iso, tiro.

⁶ Iutaasiva sia vehi nraase qorara riaraitiro, mwiva muara vaitivano variqarora tiro, mwitaa tura. Mwiva Iesusira nraaqiaranravu munima tuaqaa ntaqaihiqaro mwi tuaraqitairo quqeta segaro mwinravusa munima muara vare varura.

⁷ Iutaasiva tiqaro, Munima mwira vehi nraase qora niataara vaisaroma qumina i suquqaa qu mwataiso, tuvaro Iesusiva tiqaro, Sia mwi nraasera antua taane. Mwiva vahavera niqaa qu mateqaro ni quntama te entarara ni mwavanta tequama mate variso.

⁸ Vehi nraase qora mwisa esaa entama inivata variqita vivarave. Né qaqi entaqaa mwisa so saahaqa hivarave. Ne siama inivata esaa enta variqina vuanirave, tiro.

*Nrora vaitinravuvano Rasarusiravata ru sar-
erata uti varura*

⁹ Iesusiva mwitaa tiva sero varuvata Iutaa airi-
vano riovaro Iesusiva Vetaani mwini varuvata
mwisa Iesusiravata Iesusiva qaqi tivuma so
vaitira Rasarusiravata taqarerata uto Vetaanini
uaira hita varura.

¹⁰⁻¹¹ Iutaa airivano Rasarusira qaqi tivuma so-
rara rieqatama niari nrora vaitinravu qaqira
seta uto Iesusirara quqaa mwivave ti varuvata
mwira saara Kotira saiqa vara mwate varu
vaitisa mwisa nroranravuvano Rasarusiravata
ruse quara ti varura.

*Iesusiva ntonki mwoqaaqaa mwaari ntero
Ierusaremiqi vura*

*(Matiu 21:1-11; Maaki 11:1-11; Ruku 191-12:28-
40)*

¹² Mwira qararaara nraase qora airivano vesahu
nato sarara nrarerata nrusa riovaro Iesusiva
Ierusareminiara aarana nri varura.

¹³ Nri varuvata mwisa mwira gamwata mwatar-
erata qantosa mware voti hura teqa vareta
Iesusira hunta sarerata viqatama mwisa aasara
nteta tiqata,

Sai mwira nrtu tuaaheraare.

Nroravano nai nrtuqa nri vari vaitira suqema
mwataiso. (Sng 118:26)

Tiri Isareriqaa ntaqaihi vaitira Kotiva suqema
mwataiso, tita.

¹⁴ Mwisa mwitaa tivaqita vuvaro Iesusiva
qaraaha ntonki huaama sero Kotira vukuqi tun-
tema sero mwira mwoqaaqaa mwatasaa viro
variro Ierusaremiqiara viro.

Haaru Kotira vukuqi mwirara mwitaama tiro:

¹⁵ Saioniqinaasa (Ierusalemiqinaasa) né sia aatu hiate.

Taqaate, iniqaa ntaqaihiariva nriqaroma mwiva garaaha ntonki mwoqaaqaa nri variso, tura. (Sek 9:9)

¹⁶ Mwi quava vukuqi vahuvata mwi entara Iesusira nraaqiaranravuvano sia mwi quara osara ntapihura. Naatiara Iesusiva qutu viro qaiqaa tivu entaraqaa mwi quava mwisa nraatoqi ntuva vuvata mwisa tiqata, Mwi quava Iesusiva ntonki mwoqaaqaa Ierusalemmini vurara turave, tura.

¹⁷ Iesusiva Rasarusira oriqi quntama toraqitairo nraarama sero mwira qaqi vara tivuma sovata nraase qora mwini Iesusiravata varusa mwi saiqara taqeta mwosa mwosa tiva nuvata

¹⁸ mwiraqaataita nraase qora airivano Iesusiva nrora saiqa mwira varorara rieqata Iesusira uto hunta sora.

¹⁹ Mwisa Iesusira gamwata mwatarerata vuvata Parisi vaitinravu nai tiva mwi nai tiva mwi hita tiqata, So taqaate. Te siama so mwo gara hiara aarava vaiso. Esaasa mwiraqaima vataqita vi variavo, tura.

Kirikiqinaasa mwonravuvano Iesusira uro taqora

²⁰ Kiriki mwonravuvano (Mwisa Iutaa mwaara qua riosa) mwisavata mwi omwatara nreqatama Kotira nrutu tuaaherarerata Ierusalemmini uro varura.

²¹ Uro variqata mwisa Iesusira nraaqiara mwo Piripira Vetasaitaa mwatusa Kaririniaarara tiqata, Tiri vaitio, te Iesusira taqarerave, tuvaro

²² Piripiva uro Entururavata tiva mwiro mwiva vatama sero uro Iesusira tiva mwura.

²³ Tiva mwuvaro Iesusiva tigaro, Ne mwatani mwatatai nraaqiaravave. Ni nrtutu nroraqama vuari entava nri ntaiso.

²⁴ Ne qua tianira riaate. Uiti uru sia mwataqi vara tutairaro uiti uru mwiqava nariaraa vahianarove. Uiti uru mwataqi vara tutairaro ntuko hiro turu vera sairaro mwiraqaatairo uru mwiva taiqa vuanarove. Uru mwiva taiqa viraro uiti mwiva qupiqeqaro airi tava riaanarove.

²⁵ So vaiti mwovano mwaa mwataraqaa nai qaqi variqiro vuaniraraqai nroraqama sero riemwaqiro vuariva, mwiva esaarama qutu vuanarove. Vaiti mwovano sia nai mwaa mwataraqaa qaqi variqiro vuanirara nroraqama sero riemwaqiro vuariva, mwi vaitiva esaa enta qaqima variqiro vuanarove.

²⁶ Tasave ni saiqa varaataa hiarisa, mwisa qaqi varivorave. Mwi vaitisa ni vataqita nriate. Mwisawita hiqata ne varianirani mwisavata varivarave. Mwisawitaama seta ni saiqa vara mate varivaro ni qova mwisa nrtutu nroraqama saanarove.

Iesusiva nai qutu vuanirara tura

²⁷ So mwaa entara ni mutusa uaqaa isana varuqo. Nena qorara nara quave tianirave? Kaa, mwi entava nri ntaasora mwi entara qaqira saane. Mwisawita Kotirara tianirave? Qaqao, ne sia mwita tirerave. Ne mwi entarara rieqana tuvuvave. Mwi entaraqaa ne atura ntuvuqina vuase tiva sena tuvuvave.

²⁸ Kaa, e ena nrtu nroraqama saane, tiro. Iesusiva mwitaa tuvaro naavutairo quavano tiqaro, Ne nena nrtu nroraqama sauqo. Qaiqaavata nroraqama sarerave, tiro.

²⁹ Tuvata nraase qora uairama vita mwini tivita varusa mwi quara rieta tiqata, Naaruva nruqua tiso, tuvata hini husa tiqata, Qaqao, naavuniaa vaitivano mwiravata qua tiso, tita.

³⁰ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Sia mwiva niara rieqarovauma qua tiso. Mwiva iniara rieqaroma qua tiso.

³¹ So mwaa entara mwatani variasa ko tiani entarave. Mwaa entara mwatani variasaqaa ntaqaihi varira Saataanira kepusa ntuvuraa saani entarave.

³² Mwatataita ni tuaahera saivaqe ne variqana esaa nraase qora ntarau saarita mwisa ne hianiraniqai nrivarave, tiro.

³³ Iesusiva mwi quara tiqaro nai qutu vuani-rara tiva nura.

³⁴ Mwitaa tuvata mwini uairama vusa qaqao tita, Kotira vukuqi qara ntuva tova tiqaro, Me-saiaa vaiti Kotira kepusavano esaa enta qaqi variqiro vuanarove, turave. Naraqamave e tiqara, Ni mwatani mwatatai nraaqiarara tuaahera sevarave, tiaro? (E ena qutu vinarara tiana quara sia ntapihuro.) E tiqara, Ni mwatani mwatatai nraaqiaravave, tianarave. E ta vaitivave hiaro? tita.

³⁵ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Pataqa ovavano ini sapata variqaro itamaqiro vuanarove. Enta hiraqi nruesa sia nai vi aarara ntapihirara tita, né

enta hiaso tita ovavano qaqi ite variiani entaraqaa nrueqata variate.

³⁶ Ovavano qaqi vahiani entaraqaa né mwi ovarara quqaa mwivave tiva seta, mwirara riemwaqi viqatama nruaate. Mwitaa tiqatama né ova nraaqiara variqatama névata ovavano itaintema seta itamwaqita vivarave, tiro.

Iesusiva mwi quara tiva sero mwiraqaatairo uro sia mwisa vuqaa variraitiro, uqeta varura.

Iutaavano Iesusirara sia quqaave tura

³⁷ Iesusiva mwisa vuqaa variqaro nrora saiqa varovata mwisa taqetavata mwisa qaqira seta sia mwirara quqaa mwivave tuvarora tiro,

³⁸ mwi entara Asaiaava haaru tu quava quqaa vahura. Haaru Kotiva vaiti mwo Asaiaara saahaqa huvaro Asaiaava poropeti vaitivano variqaro qumina vasa mwaa quara vutu sero tiqaro,

Nrorao, tavave tiri quara quqaave tiso?

Sia mwovanovata quqaave tirave.

Nroravano nrora saiqa vara saisaro tavave mwira saiqa ntapihi taqaiso?

Sia mwovanovata ntapihi sero taqaiso, tura. (Ais 53:1)

³⁹ Asaiaava mwitaa turara tita, mwisa sia Iesusirara quqaa mwivave tura. Asaiaava qaiqaa mesaiaa vaitiara tiqaro,

⁴⁰ Mwi vaitisa uqa hi aarara qaqira seta niara tiri saahaqa hiane tivorave tiva sero, Kotiva mwisa vu nraato tita saisata mwisa sia vuqotaita so taqeta, mwisa sia nraatoqotaita so riaavo, tura. (Ais 6:10)

⁴¹ Asaiaava haaru variqaro Iesusira kepusa osara taqeqarora tiro, mwiva mwirara qua tiva nura.

⁴² Mwi entara Iutaa nrora waitinramwuqitaita mwonravuvano tiqata, Quqaama Iesusiva mwivave, tita. Mwisu mwitaa tiqata mwisa Parisi vaiti nraatu aatu hita qaqira seta sia qoqaa variqata mwi quara tita. Mwaara nraavuqitaita veva nteta vuata tivorave tita, sia mwisa qoqaa variqata mwi quara tura.

⁴³ Qaqi vaitivano qamwata nateraraqai mwisa nroraqama seta riegatama sia Kotiva qamwata nataanirara nroraqama seta riora. Mwisu mwiraraqai riosara tita, mwisa sia qoqaa Iesusirara quqaa mwivave tura.

Iesusiva tu quava vaiti ko tianarove tura

⁴⁴ Iesusiva paatiro tiva niro tiqaro, Niara quqaa mwivave tiariva siama niaraqai quqaave tianarove. Mwiva ni titairaravatama quqaave tianarove.

⁴⁵ Vaitivano ni taqeqaro ni titairavatama taqaanarove.

⁴⁶ Niara quqaa mwivave tiariva rupi hiraqi nruaaso tina, ne ova votima sena itamwaqina virera mwatani tuvuvave.

⁴⁷ Ne sia mwatani varisaqaa qua vatarerana tuvuvave. Mwatani variasa suqema variate tina, ne tuvuvave. Ni qua riero nteqa saariva variraqe sia nevauma mwiraqaa qua vataanirave.

⁴⁸ Ni qoririma mataani vaitiraqaave, ni qua nteqa saani vaitiraqaave, siama ne qua vataanirave. Ne tiva taani quava, mwivama esaara entaqaa variqaro mwiraqaa qua vataanarove.

⁴⁹ Ne sia nena nraato tusenavauma qua ini tiva nuqo. Ni qova mwitaa mwitaa tiane tiva sero ni titaisana ne mwira qua ini tiva nuqo.

⁵⁰ Ne ntapihi sauqaro ni qora qua riaariva esaa enta qaqi variqiro vuanarove. So ni qova mwitaa mwitaa tiane ti quara, ne mwi quara ini tiva nuqo, tiro. Iesusiva mwitaa tura.

13

Iesusiva nai nraaqiaranravu suqu hiqama mwatora

¹ Vesahu nato sarara omwata nro entava kuaa entaqai qaqi vahuvaro Iesusiva variqaro ntapihi sovaro nai mwata mwaini sero uto ntantero nai qova varinani vuari entava qaumato vahura. Mwitaa huvaro Iesusiva variqaro nai husa mwatani varusara mwoqama sero mwutusa vahuvaro mwisara rieqaro varura. Mwiva mwisara mwutusa vahuva qaqiqai vahiqiro vuvuro uro qutu vura.

² Entama vuvuro Iesusiva nai nraaqiaranravu sapata sara nre varuvuro mwira nraaqiara mwovano Iutaasi Isikeriotiva Saimonira mwaaguvano varuvuro Saataaniva Iesusira qovarama saane tiro, Iutaasira mwira nraatoqi qora qua vatovaro Iutaasiva Saataanira qua riora.

³ Riero varuvuro Kotiva esaa inraisa Iesusira sauquqi vatora Iesusira vu nraatoqi vahuvaro mwirara ntapihi sero. Iesusiva Kotiva hunatairo tuvuva qaiqaa Kotiva hunani vuanira mwiara-vata mwiva ntapihi sora.

4 Mwiraqaatairo mwiva sara nro taintaraqaatairo tiviro verato ututo tuavaaqara ntatu sero vatero tauri tavaarana rupatero uro

5 tanaaqi nramari rauru sero varero uro nai nraaqiaranravu suqu hiqama natero tauri tavaarana rupatoraqotairo aahara tu natero.

6 Mwitaamaqiro viro Saimoni Pitaava hunani nri ntovaro Pitaava qaqao tiro, Nrora, e ni suquvatave hiqama matarera uti variaro? tuvaro

7 Iesusiva tiqaro, Mate ne mwaa saiqara va-raura e sia ntapihiaro. Naatiara mwirara so ntapihinarave, tiro.

8 Tuvaro Pitaava tiqaro, Qaqao, e nrora vaitivano variqara hauri mwitaa hi saiqara ni vara materorave. E siana ni suqu so hiqenarave, tiro.

Tuvaro Iesusiva tiqaro, Sia ne i suqu hiqama mwataasera, e siana ni nraaqiara varinarave, tiro

9 Mwitaa tuvaro Saimoni Pitaava tiqaro, Nrorao, mwitaa hirara e sia ni suquqai hiqama mataane. Ni sauquvata ni qiatavata hiqama mataane, tiro.

10 Tuvaro Iesusiva tiqaro, Nramari ntuva taariva siana qumina qaiqaa ntuanarove. Mwiva nai suquqaima hiqaanarove, tiro. Né esaa nramari ntuvase suqema variavaro kuaikuvanoqai sia suqema variso, tiro.

11 Iesusiva nai nraaqiara mwovano mwira qo-varama saanira ntapihi serora tiro, mwiva tiqaro, Né esaa suqema variavaro kuaikuvanoqai sia suqema variso, tiro.

12 Mwitaa tiva sero mwisa suqu hiqama natero Iesusiva qaiqaa uro nai tuavaaqa ntatuse vatora

vara utu varero uro nai varura qoqaraaraqaa mwatasaa viro variro tiva niro tiqaro, Ne mwataa hi saiqara ini vara nataura né so mwirara ntapihitave hiavo?

¹³ Né niara nrora vaiti mwaara ti variaravave tiarave. Ne mwitaama varurara tita, né soma niara mwitaa tivarave.

¹⁴ So ne ini nrora vaiti mwaara ti varuva variqanama ne ini mwataa saiqa vara nateqanama ini suqu hiqama natauqo. Névata variqata ne huntema seta nai suqu nai suqu hiqama nateqata variate.

¹⁵ Né ne hunte hiate tina, ne ini mwi saiqara tiva nuqo.

¹⁶ Ne quqaa tianira né riaate. Saiqa vaitivano sia nai nrora vaiti nraatara sairave. Mwo inraisara titaisaro vi vaitiva sia nai titaira mwira nraatara sairave.

¹⁷ Né mwi quara osara ntapihi seta rieta mwi saiqara mwitaamase varaqi vivera, né gamwateqatama variqi vivarave.

¹⁸ So sia ne ini esaasara tuqo. Ne nena mwatama tau nraaqiarasa so ntapihi taqaurave. Ne mwisa osara ntapihi saurave. Haaru Kotira vukuqi qua mwo qara ntuva tova mate quqaa mwivauma vahianarove. Mwi quava mwitaama tiro:

Vaiti mwovano nivatama sero variqaro ni sara nrero mwiraqaatairo tuqataa viro ni qoraqama mataanarove, turave. (Sng 41:9)

¹⁹ Iniqitairo vaiti mwovano ni qoraqama mataanirara ne mate ini tiva ni varuqo. Mwiva naatiara ni qoraqama matairata né variqata

mate ne tiva nunrara rieqatama so niara mwiva quqaama qaqiqai variqi vivave tivarave.

²⁰ Ne quqaa tianira né riaate. Vaiti mwovano ne titaani waitira qamwata mwateqaro mwiva ni-vata qamwata mataanarove. Mwiva ni qamwata mateqaro Kotiva ni titairavata qamwata mwataa-narove, tiro.

Mwovano Iesusira nravutaara sauquqi saanirara tura

(Matiu 26:20-25; Maaki 14:17-21; Ruku 22:21-23)

²¹ Iesusiva mwitaa tiva sero varuvaro mwira mwutusavano uqa huvaro mwiva vutu sero mwisa tiva niro tiqaro, Ne quqaa tianira riaate. Iniqitairo mwovano ni rusaate tiro, uro tiva nianarove, tiro.

²² Mwitaa tuvata mwira nraaqiaranravuvano nai tage nai tage hita airi nraato tita tiqata, Iesusiva ta waitirarave tiso? tita.

²³ Mwitaa ti varuvaro mwovano Iesusira mwutusavano mwirara mwoqavata vahu waitiva Iesusira tataaqani varuvaro

²⁴ Saimoni Pitaava mwirara nru nraata sero tiqaro, E Iesusira ta waitiva mwitaa hianira sapara hiqara taqaane, tuvaro

²⁵ mwi waitiva Iesusiraqaa urovi vuntuvi variro Iesusira sapara hiro tiqaro, Nrora, mwiva ta waitivave iso? tiro.

²⁶ Tuvaro Iesusiva mwira tiva mwiro tiqaro, Ne mpereti viti nramari tanaaqi vahiraqi mwaati ntava sena vaiti mwo mwiariva so mwira mwi waitivave, tiro. Tiva sero mpereti viti vara sero nramariqi ntava sero Iutaasira viti mwura.

27 Mpereti viti mwira mwuvaro Iutaasiva mwira varovaro Saataaniva Iutaasira vutaqi viqetero varuvaro Iesusiva Iutaasirara tiqaro, So santera ena vararera tina saiqara varaane, tiro.

28 Mwitaa tuvata mwira nraaqiara sara tain-taqaa varusaqitairo sia mwovano mwi quara osara ntapihura.

29 Mwisa tiqata, Iutaasiva munimaqaa ntaqaihi vari vaitiva varisaro Iesusiva hura omwata nraana sarara varaaneve tiso, mwiva vehi vaiti munima uro nianeve tiso? tita.

30 Mwisa mwitaa ti varuvaro Iutaasiva Iesusiva mpereti viti mwura varero mwiraqaatairo veva ntero viro. Entaqi mwiva vurama.

Iesusiva qaraaha qua mwaara tiva nura

31 Iutaasiva veva ntero vuvaro Iesusiva tiqaro, Ne mwatani mwatatai nraaqiaravave. Mate ni kepusa osaravano qovarama viso. Ne Kotira kepusa osara mate qovarama sauqo.

32 Ne Kotira kepusa osara qovarama saasera, Kotiva mwiva ni kepusa osaravata qovarama saanarove. Mwiva qamwanrama mwitaa hianarove.

33 Qike, ni nraaqiaranravu tuaavo, ne inivata pataqa varisena vuarita né naatiara qumina niara huua hivarave. Ne Iutaa vaiti nroranravu tiva nuntema sena inivata tiva nuqo. Ne virera hianirani né sia so vivarave, tuqo.

34 Ne mate qaraaha qua mwaara ini tiva niarita né riaate. Né mwoqama seta nariara nariara mwutusa vahirata variate. Ni mwutusavano iniara vahintema seta névata nariara nariara mwutusa vahirata variate.

³⁵ Né nariara nariara mwutusa vahirata vari-vata nraase qora ini taqeta mwisa né Iesusira nraaqiarama variavo tivarave, tiro.

Pitaava ne sia Iesusira taqaurave tianirara Iesusiva tura

(Matiu 26:31-35; Maaki 14:27-31; Ruku 22:31-34)

³⁶ Iesusiva mwitaa tuvaro Saimoni Piṭaava mwira sapara hiro tiqaro, Nrora, e taini virerarave tiaro? tuvaro Iesusiva tiqaro, Ne virera hianirani e siama so ni vataqira vinarave. E naatiarama ni vataqira vinarave, tuvaro Pitaava tiqaro,

³⁷ Nrora, naraqamave ne sia so mate i vataqina vuanirave? Ne iara rieqana soma qutu vuanirave, tiro.

³⁸ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Quqaave e niara rieqara qutu vinarave? Ne quqaa tianira riaane. Kokoraaravano sia nruqua tirara e taaramwo nani niara ne sia mwira taqaurave tinarave, tiro.

14

Kotiva hinani vua aarava Iesusivama

¹ Iesusiva nai nraaqiaranravu tiva niro tiqaro, Sia niara riaivaro ini mwutusavano uaqā hiarive. Né Kotirara kepusaqamase riemwaqita vuanema seta niaravata kepusaqamase riemwaqita vuate.

² Ni qora mwaatani airi mwo nraavu mwo nraavu vaisana ne iniara rieqana uro tequama natarerana vuqo. Sia mwitaama vahitiri, ne siama ini tiva nutiri.

³ Ne uro ini tequamatenā uro ntantena uto ini vitaqina uro nena varianirani saarita, né nivata varivarave.

⁴ Ne virera hu aarara né ntapihi saarave, tiro.

⁵ Tuvaro Tomaasiva qaqao tiro, Nrora, te e virera hianara sia ntapihi sauro. Nataama setave te mwi aarara ntapihi saanarave? tiro.

⁶ Tomaasiva mwitaa tuvaro Iesusiva mwira tiva mwiro tiqaro, Ne Kotiva hinani vua aarava mwaa mwivama varuqo. Ne quqaa osara mwaa mwivama varuqo. Ne qaqi variqi vua osarava mwaa mwivama varuqo. Sia mwo aararaqaama tero ni qova hinani vuariva vaiso. So ne mwaa aara mwivama varuqo.

⁷ Né ni ntapihi seta taqaasara tita, né ni qoravata ntapihi seta taqevare. Mate mwaa entaraqaaita né ni qora ntapihi setama né mwiravata taqaasama variavo, tiro.

⁸ Mwitaa tuvaro Piripiva tiqaro, Nrora, so ena qora tiri tiri tiva timwiraqe te mwira taqeta sove tiare, tuvaro

⁹ Iesusiva mwira tiva mwiro tiqaro, Piripio, ne ini sapata muahaama varuqara e siave ni ntapihi sera taqaaro? Ni taqaiva ni qoravatama taqaiso. E naraqamave niara tiqara ena qora tiri tiva timwiane tiaro?

¹⁰ Piripio, ne nena qoraqi varuqaro ni qova niqima variso. E siave mwi quarara quqaave tiaro? Ne ini tiva nu quara sia ne nena riemwa seqanavauma ini tiva nuqo. Ni qova niqi variva, mwiva variqaro nai saiqa vare variso.

¹¹ Ne nena qoraqi varuqaro ni qova niqima variso. Mwi quarara quqaave tiare. Né sia niara riaivera, né ne saiqa varaurara rieqata niara quqaa mwivave tiare.

12 Ne quqaa tianira riaate. Niara quqaa mwivave tiva sero riemwaqiro vuariva, mwiva variqaro ne saiqa varauntema sero saiqa varaanarove. Ne nena qova hinani vuanirara tiro, mwira saiqavano ni saiqa nraatara saanarove.

13 Né ni saiqara riegata soma né mwo inraisarave, mwo saiqarave, ni sapara hivaqe ne ini nianirave. Né ni qora kepusa osara taqaate tina, ne mwira mwaaquvano mwitaa hirerave.

14 Né ni saiqara riegata so né mwo inraisa mwo inraisara ni sapara hivera, ne ini nianirave.

Kotira Mwaraqura vara saariro tuvuanirave tura

15 Ini mwutusavano niara vahirera, né ni quaqai riemwaqita vivarave.

16 Ne nena qora sapara hiariro mwiva ini saahaqa hianira Kotira Mwaraqura quqaa quaqai ti varianira titairaro ini airiqa hireraro uto esaa enta inivata varianarove.

17 Qaqa nraase qora mwatani variasa sia Kotira Mwaraqura taqeta mwisa sia mwira ntapihi saarara tita, mwisa sia mwira so varevarave. Né mwira taqaavaro mwaa entara mwiva inivatama variso. Naatiara mwiva iniqima varianarove.

18 Sia ne ini mwaini sena vuarita né nrairara nraaqiara votima seta varivarave. Ne ini saarini uro ntantena tuvuanirave.

19 Pata iharaqqa mwatani variasa sia ni taqai-vata néqai ni taqevavarave. Ne qaqa variqina vuariva varurara tita, névata qaqa variqita vivarave.

20 Mwi entara ne nena qoraqi varurave, né niqi variarave, ne iniqi varurave, né ntapihi sevarave.

21 Ni qua varase tutero mwi quara vataqiro vuanira mwira mwutusavano niara vahianarove. Niara mwutusa vahiariva variraro ni qora mwutusavano mwirara vahianarove. Ni mwutusavanovata mwi waitirara vahianarove. Ne variqana mwi waitira nena osara qoqaa tiva mwianirave, tiro.

22 Tuvaro Iutaasiva sia Iutaasi Isikeriotiva mwo Iutaasiva tiqaro, Naraqamave e ena osara tiriqai tiva timwiqara sia mwatani variasa tiva ninarave? tiro.

23 Iutaasiva mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, (Mwatani variasa siama niara mwutusa ntisata variavo.) Waitivano niara mwutusa vahiariva, mwiva ni qua riemwaqiro viraro ni qora mwutusavano mwirara vahianarove. Nevata ni govavata mwi waitiraqi uro varianarave.

24 Vaiti mwovano sia niara mwutusa vahiariva, mwi waitiva ni quavata sia vataqiro vuanarove. Ne ini tiva nu quara sia nena nraato tusena ini tiva nurave. Ne ni qoraqaataina mwi quara varena uto ini tiva nurave.

25 Ne mate inivata varu entara mwaa quara ini tiva nuqo.

26 Ne vuariro ni gova ini saahaqa hianira nai mwaraqura titairaro mwiva ni saiqara rieqaro uto variqaro esaa inraisa ini tiva niqaro ini vu nraatovata saahaqa hirata né ne tu quara ntapihi riemwa tevarave.

27 Ne virera hiqanama iniara mwaateraqama varivaro ini mwutusavano qihaasa hirata variate, tuqo. Mwaa mwatanaasa niari nariara nariara qua mwanteta tiqata, Mwaateraqama sera variane, ti varianarave. Niari mwitaa tiqata

qumina quaqai ti variarave. Ne iniara mwaat-
eraqama seta variate tu quava siana qumina
quave. Né ni qua riemwaqita vivaro ini mwu-
tusaqitairo qihaasama vahirata sia aatu hivaro
ini mwutusavano siana uqaq hianarove.

²⁸ Ini sena vuariva uro ntantena tuvuanirave
tu quara né vaasa riarave. Ni qova ni naatara
sero nrorarano varirara tita, ini mwutusavano
niara quqaqama vahirera, ne nena qova hinani
vuanirara né gamwateqata varivarave.

²⁹ Mwi inraisava mwi inraisava naatiara
mwitaa mwitaa hianirara ne mate ini tiva
nuqo. So naatiara né taqaivaro mwi inraisava
qovaramaqiro virata né niara tiqata mwiva tu
quava mate quqaa mwivauma vaiso tivarave.

³⁰ So mwaa entara mwatani variasaqaa
ntaqaihi variva, Saataaniva, nrima varisanara
tina, mwira saara ne sia ini sapata muahaa qua
tianirave. Mwira kepusavano sia ni so nraatara
saanarove.

³¹ Ni mwutusavano ni qorara vahira mwatani
variasa taqaate tina, ne ni qora qua vataqina vir-
erave. So varaivaqenravu mwaaqitaita vevante
vuare, tiro. Iesusiva turama.

15

Iesusiva uaini saantaqa ntuva sero tiva nura

¹ Iesusiva mwo quaqaa ntuva sero nai
nraaqiaranravu tiva niro tiqaro, Ne uaini apa
suqeva varuqaro ni qova uainiqaa ntaqaihi
varivama varisata né uaini mware saarama
variavo.

² Ni qova taqaisaro saara mwovano sia tava ri-aisaro mwiva mwira teqa qaqira sero uro taqaisaro mwo saaravano sugema sero tava riemwa taisaro mwiva sugema vahiqaro mwoqavata ri-aarive tiro, mwira rapatu sero vatairave.

³ Ne tu quava ini vaasa rapatu sero vataisatara tita, né soma variavo.

⁴ Né niqi varivaqe ne iniqi variase. Saara mwovano nariaraqama vahiariva siama so tava riaanarove. Saara mwiva apaqaa ntaaqau vahiariva so tava riaanarove. Mwira votima seta né sia nivatama seta ntaaqauvi varivera, né siama so tava rieverave.

⁵ Ne uaini apa varuqata né sauqu saarama variavo. Ni vatama sero variraqe ne mwira vatama sena variariva, mwivama tava airi riaanarove. Né sia nivata ntaaqauvi variraitita né nétaraa varivera, né siama so mwo saiqavata varevarave.

⁶ Sauqu saara qaqira sairaro aaharama vuarintema sero sia nivata ntaaqauvi variani waitira ni qova qaqira saanarove. Qaqira saani saarara mwira naatiara ntupi sero varaqiro tiaqi tuto sairaro itamwa taiqa saanarove.

⁷ Né ni vatama seta ntaaqau vita varivaro ni quavano iniqi vahirera, né Kotirara néta mwutusa vahiani inraisarara sapara hivaro ini nianarove.

⁸ Né ni qua riemwaqi viqata uaini saanta votima seta airi tava riaivaro ni qora nrutuvano nroraqaa hiarive. Né mwitaamaqi viqata né quqaaqama seta ni nraaqiara varivarave.

⁹ Ni qora mwutusavano niara vahintema sero ni mwutusavanovata iniara vaiso. Ni mwutusavano iniara vahira mwiqi variate.

¹⁰ Ne ni qora qua riemwaqina vi varuqaro mwira mwutusavano niara vahirave. Mwitaa huntema seta névata ni qua riemwaqita vivera, né ni mwutusavano iniara vahiraqi varivarave.

¹¹ Ni mwutusaqi suqe hintema sero ini mwutusaqivata suqe hirata nroraqamase gamwateqata variate tina, ne mwaa quara ini tiva nuqo.

¹² Ne mwo qua tianira né mwi quara riemwaqita vuate. Ni mwutusavano iniara vahintema seta névata nariara nariara mwutusa vahirata variate.

¹³ Vaitivano nai nravunaasara mwutusa vaisaro mwisara riegaro qutu virave. Mwitaama sero nai hena sara mwutusa vahiariva mwosara mwutusa vahi osarara esaa nraatara sero nritarero vahianarove.

¹⁴ Né ni qua riemwaqita vivera, né ni nramwunaasama varivarave.

¹⁵ Saiqa vaitivano sia nai nrora vaitivano mwitaa mwitaa hiani osarara ntapihirara tina, ne siana iniara ni saiqa vaitive tivaqina vuanirave. Ne iniara ni nramwunaasave tivaqina virelave. Ne ni qora qua riaura esaa ini tiva nunrara tina, ne mwitaa tirerave.

¹⁶ Sia né ni nraaraarave. Ne ini nraaraurave. Ne ini nraaramase vita sena iniara uro satarivano tava riaintema seta suqe tava muahaama vahiani tavara riemwataate turave. Né mwitaa hivera, né ni nrutuarave, ni saiqarave riegata nara inraisarave ni qora sapara hivaro mwiva ini nianarove.

¹⁷ Ne mwaa quara iniara mwitaa hiatema tuqo. Né nariara nariara mwutusa vahirata variqita vuate.

Mwatani variasa ini nravutaaqa hivarave tura

18 Mwatani variasa ini nravutaaqa hivera, né ntapihiate, mwisa ni nraante nravutaaqama taasara titama, inivata nravutaaqa hivarave.

19 Né mwata mwainiaasa varivatavauma mwisa iniara tiri nravunaasave tiqata iniara mwutusa vahirata varivarave. Ne mwatani variasaqitaina ini nraarama sauqata né sia mwisaniqama variavo. Né sia misaniqama variarara titama, mwisa ini nravutaaqa hi variavo.

20 Ne vaasa tiva nunrara riaate. Sia saiqa vaitivano nai nrora vaiti nraatara sairave. Mwatani variasa ni uaqama matesara tita, mwisa inivata uaqama natevarave. Mwisa ni qua riesavauma ini quavata rieverave.

21 Né ni nraaqiara variavatara tita, mwisa mwira saara inivata qoraqama natevarave. Ni titaira sia ntapihiasara tita, mwisa mwitaa hivarave.

22 Ne sia uto mwisa tiva nutirio, mwisa qora saiqa utuarara siama qua vahitirio. Ne uto mwisa tiva nunrara tiro, mwiraqaatairo mwisa qaqaqo sia mwira riaunarave ti quava siama vahanarove.

23 Vaitivano ni nravutaaqa hiqaro ni qoravata nravutaaqa hianarove.

24 Mwo saiqa mwo saiqa sia mwisa so varaa saiqara ne mwi saiqara mwisa vuqaa variqana vare varuvave. Sia ne mwitaa hutirio, siama mwisaaqa qua vahitirio. Mwisa ni saiqa taqeta ni qaqira seta nivata ni qoravata nravutaaqa hiavo.

25 Mwisa mwitaama variavaro qua mwo haaru qumina vasa qara ntuva tova mate ntapihi sero mwivauma viso. Mwi quava mwitaama tiro:

Sia mwo quavata vahirata quminaqama seta mwisa ni nravutaaga hivarave, turave. (Sng 35:19)

²⁶ So ini saahaqa hiariva mwovano tuvuanarove. Mwiva Kotira Mwaraquravano quqaa quaqai ti variva, mwiva Kotiva hinatairo tuvuanarove. Ne mwira nena qoraqaataina titaariro mwiva uto variqaro niara ntapihi sero ini tiva nianarove.

²⁷ Névata vuni nivatama seta variqi vuasara tita, né soma ni saiqa osarara mwo mwatanaa mwo mwatanaasa tiva niivarave.

16

¹ Né naatiara pupohairata ni qua qaqira sevo tina, ne mwi quara mwi quara ini tiva nuqo.

² Naatiara mwisa ini irora hiqata mwaara nraavuqitaita ini raaqu sevarave. Mwo enta nrintairata mwisa ini ru seta tiqata, Te Kotira saiqama vare varuro, tivarave.

³ Mwisa niaravata ni qoraravata sia ntapihi seta riaasara tita, mwisa mwitaa hivarave.

⁴ Ne mwaa entara naatiara ini uaqama naterara tiva nuqo. Naatiara mwisa mwitaa mwitaa hivata né mwi entara ne mate mwaa quara turara nraato tuate. Tauraa ne inivata variqanara tina, sia ne mwi quara mwi quara ini tiva nurave.

Kotira Mwaraqura saiqara Iesusiva tura

⁵ So ne pataqa vari sena ni titaiva hinani virerave. So ne mwini virerana uti varuqaro siama iniqitairo mwovano tiqaro, E taini virererave hiaro? tiso.

⁶ Ne vaasa turara né rie variavaro ini mwutusavano uaq̄a isata variavo.

⁷ So ne qūqaama tuq̄o. Ne sia vuariro ini saahaqa hiariva sia so tuvuanarove. Ne vuariva soma uro mwira titaariro né hinani tuvuanarove.

⁸ Kotira Mwaraquravano uto variq̄aro mwiva mwatani variasa taaramwo inraisara tiva nianarove:

(1) mwisa uaq̄a hi saiq̄arave

(2) suqe saiqa osararave

(3) Kotiva ko tiani osararave

⁹ (1) Mwis̄a uaq̄a hi saiq̄ara:

Mwatani variasa sia niara quq̄aa mwivave tisara tita, mwisa uaq̄a hi saiq̄ara utira mwiva tiva nianarove.

¹⁰ (2) Suqe saiqa osara:

Ne nena q̄ova hinani vuarita né sia q̄aiq̄aa ni tagerara tiro, mwiva variq̄aro suqe saiqa osara ini tiva nianarove.

¹¹ (3) Kotiva ko tiani osarara:

Mwaa mwataraq̄aa ntaq̄aihi variva Saataaniva ko sia nraatara sairara tiro, mwiva Kotiva ko tiani osarara mwatani variasa tiva nianarove. (Kotira Mwaraquravano mwitaama tiva nianarove.)

¹² Ne mwo qua mwo qua ini tiva niariva vaisatavata, né sia mwi quara so rierara tina, mate ne sia mwi quara ini tiva ninerave.

¹³ Quq̄aa quaq̄ai ti variari mwaraqurava uto ntero, mwiva variq̄aro ini vita varero ini suqe aara tiva niq̄aro quq̄aa qua osara esaa mwi osarara ini tiva nianarove. Mwiva sia nai vu nraato tuani quarara tiraitiro, mwiva riaani quaraq̄aima tiva nianarove. Naatiara mwi inraisava mwitaa

mwitaama qovara hiani inraisarara mwiva ini tiva nianarove.

¹⁴ Mwiva ne qua tianira mwi quara ini tiva nianirara tiro, ni nrutuvano nroraqaa hianarove.

¹⁵ Esaa ni qova hi inraisava nini vahirara tina, ne vaasa tiqana, Kotira Mwaraqura mwiva ne hu inraisarara riero vara sero ini tiva nianarove, turave.

¹⁶ So pataqa né varita sia ni tagevarave. Mwiragaataita pataqa né varita qaiqaa ni tagevarave, tiro.

Ini mwutusavano uaqa hirata variqita vivaro mwiragaatairo ini mwutusavano sugema vahirata varivarave, tura

¹⁷ Iesusiva mwitaa tuvata mwira nraaqiara mwonravuvano nai tiva mwi nai tiva mwi hita tiqata, Mwiva nara quave tiso? Mwiva tiqaro, Pataqa né varita sia ni tagevarave, tiva sero qaiqaa tiqaro, Né vari seta ni qaiqaa tagevarave, tiso. Mwiva mwitaa tiva sero nai qova hinani vuaniraravata tiso.

¹⁸ Mwiva né pataqa vari setave ti quara, sia te mwi quara ntapihi riauro, tita.

¹⁹ Mwitaa ti varuvaro Iesusiva ntapihi sovata mwisa mwi quarara mwira sapara hirerata uti varuvaro Iesusiva tiqaro, Ne vaasa turara né pataqa varita sia ni tagevarave mwiragaataita pataqa varita qaiqaa ni tagevarave turave. Né mwi quararave nai sapara hi nai sapara hi variavo?

²⁰ So ne quqaa tianira riaate. Né ntateqata atura ntiqa variqi vivata mwatani varisa qamwateqata varivarave. Ini mwutusavano uaqa hirata

variqita vivaro mwiraqaatairo ini mwutusavano sugema vahirata varivarave.

²¹ Nraasevano nraaqiara mwataariva qaumato vaisarora tiro, mwiva atura ntirave. So mwi nraaseva nraaqiara mwata sero mwiraqaatairo tiqaro, Ne nraaqiara mwata sauqo, tiva sero qamwateqaro nai atura ntirara tauru sairave.

²² Névata mwitaa hivarave. Mwaa entara ini mwutusavano uqa hirata varivarave. So naatiara ne ini uro taqaariro ini mwutusavano suqe hirata so varivarave. Varivaro mwovano sia so ini qoraqama natairaro ini mwutusavano uqa hianarove.

²³ Mwitaa hirata mwi entara né mwo inraisara ni sapara hiva siama vahianarove. Ne quqaa tuqo. Mwi entara né ni qorara mwo inraisara mwo inraisara mwira sapara hivaro mwiva ni saiqarave, ni nrutuarave, rieqaroma ini nianarove.

²⁴ Tauraa né variqata sia ni saiqarave ni nrutuarave rieqata ni qora sapara hiarave. Mwaa entaraqaataita né ni qora sapara hivaro ini mwutusa suqe hiarive tiro, ini nianarove.

Jesusiva mwata mwaaqaanaa osara nraatara sairave tura

²⁵ Ne mwo quaqaa ntuva seqana mwo qua mwo qua ini tiva nurave. So mwo enta nri ntairage ne sia mwo quaqaa ntuva sena ini tiva niraitina, mwi entara ne nena qorara ini tiva nirera ne vutu senama ini tiva nianirave.

²⁶ Mwi entava nri ntairata soma né ni nrutu nteqata ni qorara sapara hivaro ini nianarove. Sia ne iniara rieqana nena qora sapara hianirave. (Nétavano so mwira sapara hivarave.)

²⁷ Ni qova iniara mwutusa ntisaro varirara tita, nétavano soma mwira sapara hivaro ini nianarove. Né niara tiqata, E Kotiva hinataira tuvuaravave, tiavaro ini mwutusavano niara vaisata variarara tiro, ni qora mwutusavanovata iniara vaisaro variso.

²⁸ Ne nena qova hinataina mwatani tuvuvave. Ne qaumama mwaa mwatara mwaini sena nena qova hira qoqaraanani vuanirave, tiro.

²⁹ Mwitaa tuvata mwira nraaqiaranravuvano sove tita, Mate e sia mwo quaqaa ntuva sera tiraitira, e vutu serama tiri tiva timwi variaro.

³⁰ Mate te ntapihi saurara e esaa inraisa ntapihi saarava variarata te siama i qaiqaa sapara hianarave. Mate te tiqata, Quqaama e Kotiva hinataira tuvuaravave turo, tita.

³¹ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, So mateve né ni osarara ntapihiavo?

³² Mwo enta nriariva qaumatoma vaiso. Mwi entaraqaa ini vara aaraupima saivata né mwona mwonamate néta mwaatani vivu saavuma vivarave. Ni qova nivatama sero varirara tina, ne mwi entaraqaa siama nenaraa varianirave.

³³ Né nivata varivaro ini mwutusa qihaasama vahiarive tina, ne mwaa quara ini tiva nuqo. Né mwatani varivata mwisa ini uaqama natevarave. So kepusaqama seta variate. Ne mwataniaa osara nraatara saurave, tiro. Iesusiva turama.

17

Iesusiva Kotirara aasara nteqaro tura

¹ Iesusiva mwi quara tiva sero mwiva naavuni taqeqaro Kotirara aasara ntero tiqaro, Kaa,

mate mwaa ni entama nri ntaiso. So e ni kepusa osara qovarama matairaqe ne i mwaaquvano variqana ne ina kepusa osara tiva niase.

² E nraase qora ni miarasa ne mwisa saahaqamaqina vuarita mwisa esaa enta qaqi variqita vuate tira, e ni nroraqama saarana ne esaa nraase qoraqaa ntaqaihi variqana ne mwisa nroraqama varuqo.

³ Nraase qora esaa enta qaqi variqi vi osarava mwataamama vahiro: Nraase qora iara ntapihise rieta tiqata, Kotivaqaima quqaa mwariga kuaigavano variqaro Iesusi Karaisira titairave, tisa, mwisa mwi osarara varevara.

⁴ Ne mwatani variqi vina i kepusa osara nraase qora tiva niqana e saiqa mianara vara taiqa sauqo.

⁵ So kaa, haaru sia mwaa mwatavavata vahu entara ne ivata variqi vuavaro ni kepusa osaravano vahurave. So mate e ni kepusa osara mwira tiva nirata mwisa taqaate.

⁶ Mwataniaa vaitinravu ni miarasa ne mwisa i osara tiva nurave. Mwi vaitisa ena hiarasa ena mwisa ni miarata mwisa variqata i qua riemwaqita vuavo.

⁷⁻⁸ E qua ni tiva mianara ne mwisa tiva nuqata mwisa mwi quara varaarave. Mwisu ntapihi saavana ne quqaa e hianarataina tuvugata mwisa niara quqaa Kotiva mwira titairave tiarave. Mwitaa tiqatara tita, mwisa ntapihi seta riaavaro e esaa inraisa ni miarava mwi inraisava e hianaratairo tuvirave.

⁹ So ne mwisara rieqanama iara aasara nte varuqo. Siama ne esaa nraase qora mwatani variasara aasara nte varuqo. E nraase qora ni

miarata mwisa ini variarara tinama, ne mwisara rieqanama iara aasara nte varuqo.

¹⁰ Ne husa e hiarasama variavo. E hiarasa ne husama variavo. Mwisara variqata ni kepusa osara mwo hiasa tiva ni variavo.

¹¹ Ne sia mwaa mwataraqaa variarita mwisama mwaa mwataraqaa varivarave. Ne e hianarani virerave. So kaa, e sotataqama sera variaravave. E ena kepusa nrutu ni mianara mwi kepusaraqotaira mwisa antuaraqira virata mwisa tetana kuaaqi varurantema seta mwisavata variate.

¹² Ne mwisa sapata variqana e ena kepusa nrutu ni mianara mwi kepusaraqotaina mwisa antuaraqina vuqata sia mwisaqitairo mwoqavanovata raupirima viso. Vaiti kuaiqavanoqaima raupirima viso. Mwiva raupirima vuanirara haaru qaqi vasa mwovano mwirara qara ntuva tero mwitaa hianarove turaqaara tiro, mate mwitaama viso.

¹³ So ne ivata varirerana virera uti varuqo. Ni mwutusavano gamwatero suqe hintema sero mwisa mwutusavanovata gamwatero suqe hiarive tina, ne mwata mwaini variqana mwaa quara mwitaa tuqo.

¹⁴ Ne i qua mwisa tiva nuqata mwisa mwatani variasa nruaa aarara qaqira seta mwisa ne sia mwata mwaaqaanaava varuntema seta mwisavata siama mwata mwaaqaanaasa variavo. Mwitaama variavatara tita, mwatani variasa mwisa nravutaaqa hi variavo.

¹⁵ So ne sia mwata mwaaqaataira mwisa vi-taanera i sapara huqo. Qaqao, ne iara tiqana, E

mwisaqaa ntaqaihiqira viraro uaqa hi vaitiva sia mwisa uaqama nataarive, tuqo.

¹⁶ Ne sia mwata mwaaqaanaava varuntema seta mwisavata siama mwata mwaaqaanaasa variavo.

¹⁷ E quqaa quaqotaira mwisa saahaqa hirata mwisa i aaraqaaqai nruaate. I qua quqaa quama vaiso.

¹⁸ E ni mwata mwaini titaarana tuvuntema sena, nevata mwisa mwo mwata mwo mwatani titarerave.

¹⁹ So ne mwisara rieqana kuaa saiqaqai vararerana varuvave. (Ne mwisara rieqana qutu vuataa hiraqe qutu virerana varuqo.) Ne mwitaa hiarita mwisa quqaaqama i nraaqiara variqata i aaraqaaqai vivarave.

²⁰ Sia ne mwisaraqai rieqana iara aasara ntauqo. Naatiara mwo hisa mwisa qua rieqatama niara quqaa mwivave tisa, ne mwisaravata rieqanama iara aasara ntauqo.

²¹ Mwisa kuaaqi variate tina, ne iara aasara ntauqo. E niqi variarana ne iqi varuqo. Kaa, mwisa tiritana votima seta variate tira, e mwisa saahaqa hirata mwisavata tiritanaqi variate. Mwatani varisa niara quqaa Kotiva mwira titaivave tiate tira, e ni nraaqiaranravu saahaqa hirata mwisa kuaaqi variate.

²² E ni nrutu nroraqama saarana ne kuaaqarama sena mwisa nrutu nroraqama sauqo. Mwisa tetana kuaaqi varurantemase mwisavata kuaaqi variate tina, ne mwisa nrutu nroraqama sauqo.

²³ E niqi variraqe ne mwisaqi variarita mwisa kuaaqi variqatama mwoqavata kepusaqama

hivarave. Mwisa mwitaama varivata qaqi nraase qora mwatani varisa e ni titaanarara ntapihita i mwutusavano niara vahintema sero i mwutusavano ni nraaqiaranravuaravata vahianiravata tagevarave.

²⁴ Kaa, haaru sia mwaa mwatava vahu entara e niara mwutusa vahuvarara tira, e ni nroraqama soraro ni osara kepusa osaravano vahuvana variavarave. E nraase qora ni miarasa mwisavata ni kepusa osara taqaate tina, ne tiqana, Ne varianirani mwisavata varivarave, tuqo.

²⁵ Kaa, e avuqavuma sera variaravave. Qaqi nraase qora mwatani variasa sia i ntapihi saavana neqai i ntapihi saurave. E ni titaanara mwaa nraaqiaranravusaqai mwira ntapihi saarave.

²⁶ Ne iara mwisa tiva nuqata mwisa i ntapihi saarave. I mwutusavano niara vahintema seta mwisavata mwosara mwutusa vahirata varivaqe ne mwisavata kuaaqi variqina vuase tina, ne mwisa iara mwoqavata tiva niqi vuarita mwisa ntapihi rieverave, tiro. Iesusiva nai qorara aasara nteqaro mwitaa tura.

18

Iesusira ntavaaqavu sora

(Matiu 26:47-56; Maaki 14:43-50; Ruku 22:47-53)

¹ Iesusiva mwitaama sero Kotirara aasara tiva taiqa sero mwiva nai nraaqiaranravu vatama sero vuva uro Kitaroni pata nramariqaru qarero oripi satari saqava tutoraqi vura.

² Iesusiva airi enta nai nraaqiaranravu sapata mwiqi uro varurara tiro, Iutaasiva Iesusira nravutaasa sauquqi saariva mwira ntapihi sora.

³ Iutaasiva ntapihi sero uro Kotira saiqa vara mwate varu vaitisa mwisa nrora vaitinravuvata, Parisi vaitinravuvata, tiva nuvata mwisa kamaira porisinravu Iutaasira mwita saiqa vaitinravuvata mwira mwuvaro Iutaasiva mwisa vita varero vura. Mwisa ovavata ramuvata qupise vareta ntaqi inraisaravata vareta vusa uro Iesusiva hunani uro ntoro.

⁴ Mwini uro ntovaro Iesusiva vaasa mwisa uti inraisara ntapihi sero mwiva vutu ntero mwisa sapara hiro tiqaro, Né tararave huua hi variavo? tiro.

⁵ Mwitaa tuvata mwisa tiqata, Te Iesusira Nasaretiniaarara huua hi varuro, tuvaro Iesusiva mwisa tiva niro tiqaro, Ne mwaa mwivama varuqo, tiro. Mwitaa tuvaro Iutaasiva Iesusira nravutaara sauquqi saari vaitiva, mwiva Iesusira rusesa sapata tiviro varura.

⁶ Iesusiva ne mwaa mwivave tuvata mwisa nriharoma vita uro ntanteta aatuma seta mwatasata uto ntita varura.

⁷ Mwitaa huvaro Iesusiva qaiqaa mwisa sapara hiro tiqaro, Né tararave huua hi variavo? tuvata mwisa qaiqaa tiqata, Iesusira Nasaretiniaararave, tuvaro

⁸ Iesusiva tiqaro, Ne vaasa ini tiva nurave. Ne mwaa mwivama varuqo. Né niara huua hirerata nrivara, mwaa vaitinravusa qaqi saivata vuata, tiro.

⁹ Vuni Iesusiva nai qorara mwitaama tiro: Vaiti mwonravu ni miarasa sia ne mwoku raupirima

sauqo, tura. Mwi quava quqaa mwivau vahiarive tiro, Iesusiva tiqaro, Mwi vaitinravusa qaqi saivata vuata, tiro.

¹⁰ Mwitaa tuvaro Pitaava nai paipanta varero nrura veva ntarau sero mwiraqotairo Kotira saiqa vara mwate varu vaitisa mwisa vuniaa vaiti, mwira saiqa vaiti nraato tanarani vahura teqa sora. Saiqa vaiti mwira nrtutu Marakusira.

¹¹ Pitaava mwira nraato teqa sovaro Iesusiva Pitaarara tiqaro, Ena paipa vara veva nai tu-aqi ntuva taane. Ni qova nramari ni mianira sia nivano nraarive tirave mwitaa hiaro? tiro. (Iesusiva nramariqaa ntuva sero nai ntuqutivaro nriqa vuani inraisara varero uro qutu vuanirara tura.)

Iesusira vitaqita uro Anaasiva hunani sora

¹² Iesusiva mwitaa tuvata Romeniniaasa ntaqu vaitisa niari qiata vaiti vatama seta nruvata Iutaa porisinravuvanovata nri nteta Iesusira ntavaaqavu seta mwira rupa seta

¹³ mwira vitaqita Anaasiva hunani nraante sora. Anaasiva mwiva Kaiapaasira nriraaviva varuvaro Kaiapaasiva nroraqama vuva mwi ihiraqi Kotira nraavuqi Kotira saiqa vara mwate varu vaitisaqaa ntaqaihiqaro qiata vaitivano varura.

¹⁴ Tauraa Kaiapaasiva nai Iutaa kaanasori vaiti tiva niro tiqaro, Tiri saahaqa hireraro vaiti kuaikuvano qutu viraro suqe hianarove, tu vaitiva varurama.

Pitaava Iesusirara sia ne mwira taqaurave tura
(*Matiu 26:69-70; Maaki 14:66-68; Ruku 22:55-57*)

¹⁵ Iesusira Anaasiva hunani vitaqita uro so-vata Saimoni Pitaavavata Iesusira nraaqiara mwovanovata Iesusira vataqita vura. Anaasiva Pitaara vatama sero nru vaitira ntapihi sovara tiro, mwiva Iesusira vataqiro viqaro Anaasira mwaata mwatusa vutaqi viqetora.

¹⁶ Pitaava mwaaqani varuvaro Iesusira nraaqiara Anaasiva ntapihi so vaitiva mwatusa vutaqi vuva uro ntantero nrima qetiana ntaqaihi varu nraasera tiva mwitero uro Pitaara vitaqiro nrima vutaqi vera sora.

¹⁷ Vutaqi sovaro Pitaava varuvaro nraase qetiqa ntaqaihi varuva mwiva tiqaro, Evata mwi vaitira nraaqiarave variaro? tuvaro Pitaava qaqa, Ne siave, tiro.

¹⁸ Tiva sero varuvata porisinravuvanovata Anaasira saiqa vaitinravuvanovata varuvaro antovata mwisa tia quarateta tia taara hi varuvaro Pitaavavata mwini uro variqaro tia taara hi varura.

Anaasiva Iesusira saparama mwatora

(Matiu 26:59-66; Maaki 14:55-64; Ruku 22:66-71)

¹⁹ Mwiraqaatai Iesusira vitaqita mwoqi uro so-varo Kotira saiqa vara mwate varu vaitisa mwisa vuniaa vaitivano Iesusira nai nraaqiarara sapara hiro Iesusiva nraase qora tiva nu quararavata sapara huvaro

²⁰ Iesusiva nai tiva mwiro tiqaro, Ne qoqaa variqana nraase qora qua tiva nurave. Ne esaa enta nraase qora tiva nirerana Iutaavano uairama vita variaraqive, mwaara nraavuqive, Kotira nraavu nronraqive, variqana ne mwisa

qua tiva nurave. Sia ne uqeta sena variqana mwisa qua tiva nurave.

²¹ So naraqamave e ni sapara hi variaro? E ni qua riaasa sapara hiataarave. Ne qua tiva nusa sapara hiane. Mwisa ne tu quara riaasave, tiro.

²² Iesusiva mwitaa tuvaro porisi vaiti mwovano mwiqi varuva Iesusira nraatosai ntuteqa sero tiqaro, E sia mwitaama sera tiri nrora vaitiara qua tiane, tiro.

²³ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwira tiva mwiro tiqaro, Ni quavano api qua vahiraravauma e esaa nraase qora mwirara tiva nirata rieverave. Ni quavano so vaisara e naraqamave ni qumina ntuqutira hiaro? tiro.

²⁴ Iesusiva mwitaa tiva sero mwira saantaqo-taita rupatova varuvaro Anaasiva mwira titovaro Kotira nraavuqaa ntaqaihi varu vaitira Kaiapaa-siva hunani viro.

Pitaava qaiqaa sia Iesusira taqaurave tura

(Matiu 26:71-75; Maaki 14:69-72; Ruku 22:58-62)

²⁵ Iesusiva mwini vuvaro Pitaava mwoqi variqaro tia taara hi varuvata mwini varusa mwira sapara hita tiqata, Evata mwira nraaqiarave variaro? tuvaro Pitaava qaqaq, Ne siave, tiro.

²⁶ Mwitaa tuvaro vaiti mwo qiata vaiti saiqa vaitivano Pitaava mwira nraato teqa sora mwira hena vaitivano Pitaarara tiqaro, Quqaa eve ne taqauqara mwisantiri satari saqavaqi variaro? tiro.

²⁷ Tuvaro Pitaava qaiqaa qaqaooqai tiro. Mwitaa tiva sero riovaro qamwanrama sero kokoraa-vano nruqua tura.

*Iesusira Pairaativa hunani vitaqita uro sora
(Matiu 27:1-2, 11-14; Maaki 151-5:1-5; Ruku
23:1-5)*

²⁸ Mwisa Kaiapaasira mwini seta Iesusira vita vare uro nrora vaiti kamanira nraavuqi sora. Mwisa vaasa toqaqi mwini uro nteta mwisa Iutaavanora tita, sia mwira nraavuqi vera ntaraitita, mwaatani varura. Mwisa niari tiqata, Te mwira mwo mwatanaara nraavu sia sotataqi vera nteta uaqama vita mwira saara te siama vesahu nato entaraqaa omwata so nraanarave, tita.

²⁹ Mwitaa tiva seta mwisa mwaatani varu-varo Pairaativa kamanira qiata vaitivano mwisa taqarerero veva ntero mwisara tiqaro, Nara qua mwaa vaitiraqaa vaisatave tiavo? tiro.

³⁰ Pairaativa mwitaa tuvata mwisa tiqata, Mwi vaitiva sia uqa hi saiqara utitirio, te siama so e hianarani mwira vite nruratirio, tita.

³¹ Mwisa mwitaa tuvaro Pairaativa qaqaoo tiro, Néta mwaa mwi vaitira viteta néta Iutaa ko quaqaa riegatama mwira ko tiate, tiro. Pairaativa mwitaa tuvata Iutaa mwisa tiqata, Qaqaoo, te qumina vaiti variqata vaiti ru saanarara qua varaarorave. (Ena kamaniva variqara soma tirata mwira ru sevarave,) tita.

³² Mwisa mwitaa tuvaro Iesusiva mwisa mwitaama seta ni ru sevarave tu quava quqaa mwivau vahura.

³³ Iutaa vaiti nroranravuvano mwitaa tuvaro Pairaativa nai nraavu kamanira nraavuqi vera

ntero Iesusira nraarama sovaro mwiqi vuvaro mwira sapara hiro tiqaro, Quqaa e Iutaaqaa ntaqaihi variaravave? tiro.

³⁴ Tuvaro Iesusiva tiqaro, Ena nraato tuserave mwi quara tiaro? Vaiti mwovano niara i tiva mwisarave e mwitaa tiaro? tiro.

³⁵ Iesusiva mwitaa tuvaro Pairaativa tiqaro, Ne Iutaa vaitive huqo? Ne sia Iutaa vaitive. Ina nravunaa Iutaavanovata, Kotira saiqa vara mwate varia vaitisa mwisa nrora vaitinravuvata, mwisama i viteta mwaini nriavo. E nataama saaratave i viteta nriavo? tiro.

³⁶ Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, Ne ntaqaihiariva siama mwaa mwataraqaa vaiso. Mwiva mwaa mwataraqaa vahitirio, Iutaavano ni rupevo tita ni saara ni vataqi nrisa mwisavata ntaquatirio. So ne ntaqaihiariva siama mwatani vaiso, tiro.

³⁷ Iesusiva mwitaa tuvaro Pairaativa tiqaro, So quqaa e nraase qoraqaa ntaqaihi variaravave? tiro.

Tuvaro Iesusiva tiqaro, Quqaa ne nraase qoraqaa ntaqaihi varuvave. Mwirara rieqaro ni mwatani mwatataisana nruvave. Quqaa qua osara nraase qora tiva nirerana ne mwatani tuvuvave. Quqaa quara riaariva ni quama riaararove, tiro.

³⁸ Iesusiva mwitaa tuvaro Pairaativa tiqaro, Quqaa qua vahireraro mwira nara quave iso? tiro.

Pairaativa Iesusira satariqaa rutaate tura

(Matiu 27:15-31; Maaki 15:6-20; Ruku 23:13-25)

Pairaativa mwitaa tiva sero veva ntero Iutaa uairama vita varusa tiva niro tiqaro, Ne

taqauqaro sia mwira rusaarava mwo osara mwiraqi vaiso, tiro.

³⁹ Mwitaa tiva sero mwiva tiqaro, So né mwo inraisa utuava mwitaamama vahiso. Né yesahu nato sarara omwata nraa entaraqaa ne karavu vaiti kuaiku iniara rieganama mwira avantu nataurave. Sove ne mwirara riegana ini Iutaaqaa ntaqaihi vari vaitira avantu nataanirave? tiro.

⁴⁰ Mwitaa tuvata mwisa aasara ntavase nai tiva mwita tiqata, Qaqao, sia mwi vaitira avantu saane. Vaiti mwo mwira nrutu Varavaasira mwira avantu timwataane, tura. So Varavaasiva vaiti ru seqaro mwisa munima vare varu vaitiva varura.

19

¹ Mwisa mwitaa tuvaro qaiqaa Pairaativa tiqaro, Iesusira viteta uro saantaqo mwira ntuteqaate, tuvata mwira saantaqo ntuteqaateqamase vatora.

² Mwitaamase vateta Pairaatira ntaqu vaitisa uro kauvera vara seta qiata vaiti tave voti hura ququrama seta mwira qiataqaa qu mwateta nraare mpuruqa vara utu mwafteta,

³ mwisa mwiva varunani uro nteta mwisa vireraqamase Iesusirara tiqata, Iutaa vuniaa vaiti mwaavao, variqarave? tiva seta sauquqo mwira viri ntuteqa sora.

⁴ Mwisa mwira mwitaama sovaro Pairaativa qaiqaa veva ntero Iutaa uairama vita varusara tiqaro, So taqaate. Ne taqauqaro sia mwiva uaga hi saiqara utisana ne mwiraqaa qua vataariva siama vahirove. Névata mwira taqe ntapihhi saate tina, ne mwira vara veva sarerave, tiro.

⁵ Mwitaa tuvaro Iesusiva qiataqaa kauvera qu mwateta nraare mpuruqa utu mwatora rirante veva ntovaro Pairaativa tiqaro, So taqaate, mwaa mwi waitivave, tiro.

⁶ Mwitaa tuvata Kotira nraavuqi Kotira saiqa vara mwate varu waitisa mwisa nrora waitinravuvata, porisinravuvata, Iesusira taqeta mwisa aasara nteta tiqata, Satariqaa mwira hiritaate. Satariqaa mwira hiritaate, tita.

Mwitaa tuvaro Pairaativa tiqaro, Néta mwira vitaqita uro satariqaa hiritaate. Ne taqauqaro sia mwiva uaqā hi saiqara utisana ne mwiraqaa qua vataariva siama vahirove, tiro.

⁷ Tuvata mwisa tiqata, Qaqao, mwiva te qao tiva tauna quara mwo nteqa sairave. Mwira saara mwiva qutu vuarivama variso. Mwiva tiqaro, Ne Kotira mwaaquvanove tirave, tita.

⁸ Mwitaa tuvaro Pairaativa mwi quara riero mwoqavata aatu hiro

⁹ mwiva uto ntantero nai nraavuqi vera ntero Iesusira sapara hiro tiqaro, E tainiaavave? tiro. Tuvaro Iesusiva sia qua tiraitiro, tirema varura.

¹⁰ Tirema varuvaro Pairaativa tiqaro, E nive sia qua tiva mirera utuaro? E riaane. Ne nroravano ne soma i avantu sena, ne soma tiarita i satariqaa hiritevarave, tiro.

¹¹ Mwitaa tuvaro Iesusiva Pairaatira tiva mwiro tiqaro, Kotiva naavuni variva sia i kepusa mwitirio, siama so e ni nraatara saaratirio. Vaiti mwovano ni vitaqiro nrima i mwi waitira saiqavano i uaqā hi saiqaravata nraatara saiso. Mwira saara mwi waitiraqaa nrora quama vahianarove, tiro.

12 Iesusiva mwitaa tuvaro Pairaativa mwiraqaatairo Iesusira avantu sarera uti varuvata Iutaa vaitinravu uairama vita varusa aasara nteta tiqata, E mwira avantu sairaro qaqi virera, e siana qiata vaiti Sisaara toti varinarave. Mwovano nariara tiqaro ne qiata vaitima varuqo tiariva, mwiva Sisaara nravutaama varianarove, tita.

13 Tuvaro Pairaativa mwi quara riero uro Iesusira vitaqiro veva ntero ko rias vaitisa taintaqa uro mwatasaa viro. Mwi taintava vahu mwatara nrtutu nteqata, *Ori Ntavatairave*, tura. Iutaa mwatanaasa quaqitai mwirara *Kapatave*, tura.

14 Vesahu nato sarara nro entava mwira qararaara vahuvoro huari vu nrro virini qiataqa vahuvaro Pairaativa uro mwi taintaraqa mwatasaa viro Iutaa uairama vita varusa tiva niro tiqaro, So né neta qiata vaiti mwaa taqaate, tiro.

15 Tuvata mwisa aasara nteta tiqata, Mwira ru saane. Mwira ru saane. Mwira satariqaa hiritavaro qutu vuarive, tita.

Mwitaa tuvaro Pairaativa mwisa sapara hiro tiqaro, Ne tiarita ini qiata vaiti satariqaa niriqo ru terara ini mwutusa vahirove iso? Mwitaa tuvata Kotira saiqava vara mwate varu vaitisa mwisa nrora vaitinravu tiqata, (Mwiva sia tiri qiata vaitive.) I nroravano Sisaava mwivaqai tiri qiata vaitive, tita.

16 Mwitaa tuvaro Pairaativa Iesusira satariqaa hiritate tiro, mwisa sauquqi sora.

Iesusira niriqotaita satariqaa rutora

(*Matiu 27:32-44; Maaki 15:21-32; Ruku 23:26-43*)

Pairaativa Iesusira mwisa nuvata mwisa mwira viteta vuvaro

¹⁷ Iesusiva nai hirite satarira vara qu varero vuvata mwisa Iesusira vita vareta mwaa quaraqitai *Qiata Mwusaari* satave tunani vita. Iutaa mwatanaasa quaqitai *Korokotaave* tunani uro ntora.

¹⁸ Uro nteta Iesusira suqu sauqu satariqaa niriqotaita ruseta vara mwaavi mwataqi ratora. Mwira rateta vaiti mwotनावata satariqaa ru seta hini hini ratovaro Iesusiva mwitanasa vutaqaa varura.

¹⁹ Iesusira satariqaa hiritovaro Pairaativa qua qara ntuva tora uro Iesusira qiatani satariqaa rutora. Mwataama sero qara ntuva tero:

IESUSIVA NASARETINIAAVA IUTAA VUNYAA VAITIVE, tura.

²⁰ Iesusira satariqaa hiritova Ierusaremi tataaqani vahuvatara tita, mwi mwatanaasa airivano nrima Iesusira taqeta mwi quara saara ntuva seta taqora. Mwi quara taara mwo quaqitairo qara ntuva tora. Iutaa quaqitaivata, Romeni quaqitaivata, Kiriki quaqitaivata, qara ntuva tora.

²¹ Kotira nraavuqaa ntaqaihu vaitisa mwi quara taqeta Pairaatirara qaqaqo tita, E sia mwirara Iutaa qiata vaitive tiva sera qara ntuataarave. E mwataama sera qara ntuataarave. Mwi vaitiva nai tiqaro ne Iutaa qiata vaitive tirave. Mwitaa tiva sera qara ntuane, tita.

²² Tuvaro Pairaativa qaqaqo tiro, Ne qara ntuva tauva so mwitaama vahiarive, tura.

Iesusira tuavaaqa ntuaqama seta varora

²³ Ntaqu vaitinravusa Iesusira satarigaa hiriteta mwiraqaataita mwira tuavaaqa vara seta erahiamuaantema ntuaqama seta ntaqu vaitisa niari erahiamuaantema variqara tita, mwovano mwoqaatairo varovaro mwovano mwoqaatairo varero mwitama seta vareta mwira siotivata vara seta taqovaro mwuahaanta virisairo miani tui-tarova vahuvata ntaqu vaitinravusa tiqata, Sia mwaa nrahituare.

²⁴ Nrivaqe mwirara kaati voti hira santu ru-araro tiriqitairo mwovano mwira varaarive, tita. Mwitaa turara tiro, mwo quavano haaru qumina vasa qara ntuva tova quqaa mwivau vahura. Mwataama tiro:

Ni tuavaaqa ntuaqama seta varevarave.

Ni sioti mwuahaanta vararerata kaati ruantema setama varevarave, tiro. Mwitaa tura. (Sng 22:18)

Ntaqu vaitinravusa mwitaama seta Iesusira tuavaaqa ntuaqama seta varora.

Iesusiva nai nrorara tura

²⁵ Iesusira satarigaa hiritovata nraasenravuvano nrima mwi satarira tataaqa tivita varura. Iesusira nrovavata, mwira nrorra nruravanovata, Kiropaasira nraata Mariaavavata, Mariaava Makataraniaavavata, mwinravusa Iesusira hirito satarira tataaqa tivita varuvaro

²⁶ Iesusiva taqovata mwira nrovavata mwira vataqiro nruo vaitiva mwo Iesusiva mwirara mwutusa ntu vaitivavata varura. Mwitansasa varuvaro Iesusiva nai nrorara tiqaro,

²⁷ Mwaa nraasevao, e mwi vaitirara ni maaquve tiane, tiro. Tiva sero nai vataqiro nruo vaitira

Iesusiva mwirara mwoqama sero mwutusa ntu vaitirara tiqaro, Mwaa nraaserara ni ntorave tiane, tiro. Mwitaa tuvaro mwi entaraqaatairo mwira vataqiro nruo vaitiva Iesusira nrora vitagiro nai nraavuqi sero suqema sero mwiraqaa ntaqaihiqiro vura.

Iesusiva qutu vura

(Matiu 27:45-56; Maaki 15:33-41; Ruku 23:44-49)

²⁸ Iesusiva mwi quara tiva sero mwiva ntapihi sovaro so mwira saiqavano taiqa vura. Mwiraqaatairo mwo qua haaru qumina vasa vukuqi qara ntuva tova quqaa mwivau vahiarive tiro, mwiva tiqaro, Ni nramari nraataa iso, tiro.

²⁹ Mwitaa tuvaro uaini ukavura tanaaqi vahuvvaro mpuruqa viti vara sero nramariqi ntava sero saavu vitiqaa rupa sero viri Iesusira nroqi ntava tovaro

³⁰ Iesusiva ukavu nramarira mwira nrero mwiraqaatairo mwiva tiqaro, So taiqama viso, tiva sero nru kinta sero nai mwaraqura titovaro vuvaro mwiva qutu viro.

Vaataaraqotairo Iesusira nraantera sata ra varora

³¹ Mwiva qutu vuvaro mwira qararaara mwaara enta vesahu nato sarara nro entava nrora enta vahianirara tita, Iutaavano tiqata, Hura vaitinravu qutu vuasa mwisa mwavanta satariqaa vahiasorave tiva seta, uro Pairaatirara tiqata, E tirata mwinravusa suqu ntuvuraa saivata mwinravusa qamwanrama qutu vivata varaqita uro quntaate, tita.

³² Tuvaro Pairaativa eo tuvata mwira ntaqu vaitinravusa nrīma Iesusira tataaqa hiritō vaitira suqu ntuvuraa seta uro vaiti mwo hini hiritōra suqu ntuvuraa seta

³³ uro Iesusira suquvata ntuvuraa saare tita, taqovaro mwiva vaasa qutu vuvata mwisa qaqira seta sia mwira suqu ntuvuraaqura.

³⁴ Ntaqu vaitiva mwovano uro vaataaraqotairo Iesusira nraantera sata ra varero. Ra sovaro qamwanrama sero nraarevata qaqi nramarivata tuvura.

³⁵ So ne mwaa quara qara ntuva tauva mwi entara variqana ne mwi inraisara mwi inraisara taqaavarave. Quqaaqama sena ne mwi inraisara mwi inraisara taqaavarave. Né mwi quarara quqaave tiate tina, ne mwi inraisara quqaaqama sena taqaurara inivata tiva nuqo.

³⁶ Ntaqu vaitiva mwitaa hurara tiro, haaru qaqi vasa qara ntuva to quava quqaa mwivau vahura. Qara ntuva tova mwataama tiro:

Mwisa sia mwira mwusaari mwo ntuvuraa sevarave, tura. (Sng 34:20)

³⁷ Qaiqaa mwo quavata haaru qara ntuva tova tiqaro:

Mwisa niari vaataaraqotaita rute vaitira taqevare, tura. (Sek 12:10)

Iesusira quntama tora

(Matiu 27:57-61; Maaki 15:42-47; Ruku 23:50-56)

³⁸ Mwitaa huvaro vaiti mwovano mwira nrutu Sosepiva mwiva Arimatianaava mwiva tau-raaqama Iutaa vaitinravu nraatu aatu hiqaro quqeta seqaro Iesusira vataqiro nruo vaitiva,

mwiva nrintero Pairaatirara tiqaro, Iesusira mwavanta miraqena varaqina quntaase, tiro. Tuvaro Pairaativa tiqaro, So uro vara sera quntaane, tuvaro Sosepiva uro Iesusira mwavanta itu sero varora.

³⁹ Varovaro Nikotimaasiva, mwiva haaru entaqi Iesusira uro taqova, mwivavata suqe ueri suqe hu satariva mwunta vura kuaaqi tuqataase vatoravata varero. Mwira muaaravano vahireraro 30 kiro vahura varero Sosepisantiro viro.

⁴⁰ Mwitanaasa Iesusira mwavanta varetu eqarori mpuruqa vara seta suqe mwunta vura vatama seta mwira mwavanta qapuqama sora. Iutaa mwatanaasa vaiti qunto osarava mwitaama vahurara tita, mwitanasa mwitaa hura.

⁴¹ Iesusira hiritonani saqava tutova vahuvaro mwiqi qaraaha ori vauru tora vaiti qunte varuva mwo vahura. Mwira qaraaha vahuvaro tauraa sia vaiti mwo mwiqi quntora.

⁴² So mwira qararaara Iutaa mwatanaasa mwaara enta vahianarove tiva seta, mwi oriva qaumato vahuvata mwiqi mwitanasa Iesusira uro quntama tora.

20

Iesusiva qaqi tivura

(Matiu 28:1-8; Maaki 16:1-8; Ruku 24:1-12)

¹ So Saanteqa toqa entaqi qaso qataa hirera huvaro Mariaava Makataraniaava Iesusira oriqi quntama toraqi nrintero taqovaro orivano geti titatova qaquinani vara sovaro vahiho.

² Ori qaquinani vara sova vahuvaro mwi nraaseva uro ntante santero Iesusira nraaqiaratana Saimoni Pitaavavata, mwo vaiti

Iesusiva mwirara mwoqama sero mwutusa ntu vaitivavata, varunani nri ntero mwitanasa tiva niro tiqaro, Mwisā oriqitaita Iesusira vara saavata tirenravu sia mwira varaqita vataara taqauro, tiro.

³ Mwitaa tuvata Pitaavavata, vaiti mwo mwivavata, Iesusira oriqi vatora mwiniara vita.

⁴ Mwitanasa santeta vuvāro mwovano Pitaara nraatara sero mwiva nraante oriqi Iesusira quntama tonani nrintero.

⁵ Mwiva nraane nrintero siama mwiqi vige-taraitiro, qaqinani variqaro kakataama viro vera taqovaro oriqi mpuruqaqai vahura.

⁶ Mpuruqaqai mwiqi vahuvaro taqero varuvaro naatiara Saimoni Pitaava nri ntero mwiva sia qaqinani variraitiro, mwiva qamwanrama oriqi vera ntero taqovaro mpuruqaqai vahuvaro

⁷ mwo mpuruqavata, Iesusira qiata nraavuma tova mwivavata, qumina vahi-ro. Iesusira ququtama to mpuruqava, mwi mpuruqava sia mwo mpuruqavata kuaaqaa vahiraitiro, nariara mwosata vahura.

⁸ Mwitaama vahuvaro vaiti mwo vaasa nruva, mwivavata mwiqi verantero mwi inraisara taqama sero mwiraqaatairo mwira vu nraato ntapihi vuvāro Iesusira osarara ntapihi sero so quqaa mwivave tiro.

⁹ Tauraa mwitanasa variqata vukuqi Iesusiva qutu viro qaiqaa qaqi tivuanirara qara ntuvato quara sia ntapihi riora. Sia ntapihiraitita, variqi vita so mwi entara mwitanasa mwi quara ntapihi sora.

¹⁰ Mwi inraisara taqeta mwitanasa nrima ntanteta mwaatani vura.

*Mariaava Makataraniaava Iesusira taqora
(Maaki 16:9-11)*

11 Mwitanasa mwaatani vuvaro Mariaava Iesusira quntama tonani nri ntero qaqinani variqaro ntate variro. Mwiva ntate variqaro kakataama sero oriqi vera taqovata

12 naavuniaasa taaratana mwiqi varura. Mwitanasa eqarori tuavaaqa ututotana mwovano tauraa Iesusira mwavantavano vahura qiatani mwatasaa viro varuvaro mwovano mwira sugutarani mwatasaa viro varura.

13 Mwitanasa Mariaara sapara hita tiqata, Mwaa nraasevao, nara inraisarave e ntate variaro? tuvaro mwiva tiqaro, Mwosa ni nrora vaiti mwaaqitaita vara saavana ne mwisa uro mwira saanani sia taqaraitinama, mwirara ntate varuqo, tiro.

14 Mariaava mwitaa tiva sero mwiva tuqataa viro taqovaro Iesusiva mwira mwoqani tiviro varuvaro mwiva sia mwira viri ntapihi taqaraitiro, mwo vaitivanove tiqaro varuvaro

15 Iesusiva mwira sapara hiro tiqaro, Mwaa nraasevao, naraqamave e ntate variaro? E tararave huaa hi variaro? tiro. Iesusiva mwitaa tuvaro Mariaava nai riero tiqaro, Mwi vaitiva saqava mwaaqi ntaqaihi vari vaitivave, tiro. Tiva sero mwirara tiqaro, E mwira vitaqira uro serava varirera, mwiqi vatauqo tiraqe ne uro varaase, tiro.

16 Mwitaa tuvaro Iesusiva mwirara tiqaro, Mariaao, tiro. Tuvaro Mariaava tuqataa viro Iesusira ntapihi taqero Iesusirara nai Iutaa

quaqitairo tiqaro, *Raponaio*, tiro. Mwaa quaraqitai tirera, Mwaara ti variara vaitio, tiro.

¹⁷ Mariaava mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, So sia niqaa tu varaane. Ne sia nena qova hinani uto ntantena vuqo, tiro. Mwitaa tiva sero mwiva mwira tiva mwirotiqaro, E ni qatavara uro tiva niane. Niara mwitaa mwitaama sera tiva niane. Ne virini ni qovavata ini qovavata hinanive, ni mwarigavanovata ini mwarigavanovata hinani uto ntantena virelave, tiso tiane, tiro.

¹⁸ Mwitaa tuvaro Mariaava Makataraniaava nrima ntantero uro Iesusira nraaqiaranravu tiva nirotiqaro, Ne tiri nrora vaiti mwira taqauqo. Mwiva niara mwitaa mwitaama sera ini tiva niane tiso, tiro.

Iesusiva nai nraaqiaranravu vuqaa govarama vura

(Matuu 28:16-20; Maaki 16:14-18; Ruku 24:36-49)

¹⁹ Mwi Saanteraqaa enta huvata Iesusira nraaqiaranravuvano Iutaa nrora vaitinravu nraatu aatu hiqata nraavu mwoqi qetinravu vahura ruteta varura. Mwisaw mwiqi varuvaro mate mwiqara Iesusiva mwisa vutaqaa govarama virotivi varirot mwisa qua mwanterotiqaro, Ini mwutusa qihaasa hirata variate, tiro.

²⁰ Mwitaa tiva sero mwiva nai sauqu niriqotaita rutora mwisa tiva nirotirot nai nraanterasata rutoravata tiva nura. Tiva nuvata mwira nraaqiaranravu mwira taqovaro mwisa suqehuvata mwisa mwirara qamwateqata varura.

²¹ Varuvaro Iesusiva qaiqaa mwisa qua mwanterotiqaro, Ini mwutusa qihaasa hirata variate.

Ni qova ni titaintema sena ne inivata titarerave, tiro.

²² Mwitaa tiva sero mwiva mwisaqaa nai nraaiho vuata sero tiqaro, So Kotira Mwaraqura varaate.

²³ Né vaiti mwovano Kotira qua nteqa saani quara qaqira saivera, mwi quava taiqama vuanarove. Né mwi quava qaqi vahiarive tivera, mwi quava qaqima vahianarove, tiro. Mwitaa tura.

Tomaasiva Iesusira taqora

²⁴ Iesusiva nai nraaqiaranravu hunani nri ntero mwiqi varuvaro mwi entara mwira nraaqiara mwovano 12 nravuqitairo sia mwisavata varura. Mwira nrutu Tomaasira mwira mwo nrutu Kaapirave tura.

²⁵ Iesusiva vuvaro Tomaasiva mwitairo nri ntovata Iesusira nraaqiara mwo husa Tomaasira tiva mwita tiqata, Te nrora vaiti Iesusira taqauo, tita.

Tuvaro Tomaasiva tiqaro, Qaqao, ne sia mwira sauquqi niri rutaara nrumwaara taqena, ne sia nena sauqu mwiqi veta sena, mwira nraanterani rutaaraqivata sia nena sauqu veta saraitina, sia ini quara quqaave tianirave, tiro.

²⁶ Tomaasiva mwitaa tiva sero varuvaro kuaa uiki nritarovata Iesusira nraaqiaranravuvano varuvaro Tomaasivavata mwisa sapata variqata esaa qeti ruteta mwiqi varuvaro Iesusiva qaiqaa qovarama viro mwisa vutaqaa tiviro variro mwisa qua mwantero tiqaro, Ini mwutusa qihaasa hirata variate, tiro.

²⁷ Tiva sero mwiva Tomaasirara tiqaro, So ena sauqu tutu sera ni sauquqi veta seqara taqaane. Ena sauqu tutu sera ni nraanterani rutaaraq

vera seqara taqaane. E niara taara nraato tinara qaqira saane. E niara kepusaqama sera riemwaqira vuane, tiro.

²⁸ Mwitaa tuvaro Tomaasiva mwira tiva mwiro tiqaro, E ni nroravanove. E Kotiva ni mwariqavano variaro, tiro.

²⁹ Mwitaa tuvaro Iesusiva mwira tiva mwiro tiqaro, Tomaasio, e ni taqera mwiraqaatairama e niara quqaave tiaro. So tasave sia ni taqaraitita, niara quqaa mwivave tisa, mwisa qamwateqata variate, tiro. Iesusiva mwitaa tura.

Mwaa vukura osarara tura

³⁰ Iesusiva nai nraaqiaranravu vuqaa variqaro nai osara tiva nireraro nrora saiqa, mwo saiqa mwo saiqa vare varura. So ne Ioniva mwi saiqara hiniqai mwaa vukuraqi qara ntuva tena.

³¹ Né Iesusirara quqaa mwiva tiri saahaqa hiariva variqaro quqaama mwiva mwariqa Kotira mwaaquvano variso tiva seta mwirara kepusaqama seta riemwaqita vita esaa enta esaa enta qaqi variqi vuate tina, ne Ioniva mwaa quara qara ntuva taura.

21

Iesusira nraaqiara 7 nrauvano qaiqaa mwira taqora

¹ Mwo enta Iesusira nraaqiaranravuvano Taipiri-aasi nrukaqa Kariri mwatani varuvaro Iesusiva qaiqaa mwisa vuqaa qovarama vuvata mwira nraaqiaranravuvano mwira taqora. Mwataa-mama mwi quava vahi.

² Mwira nraaqiaranravu Saimoni Pitaavave, Tomaasiva mwira mwo nrutu Kaapivave, Kena mwatusa Kaririniaa vaiti Nataanierivave, Sepetira mwaagutanave, Iesusira nraaqiara mwo taaratanave, mwinravusa mwini kuaaqi varura.

³ Saimoni Pitaava hini mwisara tiqaro, So ne tavusara vahe ntarera virerave, tuvata mwinravusa tiqata, Tirevata virerave, tita. Mwitaa tiva seta uto votuqi mwaari nteta mwiqi variqata entaqi tavusara vahe ntavaqi vita sia tavusa mwokuvata varora.

⁴ Mwitaamaqita vuvaro qataa hirera huvata mwisa taqovaro Iesusiva nruka tosaqaa tiviro varuvata mwisa sia mwira ntapihi taqaraitita, mwo vaitive tuvaro

⁵ mwiva mwisara tiqaro, Ni vaitituaavo, siave né tavusa vareta hiavo? tiro. Mwitaa tuvata mwisa tiqata, Sia varauro, tuvaro mwiva tiqaro,

⁶ So né vahe sauqu tanarani seta tavusa varaate, tiro.

Mwitaa tuvata mwisa vahe sauqu tanarani seqata taqovaro vahevano kuraama vuvaro tavusa airinti mwiqi vahuvaro anoma sero muaara ntovata mwisa sia so vahe pati mwaari votuqi vataaqara hura.

⁷ Mwisa sia vahe pati mwaari votuqi vataaqara huvaro Iesusiva mwoqama sero mwutusa ntu vaitiva Pitaara tiva mwiro tiqaro, Mwi vaitiva tiri nroravanove, tiro. Mwitaa tuvaro Saimoni Pitaava mwi quara riero nai sioti qaqini vatora vara utu varero votuqitairo mwaavi ntero nramariqi avuhu viro nako ru varero Iesusiva hunaniara vuvata hini mwisa votu mwiqi varura.

⁸ Nruka tosa mwiva sia niarani vahuvatara tita mwisa votuqi variqata tavusavano vahe ku-raama sora ntarauqi vita tosani uro ntora.

⁹ Tosani votu uro vateta mwisa mwaavi nteta taqovaro tia quaratero mwiraqaa tavusa utatova vahuvaro mperetivata vahura.

¹⁰ Vahuvaro Iesusiva mwisara tiqaro, Tavusa mateqa varataara saatavata vareta nriate, tiro.

¹¹ Mwitaa tuvaro Saimoni Pitaava votuqi mwaari ntero vahe mwira ntarauqiro tosani uro sora. Tavusa airi 153 nravu vaheqi vahuvaro vahevano ntupema vuataara sia ntupema vura.

¹² Mwitaa huvaro Iesusiva tiqaro, So nrita sara nraate, tuvata mwisa Iesusira vaasa ntapihi seta te sauruaro tita mwisaqitairo sia mwovano Iesusirara e tavave tura.

¹³ Qaqi varuvaro Iesusiva mperetivata tavusavata mwisa nuvata nrora.

¹⁴ Iesusiva nai gutu vuraqitairo tiviro nai nraaqiaranravu vuqaa qovarama vuvata mwisa mwira taqora. Mwi entara taaramwo nani mwisa vuqaa qovara hura.

Iesusiva Pitaaravata qua tura

¹⁵ Mwisa sara nrava sovaro Iesusiva Saimoni Pitaara sapara hiro tiqaro, Saimonio, Ionira mwaquo, quqaave mwaa vaitisa mwutusavano niara vahiravata nraatara sero i mwutusavano niara mwoqavata vaiso? tiro.

Mwitaa tuvaro Pitaava tiqaro, Nrora, quqaave. Ni mwutusavano iara vahira mwira e ntapihi saanarave, tiro.

Tuvaro Iesusiva tiqaro, So ni sipisipi nraati sara niane, tiro.

¹⁶ Mwitaa tiva sero Iesusiva qaiqaa mwira sapara hiro tiqaro, Saimonio, Ionira mwaaquo, quqaave i mwutusavano mwoqavata niara vaiso? tiro.

Tuvaro Pitaava tiqaro, Nrora, quqaave. Ni mwutusavano iara vahira mwira e ntapihi saanarave, tiro.

Mwitaa tuvaro Iesusiva tiqaro, So ni sipisipiqaa ntaqaihiane, tiro.

¹⁷ Mwitaa tiva sero Iesusiva qaiqaavata tiqaro, Saimonio, Ionira mwaaquo, quqaave i mwutusavano mwoqavata niara vaiso? tiro.

Iesusiva taaramwo nani tiqaro, Quqaave i mwutusavano mwoqavata niara vaiso, tuvarora tiro, Pitaara mwutusavano uaqa huvaro mwiva tiqaro, Nrora, e esaa inraisa ntapihi saaravave, Ni mwutusavano iara vahira mwira e ntapihi saanarave, tiro.

Mwitaa tuvaro Iesusiva Pitaarara tiqaro, So ni sipisipi sara niane, tiro.

¹⁸ Iesusiva mwitaa tiva sero Pitaara tiva mwiro tiqaro, Ne quqaa qua tianira riaane. Tauraa e qaraaha vaiti variqara e tuavaaqa utu varera ena virera hianaraqaa vuanarave. Naatiara e naapaiqama vira ena sauqu tututairaro mwovano i tuavaaqa utu mwatero i vita varero sia e virera tinaraqaa vuanarove.

¹⁹ Iesusiva mwi quaraqaa ntuva sero Pitaava mwitaama sero Kotira nrutu tuaahereqaro uro gutu vuanarove, tura. Iesusiva mwi quara tiva sero mwiva Pitaara qaiqaa tiva mwiro tiqaro, E ni vataqira nrwane, tiro.

Iesusiva nai nraaqiara mwora mwo qua tura

²⁰ Mwitaa tuvaro Pitaava tuqataa viro taqovaro Iesusiva mwoqama sero mwutusa ntu vaitiva mwitanasa naatiara nrero. Haaru mwisa entaqi sara nre varuvaro mwi vaitiva Iesusiraqaa urovi vuntuvi variqaro Iesusira sapara hiro tiqaro, Ta vaitivave i nravutaasa iara tiva nianarove, tu vaitiva nri ntovaro

²¹ Pitaava mwira taqero mwirara Iesusira sapara hiro tiqaro, Nrora, so mwaa vaitiva mo? Mwaa vaitiva nataave hianarove? tiro.

²² Pitaava mwitaa tuvaro Iesusiva mwira tiva mwiro tiqaro, Ne mwirara tiqana, E qaqi variqira viraqena ne qaiqaa mwatani tuvuaase, tiasera, mwira sia i saiqama vahianarove. E ni vataqira nrane, tiro.

²³ Iesusiva mwitaa tuvata mwira nraaqiaran-ravuvano mwi quara apiqama seta rieta mwisa mwitaama tita, Iesusiva tiqaro mwi vaitiva siama qutu vuanarove tiso, tura. Iesusiva sia mwitaa tiraitiro, mwiva tiqaro, Ne mwaa vaitirara tiqana e variqira viraqena ne mwatani tuvuaase tiasera, ne mwirara mwitaa tiariva siama i saiqa vahianarove, tiro. Iesusiva mwitaa tura.

Ioniva taiqaani quara qara ntuva tora

²⁴ So mwi entara Iesusiva qua tiva mu vaitiva ne mwaa mwivave. Ne variqanama mwi inraisara mwi inraisara taqama sena mwiraqaatana mwaa quara qara ntuva taurave. Ne tu quava esaa mwi quava quqaa quama iso.

²⁵ Iesusiva varo saiqara ne hini vitiqaqai qara ntuva taurave. Esaa mwira saiqa kuaiqa kuaiqa qara ntuva taivera, airi vuku vahiro

mwaá mwatara kuraama saanarove. So ne
mwiqarama tuqo.

Aatasara Ioni + Maaki
John and Mark in the Aatasara dialect of the South
Tairora language of Papua New Guinea
Buk Jon na Buk Mak long tokples Omwunra Toqura
(Aatasara) long Niugini

copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Omwunra Toqura (South Tairora)

Dialect: Aatasara

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures. Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2012-02-27

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 31 Aug 2023

21406cdc-0a59-5163-a454-960414f5aa39